

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Diplomová práce

2012

Lenka Burianová

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofické fakulta

Katedra psychologie

**PROBLEMATIKA DOMÁCÍHO NÁSILÍ
A PŘÍSTUP PRACOVNÍKŮ POMÁHAJÍCÍCH
INSTITUCÍ K OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ**

**THE ISSUE OF DOMESTIC VIOLENCE AND ACCESS OF WORKERS ASSISTING INSTITUTIONS
TO VICTIMS OF DOMESTIC VIOLENCE**

Magisterská diplomová práce

Autor: Lenka Burianová

Vedoucí práce: PhDr. Marek Kolařík, Ph.D.

Olomouc

2012

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: „Problematika domácího násilí a přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem domácího násilí“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci

dne 18. 3. 2012

Podpis

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce PhDr. M. Kolaříkovi Ph.D. za podnětné připomínky a vedení práce. Dále bych také ráda poděkovala panu Mgr. M. Kucejovi za vstřícnost a spolupráci.

OBSAH

I. ÚVOD	9
II. TEORETICKÁ ČÁST	11
1. DEFINICE DOMÁCÍHO NÁSILÍ	12
2. PODOBY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	12
2.1 Za zavřenými dveřmi.....	13
3. SPECIFIKA DOMÁCÍHO NÁSILÍ	14
3.1 Základní specifika.....	14
3.2 Specifické dělení rolí a systematicčnost domácího násilí.....	14
3.3 Žárlivost – kontrola – násilí.....	14
3.4 Specifické jevy chování oběti.....	15
3.4.1 Syndrom týraných obětí.....	15
3.4.2 Stockholmský syndrom.....	15
3.4.3 Syndrom týrané ženy.....	16
3.4.4 Naučená bezmocnost.....	17
4. RIZIKOVÉ FAKTORY PRO VZNIK DOMÁCÍHO NÁSILÍ	18
4.1 Faktory doprovázející vznik DN mezi blízkými osobami.....	18
4.2 Signály pro identifikaci potenciálního násilníka.....	18
5. OBĚTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ	19
5.1 Oběti partnerského násilí.....	20
5.1.1 Ženy s postižením.....	20
5.1.2 Ženy se závislostí.....	20
5.1.3 Cizinky.....	20
5.1.4 Staré ženy.....	21
5.2 Muži jako oběti domácího násilí.....	21

5.3. Děti jako oběti domácího násilí.....	22
5.4 Senioři.....	23
5.5 Osoby s fyzickou nebo mentální indispozicí.....	23
6. DYNAMIKA DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	24
6.1 Cyklus násilí.....	24
7. DN Z POHLEDU OBĚTI, AGRESORA A VEŘEJNOSTI.....	26
7.1 Domácí násilí z pohledu oběti.....	26
7.1.1 Vymezení osobnosti oběti.....	26
7.2 Domácí násilí z pohledu agresora.....	28
7.2.1 Vymezení osobnosti násilníka.....	28
7.2.2 Typologie agresorů.....	29
7.2.3 Pohlaví agresora.....	31
7.2.4 Věk a role agresora.....	31
7.2.5 Zdroje hněvu a agrese.....	32
7.2.6 Metody zajišťování poslušnosti.....	35
7.3 Domácí násilí z pohledu laické veřejnosti.....	36
7.3.1 Mýty domácího násilí.....	36
8. DOMÁCÍ NÁSILÍ Z POHLEDU POMÁHAJÍCÍCH INSTITUCÍ.....	37
8.1 Interdisciplinární spolupráce.....	38
8.1.1 Tři základní pilíře interdisciplinární spolupráce.....	38
8.1.2 Interdisciplinární týmy.....	38
8.2 Nejdůležitější instituce v procesu intervence DN.....	39
8.2.1 Intervenční centra.....	39

8.3 Policie ČR	40
8.3.1 Povinnosti policistů.....	40
8.3.2 Oprávnění policistů.....	40
8.3.3 Co lze požadovat od Policie.....	41
8.3.4 Metoda SARA DN.....	41
8.4 Justice	42
8.4.1 Právní normy týkající se domácího násilí v ČR.....	42
8.4.2 Trestní zákon.....	42
8.4.3 Zákon č. 135/2006 Sb.	43
8.4.4 Nový zákon na ochranu před domácím násilím.....	44
8.5 OSPOD	47
8.6 Co je dobré znát	47
8.6.1. Fáze procesu násilí a opatření, jak si pomoci.....	47
8.6.2 Krizový plán.....	49
8.7 Bezpečné bydlení pod záštitou pomáhajících institucí	50
8.7.1 Azylové domy.....	50
9. KAZUISTIKY	52
III. PRAKTICKÁ ČÁST	53
10. CÍLE ŠETŘENÍ	54
11. METODIKA ŠETŘENÍ	54
11.1 Aplikovaná metodika	54
11.2 Výběr a charakteristika respondentů	55

11.3 Sběr dat.....	55
11.4 Metoda zpracování údajů.....	56
12. INTERVIEW S PRACOVNÍKY POMÁHAJÍCÍCH INSTITUCÍ.....	56
12.1 Interview s pracovníky intervenčního centra.....	57
12.2 Interview s příslušníkem Policie ČR.....	70
12.3 Interview s psychologem.....	77
12.4 Interview s pracovníky OSPOD.....	87
12.5 Interview s praktickým lékařem.....	96
13. ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT A VÝSLEDKY ŠETŘENÍ.....	100
13.1 Analýza získaných dat.....	100
13.2 Výsledky šetření.....	106
14. DISKUZE.....	107
15. ZÁVĚR.....	109
16. SOUHRN.....	111
POUŽITÉ ZDROJE.....	112
SEZNAM PŘÍLOH.....	115

I. Úvod

Domácí násilí, slovní spojení v poslední době až překvapivě často skloňované, přesto od něj mnozí odvracejí zraky se slovy: „To se mi stát nikdy nemůže, nikdy bych nemohl/a žít s tyranem, okamžitě bych od něj odešel/a.“ V následujících řádcích se dozvíte, jak bláhová jsou tato tvrzení, jak ukvapené jsou to závěry a jak lehké je stát se obětí domácího násilí, ať už ze strany partnera, či rodinných příslušníků. Jak těžké je připustit tuto skutečnost sám před sebou a pokusit se vystoupit z tohoto bludného kruhu. Mnoho věcí je totiž jinak, než jak bychom si přáli a ať už chceme, nebo ne, nelze si hrát na ideální svět, žít v iluzi, ale ani žít s názory typu, že stávající situace oběti domácího násilí je její osud, její chyba, či její svobodná volba. Svět není jen černý nebo bílý a každá mince má dvě strany, vždy lze ale vidět jen jednu, ta druhá je nám skryta. Je lehké soudit a odsuzovat, těžší je vžít se a zkusit pochopit. I já to nyní zkusím, zkusím vám bez přetvářky a zavírání očí ukázat, jaký svět skutečně je a protože není jen černý, tak vám také zkusím nastínit, jaké jsou možné cesty řešení, cesty ven z pekla domácího násilí.

Ať už si to uvědomujeme nebo ne, tato problematika je více než aktuální. Aniž bychom si toho byli vědomi, skoro všichni známe někoho, kdo se alespoň jednou v životě setkal s tichým terorem ze strany svých blízkých. Násilí tu s námi bylo vždycky, je staré jako lidstvo samo, přesto je zarážející, že jsme schopni vědomě ubližovat dokonce i těm, které milujeme či to alespoň tvrdíme. Proč je tomu tak? Motivů pachatele je mnoho, často jsou individuální a nedají se předem dobře odhadnout. Přesto však spatřuji určitý problém, který jakoby tyto motivy sdružoval. Tím je kulturní nastavení společnosti a pohled na svět. Ať už žijeme v patriarchálně nastavené společnosti, nebo naopak, vždy má jedna ze stran pocit, že má nad tou druhou převahu, že je víc a ta druhá je jí podřízená.

Většinová část světové populace žije stále více či méně v duchu patriarchátu a i to vysvětluje, proč se právě ženy v drtivé většině stávají obětí domácího násilí. Není to jen nepoměrem fyzických sil, ale také chápáním tzv. tradiční role ženy – matky, pečovatelky a udržovatelky rodinného kruhu a muže – lovce, rozsévače semene. Tuto submisivitu versus dominanci si někteří muži vykládají svým, velmi radikálním, způsobem, navíc podpoření silou fyzickou a docházejí tak k závěru, že žena je jen jejich majetkem, strojem na plazení

děti a možná i jejich osobní posluhovačkou bez nároku na vlastní názor, v podstatě bez nároku na vlastní cokoliv a to vše v jedné osobě.

Bohužel, co svět světem stojí, vždy byla „u moci“ pouze jedna polarita, jedna část lidstva a ať už to byli muži nebo ženy, nikdy se nikomu nepovedlo nastavit společnost tak, aby si byli muži a ženy rovni.

Dnes světu vládou muži, ačkoli pravda trochu jinak, než za dob minulých. Podpoření tradicí a fyzickou silou mají občas pocit, že jim tento post náleží. Není zde sice už ani zdaleka tak okatý názor, jako za dob minulých, že muž je živitel a hlava rodiny, že je schopnější, inteligentnější a podobné takzvané „pravdy“, nicméně v některých společnostech toto přesvědčení stále v určité formě přetrvává. A co na to ženy? Buď se jen pasivně podřídí, anebo se snaží strhnout pozornost na sebe. Přirozeně, občas ale až nesmyslně radikálně. Jak? Často svůj odpor k „nadvládě“ mužů dávají najevo skrze zakládání různých feministických hnutí. Bohužel se ale tato snaha často stává spíše výsměchem a karikaturou původního záměru. Muži se takovýmto hnutím vysmívají, vymýšlejí desítky antifeministických vtipů a jen se tím utvrzují v názoru, že ženy jim nemohou být rovnocennými partnerkami. Snad je to tím, že ženy z takovýchto hnutí bojují proti mužům „mužskými zbraněmi“ – tedy rivalitou na poli pracovním, aktivitou, jistou formou agrese. Toto jednání ale není ženám přirozené, je již dávno znám fakt, že mužská polarita je aktivní, dávající, světlá a ženský princip naopak pasivní, přijímající, tmavý. Nelze tedy dělat z mužů ženy a naopak...bohužel v dnešní společnosti se často tyto role obrací, ženy přestávají být ženské a muži mužští a jak známo, kde není pravých žen, není ani pravých mužů a naopak.

Snad by pomohlo, kdyby ženy zpět přijaly své ženství a pochopily by, že není třeba být mužům soupeřem, ale partnerem. A muži? Ti by na oplátku měli přijmout, že žena je rovnocenné stvoření, nositelka života, jejich polarita. A tyto dvě polarity by měly stát vedle sebe, nikoli za sebou a dělit se na první a druhou, protože jen tam, kde je jednota, je i harmonie.

II. Teoretická část

1. Definice domácího násilí

Terminologie v dostupné literatuře není jednotná a často záleží přímo na samotném autorovi té které publikace o domácím násilí. Podle J. Buriánka a kol. (2006) první problém představuje už samotný pojem násilí (violence), respektive obvykle užívané synonymum týrání/zneužívání (abuse). Gelles (2003, dle Buriánka a kol.) rozlišuje mezi úzkou definicí, která se omezuje pouze na fyzické násilí, a širokou definicí, která násilí pojímá jako „jakýkoli čin poškozující oběť“. Široké pojetí domácího násilí zahrnuje mimo formy fyzického násilí také násilí psychické, sexuální a ekonomické (např. Voňková, Huňková, 2004). Konkrétně využívání donucovacích prostředků, hrozby, zastrašování, citové vydírání, ponižování, sociální izolace od rodiny a přátel prostřednictvím neustálé kontroly a projevu žárlivosti, scén, zlehčování vlastní viny nebo obviňování druhého, používání dětí jako „rukojmích“ nebo omezování přístupu k finančním zdrojům.

Kromě vymezení toho, jaké činy budou považovány za násilné, také musíme určit, na jaké vztahy se toto násilí zaměřuje. Vedle pojmů domácí násilí (domestic violence) a násilí v rodině (family violence), které představují nejširší pohled zahrnující kromě násilí mezi manžely také násilí vůči dětem, starším členům rodiny, násilí mezi sourozenci a někdy také vůči domácím zvířatům, se již objevuje označení partnerské násilí (partner violence), resp. násilí v intimním vztahu (intimate partner violence), soustřeďující se již výhradně na vztah mezi intimními partnery. Původní zaměření na manželský pár se tedy rozšířilo i na nesezdané páry a později i na páry homosexuální (Buriánek a kol., 2006).

2. Podoby domácího násilí

1. Fyzické násilí
2. Psychické násilí
3. Sexuální násilí
4. Ekonomické násilí

U fyzického násilí je to například kopání, fackování, škracení, popálení, v krajním případě může skončit až úmrtím týrané osoby. V případě psychického násilí je to již zmíněné vyvolávání strachu, ponižování, soustavná kontrola, izolace od přátel a okolí vůbec. Sexuální násilí pak zahrnuje například znásilnění, vynucování sexuálních praktik, apod. Co se týče ekonomického násilí, pak je nejčastější omezení přístupu k penězům či neposkytování prostředků na chod domácnosti. V praxi jde téměř vždy o kombinaci několika těchto forem (Szczepaniková, Žáková, Langhansová, 2002).

2.1 Za zavřenými dveřmi

To, co je děje v rodinách postižených domácím násilím, je velice často střeženo lépe než státní tajemství. Modřiny, které můžeme pozorovat na oběti, jsou jen špičkou ledovce a svědčí o tom, že násilí trvá již delší dobu. Vše totiž začíná velice nenápadně a plíživě. Domácí násilí totiž není jen o fyzickém napadání oběti, jeho problematika je mnohem rozsáhlejší. Podob domácího násilí je mnoho, často ale mají společný základ a to závislost, boj o moc a snahu násilníka držet svou oběť v šachu a naprosto ji ovládat. Někteří muži jsou svými ženami natolik posedlí, že mají až fanatickou potřebu je neustále kontrolovat. Chtějí vědět, s kým se jejich žena stýká, kam jde, co tam bude dělat atd. Mají dokonce tendence zpřetrhat jin veškeré kontakty, to se děje nejčastěji v období, kdy je žena na mateřské dovolené, kdy je nejlehčí ji odtrhnout od okolního světa. Chování muže, který svou ženu týrá, se dá charakterizovat pár slovy, a to: zákazy, příkazy, sledování, vydírání, zneužívání, omezování osobní svobody a rozhodování „o nás bez nás“. (A. Buskotte, 2008)

Problémem není jen samotné zmanipulování oběti ve smyslu uvěření, že si situaci zaslouží a že je vše vlastně v pořádku. I když si oběť uvědomí, že se zde děje něco, co rozhodně není v pořádku, plně vyhráno nemá, násilník totiž často přechází k vyhrožování zabitím sebe či oběti samotné, či ji blízkých osob v případě, že by odešla. Může se jednat o plané výhrůžky, ale v žádném případě je nelze brát na lehkou váhu. Oběť bohužel pod tímto tlakem často upustí od původního záměru odejít a znovu se roztáčí koloběh omluv, chvil příměří a následného násilí (Browne, A., Brown, S., L., 3. 3. 2012).

3. Specifika domácího násilí

Zde uvádím několik specifických znaků a jevů spojených s domácím násilím. Znaků typických pro domácí násilí je samozřejmě více, uvádím zde jen ty nejdůležitější.

3.1 Základní specifika

Čírtková (2004) uvádí tři základní charakteristiky domácího násilí:

1. Domácí násilí probíhá vždy v soukromí
2. Útoky se opakují a jejich intenzita vzrůstá
3. Útoky mají specifické příčiny

3.2 Specifické dělení rolí a systematicčnost domácího násilí

Dle Mgr. M. Kuceje (osobní sdělení, 24. 3. 2009) dalším neopomenutelným specifikem domácího násilí je jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí osoby ohrožené a osoby násilné – domácí násilí nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde se role osoby násilné a osoby ohrožené střídají, lidově řečeno „italská domácnost“. Role v případech domácího násilí jsou pevně zakotvené. Submisivita oběti a dominance tyrana je vždy pevně daná a tyto „role“ jsou za všech okolností neměnné.

Domácí násilí se většinou odehrává v rámci partnerského vztahu, hovoříme o něm tehdy, když se nejedná o izolovaný jev psychické či fyzické agrese, ale o systematické počínání jednoho z partnerů, které je vedeno snahou získat kontrolu nad partnerem a má za následek osobní dezintegraci oběti (Buriánek a kol., 2006).

3.3 Žárlivost – kontrola – násilí

Podle A. Buskotte (2008) je žárlivost je zcela běžná a přirozená reakce člověka na situaci, kdy se domnívá, že je ohrožen jeho vztah s partnerem. Obecně považujeme žárlivost buď za přežitok, nebo za důkaz lásky. Oba dva tyto názory jsou sice lehce radikální, mají však

svou logiku. Problém nastává ve chvíli, kdy žárlivost partnera začíná přesahovat míru únosnosti. To už se nejedná o tzv. normální žárlivost charakterizovanou již zmíněným strachem o zachování vztahu s milovanou osobou, ale o žárlivost chorobnou, která je nekontrolovatelná, omezující a všudypřítomná. Vše začíná velmi nenápadně, od vyptávání se, přes slídění v osobních věcech, sledování, vyhrožování a velmi často toto celé vrcholí násilím. Je proto dobré si včas uvědomit, že i přehnaná žárlivost je jednou z forem násilí a může být i úvodem a předehrou k fyzickému napadení.

3.4 Specifické jevy chování oběti domácího násilí

3.4.1 Syndrom týraných obětí

„Tento syndrom je charakterizován širokým spektrem psychických a behaviorálních reakcí oběti na prožité týrání. Jeho typickými projevy jsou: pocity bezmoci, zmatku a sebeobviňování, dlouhodobá emocionální frustrace, nízké sebevědomí a zvýšená zranitelnost, neurotické projevy – úzkosti, deprese, poruchy spánku. Dále sebevražedné tendence, zablokování sil potřebných ke změně, minimalizace, popírání a ospravedlňování násilí, strach z agresora a zároveň silná závislost na něm, neschopnost normálních asertivních reakcí ve smyslu nápadné vstřícnosti a ochoty všem vyhovět, psychosomatická onemocnění – migrény, žaludeční vředy, nechutenství, astma, urologické apod., tendence ke zneužívání alkoholu a drog.“ (Voňková, 2004, str. 66)

3.4.2 Stockholmský syndrom

Tento syndrom byl poprvé popsán v sedmdesátých letech dvacátého století v souvislosti s přepadením banky, kdy útočníci drženi v zajetí skupinku rukojmích. Tento jev je specifický vytvořením silné emocionální vazby mezi násilníkem a obětí. Můžeme říct, že se jedná o identifikaci objeti s jednáním násilníka, kdy se mu oběť snaží zavděčit, pomáhat mu a chránit ho. Tímto chováním si v podstatě kupuje jeho shovívavost a ochranu života. Tento syndrom se nápadně často vyskytuje u těch případů domácího násilí, kdy je oběť nucena podmanit se velmi silnému mocenskému působení násilníka, vůči kterému v podstatě nemá šanci se jakkoli bránit (Voňková, 2004).

Předpoklady existence stockholmského syndromu dle Voňkové (2004):

- Život oběti se nachází v permanentním a intenzivním ohrožení – oběti násilí jsou plně přesvědčené, že výhrůžky, které k nim násilník směřuje, by se mohly vyplnit
- Oběť žije s intenzivním pocitem, že nemá možnost úniku
- Izolace od lidí
- Přechodná náklonnost

Důsledky stockholmského syndromu

Mezi důsledky tohoto syndromu můžeme řadit například to, že oběť má snahu násilníka omlouvat a hájit nejen veřejně, ale i sama před sebou. Voňková (2004) uvádí, že se ve své praxi setkala se ženou, která byla obzvláště hrubě týraná po dlouhých dvacet pět let. Tato žena byla údajně osmkrát dlouhodobě hospitalizována pro důsledky jednotlivých ataků v úrazové nemocnici. Když pro ni Voňková sestavovala žalobu na rozvod manželství s tímto agresorem, navrhovala také mimo jiné napsat větu, jejímž obsahem bylo sdělení, že manžel této klientky byl enormně žárlivý, přičemž ji stanovoval i přesný čas povoleného příchodu ze zaměstnání domů a opozdila-li se, byť jen o deset minut, podrobil ji přísnému trestu. Tato klientka ale velmi ostře reagovala na tuto poznámku s tím, že manžel ji měl prý velmi rád, že to jen ona byla potvora, protože si dovolila dát s kolegyní kávu a přišla tak domů dokonce o čtvrt hodiny později.

3.4.3 Syndrom týrané ženy

Tento termín byl vytvořen psychologkou Lenore Walkerovou s cílem pojmenovat širokou paletu psychických symptomů a vzorců chování, které jsou důsledkem přítomnosti dlouhodobého partnerského násilí (Marvanová-Vargová, 2008). Tento syndrom bude pravděpodobně velmi blízký syndromu týrané oběti, avšak se zaměřením na ženy v domácím násilí. Syndrom týrané ženy se projevuje širokou škálou různých projevů, mezi ty nejčastější podle Čírtkové (2007) patří:

- Setrvání v blízkosti agresora, útky a opakované návraty k němu, podání a vzetí zpět trestního oznámení
- Strach z reakcí násilné osoby
- Rozsáhlé oslabení ve fyzickém, psychickém, emocionálním a morálním ohledu
- Iluze přetrvávajícího vztahu
- Nejasnost ohledně přisovávání zodpovědnosti za násilí
- Stud ze zveřejnění
- Obavy za ztráty dětí
- Sociální izolace
- Obavy ze ztráty sociálně ekonomické úrovně

3.4.4 Naučená bezmoc

Podle Čírtkové (2007) byla koncepce naučené bezmoci vypracována na podkladech získaných z experimentů M. E. P. Seligmana. Tato koncepce aplikovaná na domácí násilí se vyznačuje několika stádii. V počáteční fázi je oběť projevy násilí ze strany blízkého člověka zaskočena, a proto je neutralizuje pomocí různých mechanismů manipulace s realitou. V další fázi si pak oběť postupně uvědomuje, že nemůže násilí kontrolovat. Toto zjištění vede ke ztrátě aktivity a motivace hledat řešení, typická je také ztráta sebevědomí, emocionální deficit a kognitivní distorze (je to normální, neexistuje dobré řešení, nikdo mi neuvěří a nepomůže).

4. Rizikové faktory pro vznik domácího násilí

4.1 Faktory doprovázející vznik domácího násilí mezi blízkými osobami

(Bílý kruh bezpečí, 25. 3. 2009)

- vynucená sociální izolace
- finanční závislost na partnerovi
- péče o děti v rámci mateřské a rodičovské dovolené
- zdravotní postižení a omezení
- vyšší věk a bezmocnost seniorů
- přechod z aktivní zaměstnanosti do starobního či jiného důchodu
- nezvládnuté rodičovství a výchova dětí
- závislosti násilné osoby

4.2 Signály pro identifikaci potenciálního násilníka

„Slovní týrání je skutečným indikátorem toho, že násilník může jednoho dne proti partnerce použít fyzického násilí. Není to však jediný varovný signál. Existují také jiné, které je možné vysledovat.“ (Marrewa, 2002, str. 174) Mezi tyto varovné signály patří:

- týrání bývalé partnerky
- vyhrožování násilím
- ublížení na zdraví
- pokusy o ovládnutí partnerky

5. Oběti domácího násilí

Dle statistik si až dvě třetiny populace myslí, že obětí domácího násilí se může stát pouze slabá a bojácná žena. Toto je velmi rozšířený mýtus, kterým se často omlouvá domácí násilí jako celek a zároveň neochota obětem pomoci. Z tohoto mýtu totiž vychází přesvědčení, že takové ženy o pomoc nestojí, že to s nimi dopadne v každém vztahu stejně, že si za to vlastně mohou samy a že si vlastně ani žádnou pomoc nezaslouží. Tento názor, vycházející z naší zakořeněné představy o síle muže a slabosti ženy a mužově právu si ženu vychovávat, je nepravdivý. Jde ruku v ruce s dalším mýtem, kterému propadá ještě více lidí: totiž že domácího násilí se rozhodně dopouštějí jenom asociálové, hrubí lidé, nevzdělanci, nebo muži s nízkou inteligencí. Pravý opak je pravdou, a to u obou tvrzení.

Oběťmi domácího násilí se stávají ženy i muži z heterosexuálních i homosexuálních vztahů. Agresory jsou také muži i ženy. Typickou obětí domácího násilí je dle představy velké části populace žena středního věku, s minimálním vzděláním a maximálně průměrnou inteligencí, žena v zástěře stojící za plotnou. Realita je ale jiná, domácí násilí se týká naprosto všech žen i mužů, všech věkových kategorií, profesí, různé inteligence i různých sociálních skupin.

Obecně řečeno, obětí domácího násilí se může stát úplně každý. Pokud budeme chápat pojem domácího násilí nejen jako násilí partnera-agresora vůči partnerovi-oběti, ale také jako násilí agresora vůči ostatním, kteří s ním žijí v jedné domácnosti, musíme si uvědomit, že násilí je páčáno na mnoha lidech, aniž by si měli možnost vybrat, zda do vztahu s agresorem půjdou, nebo kteří mají sníženou či minimální možnost úniku. Toto se týká například dětí z rodin, ve kterých se domácí násilí vyskytuje, nebo seniorů, kteří žijí ve společné domácnosti s agresorem. (Hrdá, L., 22. 11. 2007).

5.1 Oběti partnerského násilí

Dominantní skupinou obětí jsou oběti partnerského domácího násilí (partnership abuse, partnership violence). Oběťmi jsou ženy i muži, ženy však mají drtivou převahu. Pokud se tedy zaměříme na ženy, zjistíme, že neexistuje něco jako tzv. typická oběť domácího násilí. Známe příběhy mnoha obětí domácího násilí, kde každá oběť je něčím specifická, je z jiného prostředí. Jsou to ženy dvacetileté, čtyřicetileté i po šedesátce (Hrdá, L., 22. 11. 2007).

Szczepaniková a kol. (2002) uvádí, že existuje několik skupin žen, které jsou více ohrožené domácím násilím:

5.1.1 Ženy s postižením

Oběťmi partnerského násilí také mohou být ženy s psychickým nebo tělesným postižením, kdy ten, kdo jim způsobuje násilí, je často také opatruje, takže jsou na něm velmi závislé. Mají obavy, že pokud promluví pravdu o násilí, jehož oběťmi se staly, nebude se o ně mít kdo postarat.

5.1.2 Ženy se závislostí

Další riziková skupina jsou ženy se závislostí. Někdy ženy využívají léků či alkoholu jako úniku před násilím, či aby dokázaly život s násilníkem snést.

5.1.3 Cizinky

Jinou skupinou žen ohroženou partnerským násilím jsou cizinky. Život v cizím prostředí takové ženy činí bezradné a bezbranné vůči násilí. Neznají jazyk a mnohdy neví, kam se obrátit se žádostí o pomoc, některé dokonce ani netuší, že vůči takovému chování mají dovolání, protože v jejich zemi je pohrdání ženami a tudíž i partnerské násilí věcí více než běžnou.

5.1.4 Staré ženy

Poslední rizikovou skupinou žen jsou ženy starší a staré. Mnohé ženy jsou oběťmi partnerského násilí řadu let, nezdědka až do stáří. Mohou být týrány svými partnery, často se k nim ale chovají násilnický i jejich děti. Tyto ženy často rezignují, mají pocit, že v jejich věku už je pozdě na to něco na jejich situaci měnit a tak se svým tajemstvím zůstávají samy.

5.2 Muži jako oběti domácího násilí

V souvislosti s domácím násilím se většinou mluví o ženách jako o obětech násilného a hrubého muže. Ne vždy jsou ale věci tak černobílé, jak se zdají být. Existují miliony mužů, kteří se stali obětí domácího násilí páchaného na nich osobou jejich partnerky, přítelkyně či manželky. Problematika násilí na mužích je ale mnohem skrytější než problematika násilí páchaného na ženách a to z toho důvodu, že muž jen těžko přenesení přes svou hrdost fakt, že jej terorizuje „slabší pohlaví“. Mají pocit, že útoky své partnerky musí zvládnout, neboť jsou přece muži a ti jsou přeci silní a během života již utržili mnohá jiná závažnější zranění. A proto mlčí, mají strach, že klesnou v očích okolí, ztratí na vážnosti, mužnosti. Je u nich možné pozorovat vyhýbavé chování, často se v práci zdržují co nejdéle je to možné, prodlužují si služební cesty a podobně. Toto chování pramení z nedostatku sebevědomí, odmítnutí myšlenek na to, že se stali oběťmi svých partnerek a na to navazující neochota problém řešit, snad vyčkávají, až se problém vyřeší sám. (Domestic violence, 3.3. 2012)

Za zvláště rizikové v problematice násilí na mužích lze považovat to, že se jedná o dlouhodobě opomíjený problém. Ve výzkumu DN představuje násilí na mužích pouze okrajové téma. Tomu je tak především z důvodu, že násilí na ženách je pro společnost mnohem viditelnější, častěji při něm dochází k fyzickým útokům než v případech domácího násilí páchaného ženami na mužích, dále muži také více popírají svou roli oběti. V souvislosti s násilím na mužích hovoří odborníci o fenoménu dvojích zavřených dveří – první dveře symbolizují bariéry společné pro všechny oběti domácího násilí a druhé pak obavy týraných mužů ze zveřejnění jejich osudu.

Nejčastějšími důvody, proč muži neoznámí domácí násilí, jsou například neidentifikování se s rolí oběti, nehodnocení chování partnerky jako trestný čin, zažívání studu a vnímání svého problému jako okrajový fenomén, váhání kontaktovat policii ze

strachu, že jim nebude uvěřeno a nakonec budou sami označeni za násilníky, strach ze stigmatizace v očích veřejnosti. (Čírtková, L., 3. 3. 2012)

5.3 Děti jako oběti domácího násilí

Další skupinou obětí domácího násilí jsou děti. Dle výzkumu STEM, který byl v květnu roku 2001 proveden pro Bílý kruh bezpečí, vyplývá, že v 81 % rodin, ve kterých existuje partnerské násilí, žijí děti. Pro dítě je samotná hrozba existence násilí mezi jeho rodiči velkou zátěží, a to ani nemusí být jeho přímým svědkem, nemusí útoky agresora vidět, mnohdy úplně stačí, že je může slyšet, nebo je svědkem jejich následků na oběti, na zařízení domácnosti a podobně. Dle obdobného výzkumu z roku 2006 se v přítomnosti dětí odehrává násilí téměř v 60 % rodin. Malé děti jsou zmatené, nechápou, co se to s jejich rodinou děje, proč otec bije matku, naprosto postrádají zázemí a samozřejmě se velice bojí. Děti jsou navíc "osobami se sníženou schopností obrany", což znamená, že útok na ně mívá mnohem rozsáhlejší následky než útok stejné intenzity na dospělé osobu.

Nezletilé dítě se může stát přímou obětí domácího násilí dvěma způsoby. Prvním je přímý a zamýšlený útok na jeho osobu s úmyslem mu ublížit. To se týká trestných činů, jako je například ublížení na zdraví svěřené osoby, pohlavní zneužívání, opuštění dítěte a podobně. Druhým případem je snaha dítěte, které je přímým svědkem útoku na jinou oběť, tuto oběť chránit. Přitom je častou situací, že je dítě zraněno. V některých případech může dokonce dojít k úmrtí dítěte.

Děti nejvíce trpí tím, že si samy nemohou vybrat, zda ve vztahu a v domácnosti s agresorem setrvají. Žijí tedy pod stejným tlakem a strachem z útoku jako jeho rodič, který je obětí, navíc ale ještě nerozumí nastalé situaci, což silně otrásá stabilitou, kterou v raném dětství tolik potřebují (Hrdá, L., 22. 11. 2007).

5.4 Senioři

Násilí na seniorech může mít podobu nejen fyzickou či psychickou, ale také podobu zneužívání a především zanedbávání. Násilí na seniorech je tím více alarmující, že se neodehrává jen v soukromí jejich domovů, ale také v ústavech, kam jsou umístováni právě ti, kteří péči druhých nejvíce potřebují. Někdy násilí a zanedbávání v ústavní péči probíhá natolik nenápadně, že si toho nemusí všimnout ani nejbližší okolí seniora. Nemusí jít vždy nutně o záměrné počínání pečovatелů, může to být jen způsob jejich obrany před přetížením (občanské sdružení Život 90, 2006).

5.5 Osoby s fyzickou nebo mentální indispozicí

Osoby s fyzickou či mentální indispozicí jsou velmi snadnou obětí z několika důvodů. Prvním důvodem je to, že se mohou jen stěží bránit agresí, například odrazit útok odrazit agresora, bránit se mu, uniknout do bezpečí a podobně. Díky svému handicapu se hůře dovolávají ochrany svých práv a pomoci ve společnosti. Osoby, které jsou omezeny v pohybu či upoutány na invalidní vozík, nebo pro svou mentální indispozici postrádají schopnost adekvátní komunikace s okolím, jsou totiž často sociálně izolovány, a proto je jejich možnost bránit a chránit svou osobu velmi ztížena, ne-li mnohdy vyloučena. Dalším problémem je i to, že mnohé oběti s mentálním postižením si ani neuvědomují, že se jim děje nějaké bezpráví, pro svou důvěřivost a nezkušenost v lidských vztazích jsou pro agresora tou nejsnazší obětí.

Druhým důvodem bývá často vysoký stupeň závislosti indisponované osoby na agresorovi. Sem patří ekonomická a citová závislost, tak jako u ostatních obětí domácího násilí, navíc zde je ještě závislost doslova existenční. Pro handicapované osoby je jejich rodina či blízký člověk jediným spojovacím článkem s okolím, jejich "náhradní ruce", jediná společnost.

Takovýto lidé také často trpí nízkým sebevědomím vyplývajícím z jejich tělesné indispozice, neschopnosti samostatného jednání pro své mentální postižení, předsudky veřejnosti, neznalosti intimní zóny při komunikaci, vliv psychofarmak, opoždění morálních aspektů atd. a toto všechno velmi nahrává tomu, aby se stali snadnou obětí domácího násilí (Hrdá, L., 22. 11. 2007).

6. Dynamika domácího násilí

Domácí násilí se nevyskytuje jako ojedinělý akt, ale jako dlouhodobý způsob chování ze strany jednoho partnera k druhému. Jak už bylo uvedeno, často začíná velmi nenápadně například verbální agresí, která se ale časem stupňuje a přerůstá do fyzického napadání oběti. Velmi typické je, že pachatel se takto ke své oběti nechová neustále, období „bouře“ často střídají období klidu, už oběť velmi máte a nedovoluje ji správně vyhodnotit situaci a takovýto vztah opustit.

Douglas (dle Marvanové-Vargové, 2008) zjistil, že v počátečních fázích vztahu a tedy i cyklu násilí k sobě mají partneři emocionálně velmi blízko, chovají k sobě navzájem pozitivní emoce. Časem se ale vzorce do té doby nenápadného násilného chování ustálí a jejich intenzita se pomalu začne zvyšovat. Stále častější ataky násilí narušují vztah a vytrácí se z něj veškeré jeho pozitivní aspekty. Poté se podle Douglase násilí stává „záměrným, promyšleným a nebezpečným“ a chvíle, kdy oběť neprožívá trestání, kritizování, omezování apod., jsou stále vzácnější (Marvanová-Vargová, 2008).

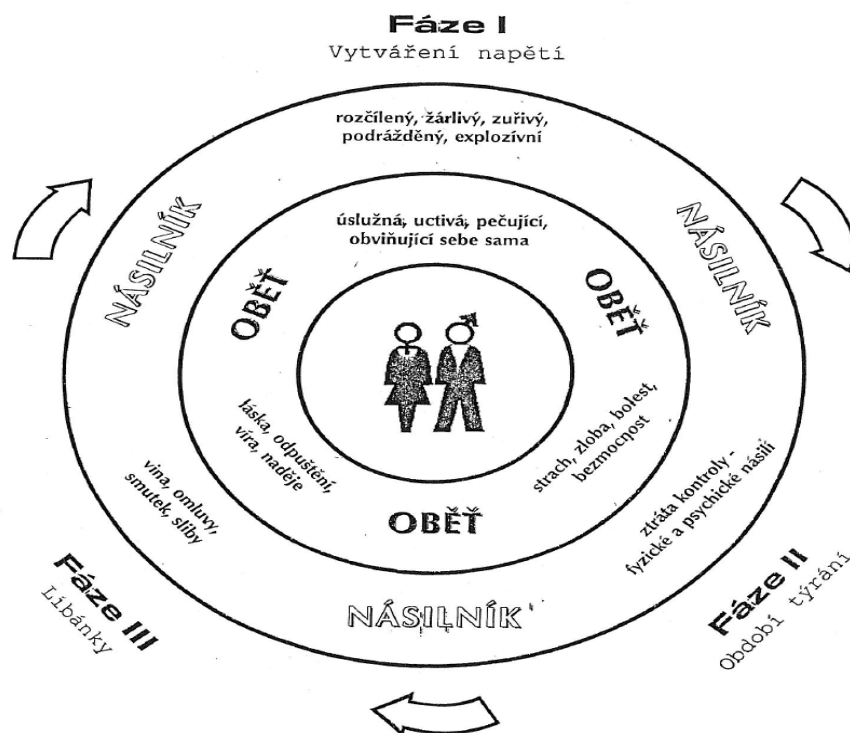
6.1 Cyklus násilí

Mnoho prací popisuje cyklus narůstání a klesání napětí ve vztahu postiženém domácím násilím. V První fázi nazvané narůstání tenze se již objevují mírné incidenty, žena se ale chová méně podrobně, někdy až odmítavě, což muže provokuje a zároveň se tím cítí znejistěn, rád by měl celou situaci pod kontrolou. Druhou fází si můžeme nazvat fází násilí. Je to relativně krátký časový úsek, kdy se muž cítí vůči ženě velmi oslaben, a proto vyhroť situaci často až k fyzickému útoku, který může mít za následek zranění nebo dokonce i smrt oběti. Usmíření, které ukončuje tuto druhou fází, také zároveň zahajuje fází třetí, o které se někdy mluví jako o období „lívánek“. Jak již název napovídá, je to období zdánlivého klidu a dočasné harmonie, kdy se násilník omlouvá za své chování, nebo slíbuj oběti, že pokud se změní, už se k ní nikdy nebude chovat hrubě. Během této fáze se ale v násilníkovi opět začíná pomalu hromadit vztek, žárlivost a touha po kontrole, zatím to ale ještě nedává najevo. Toto období tak velice rychle přerůstá do fáze narůstání tenze a celý koloběh začíná nanovo (Gjuričová, 2000).

Walker (dle Marvanové-Vargové, 2008) předpokládá, že neustálé střídání vlídného a milujícího chování s násilným udržuje oběť ve vztahu a odrazuje ji od odchodu. Na druhou stranu, střídání jednotlivých fází násilníka nemotivuje ke změně chování, ve kterou oběť doufá. Přestože se tyto fáze střídají v cyklu, je těžké určit, kde jedna fáze začíná a druhá končí a to zejména díky jejich závislosti na mnoha situačních faktorech.

Podle Marvanové-Vargové (2008, str. 40) je dobré si při práci s tímto konceptem tří fází násilného vztahu uvědomit, že:

- Časový interval mezi výskytem jednotlivých fází cyklu se může v průběhu trvání vztahu zkracovat a je individuální.
- Ne všechny oběti zažívají všechny fáze cyklu – v některých případech se fáze „líbánek“ neobjevuje vůbec nebo jen zcela minimálně.
- Teorie cyklu násilí se zaměřuje zejména na násilné incidenty, nemusí brát v potaz, že kontrolující chování může být přítomno po celou dobu.

Obr. č. 1: Cyklus násilí (Městská Policie Opava, 25. 2. 2012)

7. Domácí násilí z pohledu oběti, agresora a laické veřejnosti

Nyní se vám pokusím přiblížit problematiku domácího násilí nejen z pohledu obětí, jejichž příběhy jsou nám často předkládány, ale také z pohledu pachatele domácího násilí.

7.1 Domácí násilí z pohledu oběti

Jak už jsem se zmínila, žen, které mají zkušenost s domácím násilím, je opravdu hodně. Pro všechny tyto ženy existuje jeden specifický znak. Stud. Stydí se za to, co je jim děje. Myslí si, že by je okolí odsoudilo, kdyby vědělo, co se děje u nich doma. Ženy postižené domácím násilím se obávají, že by je nikdo nepochopil, případně že by si okolí myslelo, že partnera sami schválně provokují. Takovéto ženy mají také často pocit, že si za násilí mohou samy, že stále dělají něco špatně, a proto s nimi manžel či partner není spokojený. Věří, že si zaslouží svůj trest a neustále se snaží partnerovi vyjít vstříc, zavděčit se mu. Doufají, že ho svou snahou, vstřícností a obětavostí změní a že je partner konečně bude moci milovat. Když zjistí, že to není v jejich silách, propadají bezmoci, bojí se, co jim partner udělá příště, za co je potrestá a jestli vůbec vyjdou z příští konfrontace ve zdraví.

Ženy si pak mnohdy neuvědomují, že nikdo nemá právo je bít, ponižovat a nutit je k něčemu, co odmítají. Vždy je však cesta, jak se z tohoto pekla vyvléci, i když se na první pohled zdá situace bezvýchodná (Stopnásilí.cz, 24. 3. 2009).

7.1.1 Vymezení osobnosti oběti

Jak už bylo uvedeno, za obecně platný byl přijat názor, že neexistuje žádný ucelený osobnostní profil, který by ženu či kohokoli jiného predisponoval k tomu, aby se stal obětí násilí ve vztahu. Tento poznatek lze zobecnit až do té míry, že obětí domácího násilí se za určitých předpokladů může stát kdokoli. Na druhou stranu se ale dá předpokládat, že u přirozeně dominantních a rázných žen bude riziko, že by se mohly stát obětí domácího násilí, znatelně menší, než u žen jemných, snadněji ovlivnitelných, více přizpůsobivých a méně průbojných.

Rizikové faktory

Voňková (2004) uvádí, že existuje pouze jediný rizikový faktor predispozice k obětnímu chování a tím je týrání či zneužívání, případně přítomnost násilného chování v dětství.

Dítě, jež mělo brutálního otce, který bil matku, nebo i je, žije většinou s představou, že jeho otec je tak jako každý rodič spravedlivý a dobrý člověk a pokud dítě zbije, bylo to proto, že udělalo chybu. Tato podvědomá vina potom v myšlenkách dítěte zracionalizuje a obrní ho vůči psychické i fyzické bolesti. Pokud dítě nemůže nalézt konkrétní vinu, nahradí ji vinou abstraktní. Navíc, v rodinách, kde běžně dochází k týrání, vzrůstá touha dítěte po naplnění ideálu rodinných vztahů.

Čím více nejde tohoto ideálu dosáhnout, tím více se toto přání dítěte stává iracionálním a hlubším a tím větší je vina, kterou dítě za současný neidylický stav cítí. Tento vzorec chování se potom často opakuje i v dospělosti.

„Dospělá oběť si nachází násilníka a doufá, že teď už jej konečně může změnit, když se jí tato změna nepodařila provést u jejích rodičů. Domnívá se, že její protějšek je velice hodný (skvělý, úžasný, milý atd.) člověk, jen kdyby nebyl tak impulsivní (surový, nebyl ji, nepil, nebral drogy atd.) a věří, že jej svým vhodným chováním jeho zlozvyků zbaví.“ (Voňková, 2004, str. 64, 65)

Dle Voňkové (2004) je možné za obecně platné považovat to, že pokud člověk, který prožije určité trauma, toto trauma nezpracuje, má tendenci neustále opakovat a uplatňovat stále ty stejné vzorce chování vedoucí pouze k dalšímu pokračování traumatu, až do doby, kdy dojde k jeho vnitřnímu pochopení a zpracování.

Důvody, proč oběti neopustí své násilné partnery, jsou vždycky velmi individuální. Jak jsem se již výše zmínila, mnohé oběti domácího násilí žijí v opakujícím se vzorci chování přeneseném z dětství, které mimo jiné ústí v naději, že násilník své chování změní.

7.2 Domácí násilí z pohledu agresora

Dle Mgr. M. Kuceje (z osobního sdělení 24. 3. 2009) toho o agresorech domácího násilí mnoho nevíme. Známe sice přibližný profil násilníka a často i jeho motivy, ale je těžké zjistit, jaký on sám má postoj ke svému chování. Uvědomuje si vůbec, že ubližuje někomu, kdo jej bezvýhradně miluje? Nelze si s jistotou myslet, že by každý násilník měl vyloženě úmysl ublížit. Někteří muži si nejprve ani neuvědomují, že se nechovají adekvátně situaci, že žena je křehká bytost, ale co se stane ve chvíli, kdy jim dojde, že chyba je u nich? Změní pak vžitý vzorec chování?

Jsou pachatelé domácího násilí vůbec schopni změnit sami sebe, ovládat své chování? Věřím, že ano. Nejdřív ale musí být zastaveno násilné chování. Také násilníkovi musíme podat pomocnou ruku, protože sám od sebe by pravděpodobně nikdy terapii nevyhledal. Je také důležité, aby podstoupil speciální léčbu či terapii, klasické rodinné terapie jsou v případech domácího násilí neúčinné, protože nejsou schopny násilníka předělat.

Jak už jsem se na začátku zmínila, domácí násilí je naučené chování (pomínám teď určité genetické predispozice ke snadnější vznětlivosti, iritabilitě apod., které se výchovou ale dají korigovat). Kde se ale děti – budoucí násilníci naučili používat násilí? Jednou z možných cest je pozorování a následná nápodoba násilného vzoru, dále například vlastní zkušenost, ať už z rodiny či komunity přátel, nebo dokonce ze společnosti – kultury jako takové.

7.2.1 Vymezení osobnosti násilníka

„Pachatel domácího násilí neboli agresor, je na rozdíl od oběti domácího násilí, zatím téměř neprozkoumanou veličinou. V současné době neexistuje žádný výzkum, který by mapoval typologii pachatelů domácího násilí. Na základě toho nezbývá při zjišťování údajů o agresorech než vycházet z nepřímých pramenů. Těmito prameny jsou především informace poskytované samotnými oběťmi domácího násilí, dále kriminologické výzkumy a psychologické výzkumy, které zkoumají typické rysy osobnosti agresora.“ (Hrdá, L., 15. 12. 2007)

Mezi velmi rozšířené mýty o domácím násilí, které ve společnosti stále kolují, patří bezesporu obraz "typického agresora" domácího násilí. Podle výzkumu STEM z roku 2006 se každý druhý člověk starší 15 let se domnívá, že napohled slušní lidé by se domácího násilí nikdy dopustit nemohli. Za slušné lidi považují ty, kteří vypadají na první pohled solidně a kteří jsou kupříkladu na pracovišti známí svým slušným a společenským chováním a vystupováním vůči svým kolegům. Ve skutečnosti je však domácí násilí páčáno agresory různého věku, sociálního i ekonomického postavení, vzdělání, etnické, náboženské i rasové příslušnosti i povahového založení. Huňková (2004) ve své knize potvrzuje, že domácí násilí skutečně postihuje všechny socioekonomické vrstvy populace napříč. Ve všech uskutečněných výzkumech zaměřených na profil pachatele domácího násilí, se ve vzorku zkoumaných osob objevily všechny osobnostní typy, od silně se kontrolujícího (tzv. overcontrolling typ), dominantního a agresivního typu až po impulzivního, úzkostně zlostného, slabého (tzv. undercontrolled typ) a podezřívavého typu pachatele. V podstatě můžeme říci, že dodnes nebyl objeven žádný povahový rys, podle kterého bychom mohli bezpečně poznat potencionálního násilníka (Hrdá, L., 15. 12. 2007).

7.2.2 Typologie agresorů

Typologie podle L. W. Shermana

V odborné literatuře můžeme najít rozčlenění domácích agresorů podle určitých kritérií do několika typologických skupin. Podle výsledků amerického kriminologického výzkumu L. W. Shermana můžeme pachatele domácího násilí rozdělit na dvě základní skupiny. Na pachatele domácího násilí s dvojí tváří a na sociálně problémového pachatele domácího násilí, a to dle jejich sociálního postavení. Pro agresora s dvojí tváří je typické, že se společnosti jeví jako řádný občan, v soukromí se však stává násilníkem. Tento typ pachatele je nebezpečnější, protože jeho násilná činnost se téměř nedá prokázat (Hrdá, L., 15. 11. 2007).

Typologie podle P. Cravenové

Angličanka Pat Cravenová dle výpovědí samotných obětí navrhla škálu osmi základních typů domácích násilníků: surovec, žárlivec, špatný otec, lhář, vyděrač, sexuální násilník, pán domu a psychický utlačovatel. Tyto typy ve své koncepci přesně popisuje a následně je využívá i při terapii pro oběti domácího násilí. Cravenová také došla ke zjištění, že jednotlivé typy se mohou u jednoho pachatele různě kombinovat, což je poměrně časté. Podle její klasifikace lze z výpovědí obětí domácího násilí odhadnout, že v ČR převládá vyděračský surovec, který se zaměřuje na fyzické a psychické týrání své oběti (Čírtková, 24. 3. 2009)

Typologie podle spouštěcích mechanismů

Další neopomenutelnou kategorizací domácích agresorů je kategorizace založená na příčinných či spouštěcích mechanismech domácího násilí. Zde můžeme najít typy jako např. čistý domácí agresor, generalista, situační domácí agresor, na droze závislý domácí agresor a sadistický agresor. Rozdíly pak nacházíme například v okruhu osob, vůči nimž je pachatel agresivní, podnětu, který vede k útoku na oběť a podobně. Jako silný mýtus se ukazuje dřívější názor, že nejčastějším „spouštěčem“ domácího násilí je alkohol. Dnešní autoři se spíše domnívají, že pachatel naopak využívá alkohol jako záminku k páchání domácího násilí s myšlenkou že své chování později budou moci omluvit nepřítelostí či sníženou přítelostí, která byla vyvolána alkoholem (Hrdá, L., 15. 11. 2007).

Typologie podle Čírtkové

Pachatele domácího násilí můžeme také dělit tímto způsobem: rozpadlý alkoholik, stresovaný slaboch, nepolepšitelný sadista, domácí násilník s dvojí tváří, normální násilník, reaktivní násilník, jiný pachatel. Jednotlivé typy domácích agresorů pak mají různé prognózy ve vývoji svého násilného vztahu s obětí (Čírtková, 2007).

7.2.3 Pohlaví agresora

Co se týče pohlaví agresora, pak se výzkumy různí na základě intenzity útoků, které byly označeny za projev domácího násilí, a pak podle formy použitého násilí.

„V zajímavém holandském výzkumu T. Van Djika se projevíly značné rozdíly, pokud šlo o pohlaví domácího agresora a při posuzování újmy, která byla způsobena obětí. U lehčích forem útoků byli oběťmi z 61 % muži, zatímco u závažných forem domácího násilí bylo oběťmi 60 % žen“ (Hrdá, L., 15. 11. 2007). Z toho vyplývá, že domácí násilí páchají jak ženy, tak muži, ale ženy volí ztateně lehčí formy násilí, což může být dané ztateným nepoměrem fyzických sil, a zároveň se samy také častěji stávají oběťmi těžkých forem domácího násilí. Toto dokazují i výzkumy násilných forem chování v intimních adolescentních vztazích, z nichž vyplynulo, že mladí muži používají mnohem více kontaktní násilí než mladé ženy, které mají naopak spíše tendence používat nekontaktních forem násilného chování a to zejména psychický teror (Hrdá, L., 15. 11. 2007).

7.2.4 Věk a role agresora

Je potřeba ještě zmínit, že role agresora není závislá na věku, stále častěji se setkáváme s případy agrese vůči seniorům a to právě ze strany jejich vlastních dětí, či dokonce ze strany vnoučat. Jako příklad lze uvést, že například děti či vnuci závislí na drogách či "pouze" nemající tolik peněz, kolik by chtěli, řeší tento svůj nedostatek například prodejem nábytku a zařízení domácnosti svých prarodičů, okrádáním je o cennosti a peníze. Často se nebojí použít fyzické násilí k tomu, aby dosáhli svého. Tito mladí agresori také mají sklony k vydírání a vyhrožování sebevraždou, pokud se jim nedostane toho, čeho si žádají (Hrdá, L., 15. 11. 2007).

Samozřejmě je jasné, že všechny tyto kategorizace, které jsem zmínila, jsou jen špičkou ledovce a nemohou obsáhnout celou škálu druhů domácího násilí a všechny typy domácích násilníků. Každý, kdo se s domácím násilím osobně setkal, nebo se dokonce stal jeho obětí, jistě zmíní mnoho dalších znaků a spouštěčů násilí, které se vyskytly v "jeho" případech a které budou mít některé rysy společné se znaky a spouštěči výše uvedenými a některé budou naprosto jedinečné. Je také nutné si uvědomit, že projevy násilného chování

vůči oběti se v drtivé většině samy od sebe nenapraví, nedojde k náhlému polepšení agresora, spíše naopak, a proto ale je potřeba, aby oběť domácího násilí přijala aktivní roli. Jen ta vede k přerušení bludného kruhu, kterým domácí násilí je (Hrdá, L., 15. 11. 2007).

7.2.5 Zdroje hněvu a agrese

Hněv, kterým se agresor projevuje, je velmi složitá emoce. Je to reakce na množství různých faktorů, které odrážejí biologické i psychosociální vlivy. Existuje mnoho faktorů, které silně ovlivňují reakce na různé situace především z hlediska hněvu a agrese. W. D. Gentry (2007) uvádí hned několik takových faktorů, které si nyní trochu přiblížíme.

Provokace/Styly vnímání

Provokace je jedno z nejvíce přeceňovaných vysvětlení toho, proč se lidé zlobí. Není v tom totiž přiznání vlastní ztráty sebekontroly, ale alibismus, se kterým lidé rádi shazují svůj výbuch vzteku na vnější okolnosti. Často takoví „alibisté“ užívají věty jako: „Nechtěl jsem to udělat, ale dohnala mě k tomu...“ Toto je také typická omluva pachatelů domácího násilí, kdy se takto ospravedlňují nejen před svou obětí, ale i před případnými svědky násilí.

Gentry (2007) ve své knize uvádí čtyři styly vnímání, které se nejčastěji vyskytují u násilníků a které vedou k nepřiměřenému hněvu:

1. Narcistní styl vnímání

Tento styl je charakterizován tím, že se člověk považuje za střed celého vesmíru a je přesvědčen, že každý je zde proto, aby mu bezvýhradně sloužil a uspokojoval jeho nekonečnou touhu po uznání, pochvale, moci a úspěchu.

2. Cynický styl vnímání

Jedinec s tímto stylem jednání předpokládá, že nikdy nic nebude fungovat podle jeho představ, že ho ostatní pouze úmyslně využívají a je připraven reagovat hněvem okamžitě, jakmile se objeví něco, co mu tyto jeho domněnky potvrdí.

3. Katastrofický styl vnímání

Jedinec mající tento styl vnímání reaguje hněvem či strachem velmi intenzivně na všechny frustrace a překážky, jako by byl ohrožen na životě.

4. Kompulzivní styl vnímání

Člověk s tímto stylem vnímání doslova razí heslo „buď bude po mém, nebo nebude vůbec nic“ a podle toho se také chová.

Temperament

„Temperament zahrnuje vrozené vlohy a vlastnosti, které v podstatě odrážejí kvalitu emotivity jedince. Ve spojení s nepřiměřeným hněvem se objevují dva povahové rysy a to impulsivnost a excitovanost. „Impulsivnost se vztahuje k neschopnosti jedince odložit uspokojení nebo tolerovat frustraci, když jeho potřeby nejsou okamžitě uspokojeny. Excitovanost na druhé straně má co dělat se schopností reagovat na podněty a s emoční výbušností.“ (Gentry, 2007, str. 46)

Osobnost/Tendence jednání

Navzdory dlouhodobým studiím není téměř nic známo o roli, kterou hraje osobnost v náchylnosti k nadměrnému hněvu. Jedinou výjimku tvoří tzv. agresivní osobnost, za tu je považován takový člověk, který přirozeně a snadno převezme velení, iniciuje změnu a ovlivňuje chod věcí v každodenním životě. Nelze však agresivní osobnost vždy spojovat

s agresí. Tento termín spíše charakterizuje osoby, které aktivně sledují svůj zájem a odhodlaně jdou za svými cíli. Proto takováto osobnost nemusí být vždy iniciátorem domácího násilí.

Užívání/Zneužívání látek

Hrubý hněv a agresivní výměna názorů se často objevují v souvislosti s užíváním a zneužíváním drog, ať už legálních či nelegálních. Nejvíce však k nepřiměřenému hněvu přispívá konzumace alkoholu. Alkohol často používáme k uvolnění nálady či k úniku od všedních starostí, paradoxem je, že jeho konzumace nás spíše rozdráždí a vyvolá větší citlivost na různé podněty.

Poruchy nálady

Záchvaty hněvu vyplývající z afektivních poruch jsou velmi časté. Prvotním viníkem může být deprese, která vede ke zvýšenému pocitu hněvu. Výzkumy depresivních a zároveň zlostných lidí však ukázaly, že antidepresiva mohou u většiny léčených vztek odstranit téměř okamžitě, což opět dokazuje, že mezi depresí a hněvem existuje spojení.

Problémy s komunikací

Podle výzkumů lze hněv považovat za způsob sdělení. Je to způsob velmi neadekvátní, ale řada lidí jím vyjadřuje své názory, postoje a pocity. Hněv je například typicky považován za projev závazku či odporu, může ale také oznamovat další negativní pocity, například opovržení. „Zlostný partner často jedná s blízkým člověkem jako s někým, kdo je špatný nebo bezcenný, koho není třeba brát vážně a jímž je nutné opovrhovat. Pocit znechucení rovněž signalizuje, že blízká osoba je vnímána jako odpudivá a neposkytuje žádné potěšení.“ (Gentry, 2007, str. 54) Psycholog John Gottman (dle Gentryho, 2007) se domnívá, že pokud je ve vztahu přítomna tato emoční trojice hněv – pohrdání – znechucení, pak existuje zvýšené riziko fyzického násilí.

Nízká dovednost zvládat zátěž

Mnoho lidí zná jediný způsob, jak zvládat výzvy, konflikty a nástrahy každodenního života. Tímto způsobem je hněv. Nízká dovednost zvládat zátěž má údajně svůj původ už v raném dětství, kdy často rodiče hněv dítě nechávají bez povšimnutí, nebo ho kritizují, místo aby mu pomohli pocity vhodně pojmenovat, určit, co hněv způsobilo, rozlišit mezi emocí (hněvem) a jednáním (agresí) a především problém vyřešit. Děti, kterým tuto péči rodiče dopřejí, jen zřídka zažívají nepřiměřený hněv.

Stres

„Život bez stresu neexistuje. Všichni lidé jsou každý den konfrontováni s překážkami, krizemi a konflikty. Zda se stres změní v hněv, však závisí na velikosti a typu stresu, s nímž se osoba musí v daném čase potýkat. Každý z nás má určitou přípustnou mez nebo toleranci ke stresu, nebo-li jde o to, kolik toho umí náš nervový systém zvládnout bez viditelných znaků citového vypětí. Právě to je totiž hněv – typ citového vypětí. Když stres roste a překročí jistou mez, tehdy jsme nejnáchylnější k tomu přestat se ovládat.“ (Gentry, 2007, str. 57)

7.2.6 Metody zajišťování poslušnosti

E. Pence (2005) uvádí 3 metody, kterými si násilníci zajišťují poslušnost svých partnerek:

1. Metoda nátlaku – zahrnuje mírnější formy fyzického násilí, výhrůžky sebevraždou či ublížením někomu blízkému, bušením do stěn, házením věcmi apod.
2. Metoda podplácení – kupování dárečků ženám, které byly zbity, ale také odměňování peněz.
3. Metody výchovy – zde násilníci využívají způsoby, kterými ženy byly vychovávány k tomu, aby se mužům podřizovaly, uznaly jejich autoritu apod.

7.3 Domácí násilí z pohledu laické veřejnosti

Vzhledem k velmi vysokému „stupni utajení“ domácího násilí o něm má veřejnost jen kusé informace. Většinou se informace o násilí v rodinách dozvídáme z médií, tyto příběhy jsou ale pouze špičkou ledovce, pod „hladinou“ stále zůstává skryta většinová část noční můry mnohých žen. Díky malému množství relevantních informací, či dokonce díky různým mylným informacím, se společnost vůči domácímu násilí více či méně rozdělila na dva tábory. Ti první nedokáží pochopit, proč oběť s tyranem zůstává, proč nechává ubližovat nejen sobě, ale mnohdy i dětem, proč neodejde. Ti druzí si zase myslí, že žena má zastávat pasivní roli, být poslušná a že svou neposlušností sama provokuje partnera k nepřičetnosti, násilí považují za logický následek jejího „špatného“ chování.

7.3.1 Mýty domácího násilí

Ve společnosti koluje mnoho postojů, rádo by pravd a mýtů spojených s domácím násilím, pojďme se teď na některé z nich podívat. A. Buskotte (2008) uvádí devět nejčastějších mýtů, které kolují naší společností a kterým nemálo „nezasvěcených“ bohužel ještě stále věří.

1. mýtus – Jsou na sebe zlí, protože milují usmiřování.
2. mýtus – Ale on je agresivní opravdu jen tehdy, když se něčeho napije.
3. mýtus – Všechno má svůj důvod.
4. mýtus – Muži si přece nesmějí nechat všechno líbit
5. mýtus – V manželství to prostě někdy skřípe
6. mýtus – Vždyť si toho muže přece vybrala sama.
7. mýtus – Tak proč se s ním nerozejde, když je to tak strašné.
8. mýtus – Nebyla na něj dost milá, takže se není čemu divit, že mu ujela ruka.

9. mýtus – Nechci se vměšovat do cizích záležitostí. Ať si to vyřeší mezi sebou.

Valná většina z těchto mýtů je jen alibismus okolí, které zkrátka neví, jak zasáhnout a mnohdy to raději ani vědět nechce. Je přece jednodušší zavřít před něčím oči, strčit hlavu do písku a dělat, že žádný problém neexistuje. Možná se ve skrytu duše bojí, že by to mohlo potkat i je, a proto si raději vůbec nepřipouští existenci násilí v rodině. Vždyť přece rodina je základní kámen společnosti, „mikrostát“ ve státě, bezpečné prostředí a je těžké si připustit, že kolikrát ani tam nemáme zastání. Je lehké žít v iluzi, tak lehké, že to mnoho z nás denně dělá. Co když ale spadnete do kolotoče zvaného domácí násilí, to pak už nežijete v iluzi, ale v tvrdé realitě a je potřeba se naučit, kde a jak najít pomoc, jak ochránit sám sebe, své děti...svůj život. Pojďme se teď tedy podívat, jak nežít v iluzi, ale také ne pod taktovkou tyrana, jak najít cestu ke svobodě a to nejen té vnitřní...

8. Domácí násilí z pohledu pomáhajících institucí

Dle Mgr. M. Kuceje (z osobního sdělení, 24. 3. 2009) se v České republice začalo mluvit o problematice domácího násilí jako o něčem, co vyžaduje pozornost ze strany státu teprve asi před dvěma roky. Bohužel, domácí násilí je složitý problém a je těžké ho uchopit, což je dané zejména tím, že velká část obětí nikdy své tyrany neudá a tím tak přispívá k tomu, že je tato problematika stále ještě zahalena rouškou tajemství. Domácí násilí je velmi specifickou problematikou, proto také vyžaduje specifická řešení a nutnost intervence z venku. Nejdůležitější je prevence a intervence domácího násilí, kdy není primární stíhat a trestat pachatele, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale předcházet násilí v rodinách, případně ho zastavit, pokud už se objevilo.

Problematika domácího násilí je natolik složitá, že není možné, aby se její intervence účastnil pouze jeden typ pomáhajících institucí. Proto je potřeba, aby spolu tyto instituce spolupracovaly a tvořily tzv. interdisciplinární týmy.

8.1 Interdisciplinární spolupráce

Interdisciplinární spolupráce přináší důležité poznatky, které mohou být využity pro komunitní plánování sociálních služeb v obcích, městech a regionech. Interdisciplinární spolupráce má dvě základní roviny. První je mezioborová spolupráce při řešení konkrétních případů domácího násilí a druhá je průběžná mezioborová spolupráce, která probíhá formou vzájemných odborných konzultací, výměny aktuálních informací z oblasti problematiky domácího násilí, školení, seminářů, osvětového působení a pravidelných pracovních setkávání.

Rozsah, obsah a forma takovéto spolupráce může mít ráz občasné výměny zkušeností nebo také realizace společných projektů či dokonce úzké součinnosti při řešení konkrétních případů a poskytování pomoci ohroženým osobám. Interdisciplinární spolupráce probíhá formou pravidelných pracovních schůzek v rámci interdisciplinárních týmů (Vargová, Vavroňová, 2006).

8.1.1 Tři základní pilíře interdisciplinární spolupráce:

1. Policie – zasahuje v zájmu ochrany života a zdraví ohrožených osob, vykazuje a zakazuje vstup násilné osobě do společné domácnosti
2. Intervenční centrum
3. Justice – zajišťuje občanskoprávní řešení na základě iniciativy ohrožené osoby

8.1.2 Interdisciplinární týmy

Tyto týmy jsou sestaveny ze zástupců spolupracujících organizací a institucí státní správy, samosprávy a neziskových sektorů. Mezi nezbytné účastnické organizace interdisciplinárních týmů patří: Intervenční centrum, Policie ČR, justice a OSPOD. Dále sem

patří organizace, které spolupracovat mohou, ale není to podmínkou: záchraná služba, zdravotnická zařízení, praktičtí lékaři, poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, azylové domy, krizová centra a média (Vargová, Vavroňová, 2006).

8.2 Nejdůležitější instituce v procesu intervence domácího násilí

8.2.1 Intervenční centra

Od 1. ledna 2007 je možné v České republice nalézt nová pracoviště, která se specializují na krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím či přímo jeho obětem - Intervenční centra. Tato centra poskytují individuální sociálně právní pomoc v konkrétních případech a zároveň koordinují interdisciplinární spolupráci mezi dalšími navazujícími službami. Například v případech vykázaní násilníka ze společné domácnosti spolupracují s Policií České republiky. Chod těchto center je zajištěn proškolenými pracovníky, kteří mají pro tuto službu osvědčení signované náměstkem ministra práce a sociálních věcí.

Intervenční centra jsou určena pro osoby, které jsou ohroženy domácím násilím a které svou situaci chtějí řešit a hledají pomoc, radu a informace (Bílý kruh bezpečí, 9. 1. 2007).

Dle Mgr. M. Kuceje (z osobního sdělení 24. 3. 2009) tato centra poskytují své služby na principu bezplatnosti, mlčenlivosti a anonymity a zajišťují nejen psychosociální služby, ale také právní poradenství a dokonce i nadstandardní služby jako je třeba doprovázení na úřady, k soudům apod.

Charakteristiky intervenčních center

Bílý kruh bezpečí (2007) uvádí několik charakteristik intervenčních center:

- Kvalita služeb – IC musí splňovat standardy kvality sociálních služeb, poskytovat služby odpovídající dobré praxi a bezpodmínečně dodržovat lidská práva.

- Dostupnost – IC musí mít informační, místní, časovou, finanční, architektonickou a psychologickou dostupnost.
- Efektivita – Činnost IC by měla být optimální kombinací nákladů spojených s jeho provozem a s kvalitou poskytovaných služeb
- Individualita – IC by mělo mít schopnost rozpoznat potřeby konkrétního jedince a řídit se jimi.
- Provázanost – Je důležité, aby byla činnost IC provázána s činností jiných sociálních služeb

8.3 Policie ČR

8.3.1 Povinnosti policistů

Policisté mají povinnost poskytnout pomoc každému, kdo je o to požádá, tedy i těm, kteří žádají ochranu před násilnickým jednáním partnera. Policisté zakročí buď ve chvíli, kdy už k násilnému činu došlo nebo tehdy, jde-li o takové projevy jako je například vyhrožování usmrcením či zraněním a je důvod se domnívat, že by k takovému jednání opravdu mohlo dojít.

V případě zastrašování, vyhrožování, vydírání, či dokonce jakéhokoli druhu násilí by mělo neprodleně dojít k oznámení těchto skutečností na policii. Policisté jsou vždy povinni přijmout oznámení případu domácího násilí a provést další příslušné služební úkony (Vaše právo, 2004).

8.3.2 Oprávnění policistů

Policisté mohou požadovat potřebná vysvětlení od zúčastněných osob nebo svědků. Násilník má ale právo na odmítnutí podání vysvětlení, protože by to mohlo přispět k jeho přestupkovému či trestnímu stíhání. Policisté také mají právo vyzvat násilníka, aby se dostavil k podání vysvětlení a v případě, že odmítne, ho mohou k vysvětlení věci předvést. Policisté

také mohou otevřít byt, pokud se dostavili k násilné události a majitel či uživatel bytu je odmítl pustit dovnitř (Vaše právo, 2004).

8.3.3 Co lze vyžadovat od policie

Oběť násilí má možnost požádat o výslech odděleně od násilníka, dále si může vyžádat dokumentaci události a sepsání protokolu o zákroku a o opatřeních, která policie provedla a odevzdání jedné kopie.

Oběť má také právo být poučena o možnostech podání trestního oznámení a zahájení trestního stíhání, ke kterému musí dát v případě příbuzenského vztahu s násilníkem souhlas. (Vaše právo, 2004).

8.3.4 Metoda SARA DN

Tato diagnostická metoda - SARA (Spousal Assault Risk Assessment) vznikla v Kanadě. Pokud ji použije proškolená osoba, pak s její pomocí může zjistit rizikové faktory domácího násilí a kvalifikovaně odhadnout riziko dalšího násilí.

V České republice začal šířit tuto metodu Bílý kruh bezpečí v rámci projektu „Hráz“, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. K šíření této metody má Bílý kruh bezpečí výcvik přímo od tvůrců metody z Kanady a také oprávnění metodu učit. ČR získala souhlas k pojmenování české verze „SARA DN“.

Metoda SARA DN je určena zejména policistům, kteří se dostanou do prvního kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím. Využití této metody je také možné u všech služeb v prvním kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím, zejména služeb sociálních. V metodě jsou školeni poradci Bílého kruhu bezpečí a konzultanti DONA linky.

SARA DN obsahuje 15 strukturovaných otázek na rizikové faktory. Prvních pět otázek odhaluje rizikové faktory u násilné osoby v aktuálním vztahu, dalších pět umožní rychle zjistit rizikové faktory opět u násilné osoby v rámci obecných sklonů k násilí. Posledních pět otázek

pomáhá zjistit rizikové faktory týkající se zranitelnosti osoby ohrožené domácím násilím.

Proškolený policista díky této metodě dokáže vyhodnotit aktuální situaci, odhadnout závažnost hrozby a přijmout opatření, která eliminují rizikovou situaci. Ví, že i výskyt malého počtu rizikových faktorů může signalizovat maximální ohrožení. Přítomnost vyššího počtu rizikových faktorů vždy znamená vysokou míru rizika. K využití metody SARA DN je potřeba mít dostatečné množství vstupních informací. Při práci policistů se jedná například o čerpání z různých databází a z poznání situace na místě. V rámci jiných míst pomoci bude pak důležitá schopnost a dovednost ptát se, která je rovněž součástí výcviku (Bílý kruh bezpečí, 20. 4. 2009).

8.4 Justice

8.4.1 Právní normy týkající se domácího násilí v České republice

„Ochrana oběti by měla být základem každé intervence v případě domácího násilí. Legislativní opatření a možnosti právní ochrany dané země významným způsobem ovlivňují efektivnost prevence opakování násilí v rodině a pomoc a ochranu osobě ohrožené domácím násilím. České právo nezná normativní definici domácího násilí. Pojmenování tohoto závažného celospolečenského problému v České republice zcela chybělo a na zavedení tohoto pojmu mají zásluhu zejména neziskové organizace, které se od začátku devadesátých let minulého století začaly problémem domácího násilí zabývat.

Ochrana obětí domácího násilí je v českém právním systému obecně zakotvena v rámci občanského práva, práva přestupkového a policejního a také v trestním zákoně.“ (Vargová, Vavroňová, 2006, str. 15)

8.4.2 Trestní zákon

§ 215a – Týrání osoby blízké žijící ve společném domě nebo bytě

V prosinci 2003 byla přijata novela tohoto zákona, která vložением § 215 zavádí trestnost týrání osoby žijící ve společném domě nebo bytě, a to s účinností od 1. 6. 2004. Týráním se zde specifikuje jako trvalé a hrubé zacházení s blízkou osobou, která toto pociťuje jako těžké příkoří.

Podle § 215a trestního zákona bude ten, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném domě či bytě, potrestán odnětím svobody až na tři léta (Vávrová, Vavroňová, 2006).

Pachatel domácího násilí se může v rámci rodiny dopouštět těchto dalších trestních činů (Vávrová, Vavroňová, 2006):

§ 197a Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

§ 213 Zanedbávání povinné výživy

§ 215 Týrání svěřené osoby

§ 221 – 222 Ublížení na zdraví

§ 235 Vydírání

§ 241 Znásilnění

8.4.3 Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Vávrová (2006) uvádí, že tento zákon byl přijat od 14. března 2004 a modelem pro jeho návrh byl rakouský zákon proti domácímu násilí, který zavedl tzv. institut vykázání už v roce 1007. Tento zákon od 1. 1. 2007 umožňuje v České republice vykázání násilníka ze společně obývaného domu po dobu deseti dnů. Tato doba lze ale v případě potřeby prodloužit a to na dobu jednoho měsíce až jednoho roku. Možnost prodloužení doby vykázání vychází z příslušných ustanovení Občanského soudní řádu č. 63/1999 Sb. „uložení předběžného opatření ve věcech domácího násilí“.

K tomuto zákonu se váže oprávnění rozhodnout o vykázání ze společného bydlení a zákazu vstupu do něj. „Podle § 21a, odst. 1 zákona o Policii je policista oprávněn, lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo zvlášť závažnému útoku proti lidské důstojnosti, vykázat z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou jakož i z jeho bezprostředního okolí toho, kdo je podezřelý z takového jednání. Součástí vykázání je rovněž zákaz návratu do vymezených prostor. Toto rozhodnutí je účinné v okamžiku, kdy bylo prokazatelně sděleno osobě, proti které směřuje. Osoba, proti které vykázání směřuje, je povinna neprodleně opustit místo, na které se rozhodnutí o vykázání vztahuje.

Rozhodnutí o vykázání se vydává bez projednání věci a z úřední povinnosti, přičemž souhlas ohrožené osoby se nevyžaduje. Rozhodnutí o vykázání se písemně vyhotoví do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí. Vyhotovené rozhodnutí se v opise doručí vykázané osobě a ohrožené osobě. Opis rozhodnutí o vykázání doručí policista do 24 hodin spolu s opisem úředního záznamu podle § 21a odst. 5 příslušnému intervenčnímu centru. V případě, že ve společném obydlí, na které se rozhodnutí o vykázání vztahuje, žije nezletilá osoba, doručí se opis rozhodnutí o vykázání spolu s opisem úředního záznamu ve stejné lhůtě též příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.“ (Vargová, Vavroňová, 2006, str. 17)

8.4.4 Nový zákon na ochranu před domácím násilím

Vykázání v ČR je nově upraveno s platností **od 1. 1. 2009** v zákonu č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, konkrétně v §§ 44 až 47 „Oprávnění vykázat z bytu nebo domu i z jeho bezprostředního okolí“. (Bílý kruh bezpečí, 3.3. 2012)

Zde jsou hlavní změny:

- **Vykázání** (jen tato jediná forma rozhodnutí, dříve byl i zákaz vstupu)
- **Policie ČR** poskytuje ohrožené osobě současně vždy **personální i teritoriální ochranu** (dříve byla pouze ochrana teritoriální).

- **Faktický úkon** – opatření preventivního charakteru (dříve policista rozhodoval ve správním řízení).
- **Základní lhůta vykázání:** 10 dnů (zůstává stejné).
- **Forma:** Ústní oznámení osobám (násilné i ohrožené), vydává se jen potvrzení o vykázání, předání proti podpisu (vymezení prostoru vykázání, poučení, práva a povinnosti osob, místo uložení kopie úředního záznamu).
- **Nepřítomná vykázaná osoba:** při prvním kontaktu poučení o právech a povinnostech při vykázání, předání potvrzení o vykázání nebo lze získat informace o vykázání na lince 158.
- **Nesouhlas s vykázáním:** námitka, která nemá odkladný účinek, na místě zapsaná do potvrzení o vykázání nebo námitka podaná písemně do tří dnů. O námitce rozhoduje krajské ředitelství Policie ČR.
- **Oznamovací povinnost Policie ČR:** kopie úředního záznamu o vykázání se podává: Intervenčnímu centru, OSPOD (jsou-li přítomny děti), nově i příslušnému civilnímu soudu – to vše do 24 hodin od vstupu do společně obývaného bytu nebo domu.
- **Kontrola dodržování povinností vykázané osoby ze strany Policie ČR:** Probíhá do tří dnů od vykázání násilné osoby.

Povinnost vykázané osoby:

(Bílý kruh bezpečí, 3.3. 2012)

- Nesmí vstoupit do vymezeného prostoru.
- Nesmí navazovat styk nebo kontakt s ohroženou osobou.
- Musí odevzdat na místě všechny klíče od společného obydlí, které má v držení.

Právo vykázané osoby:

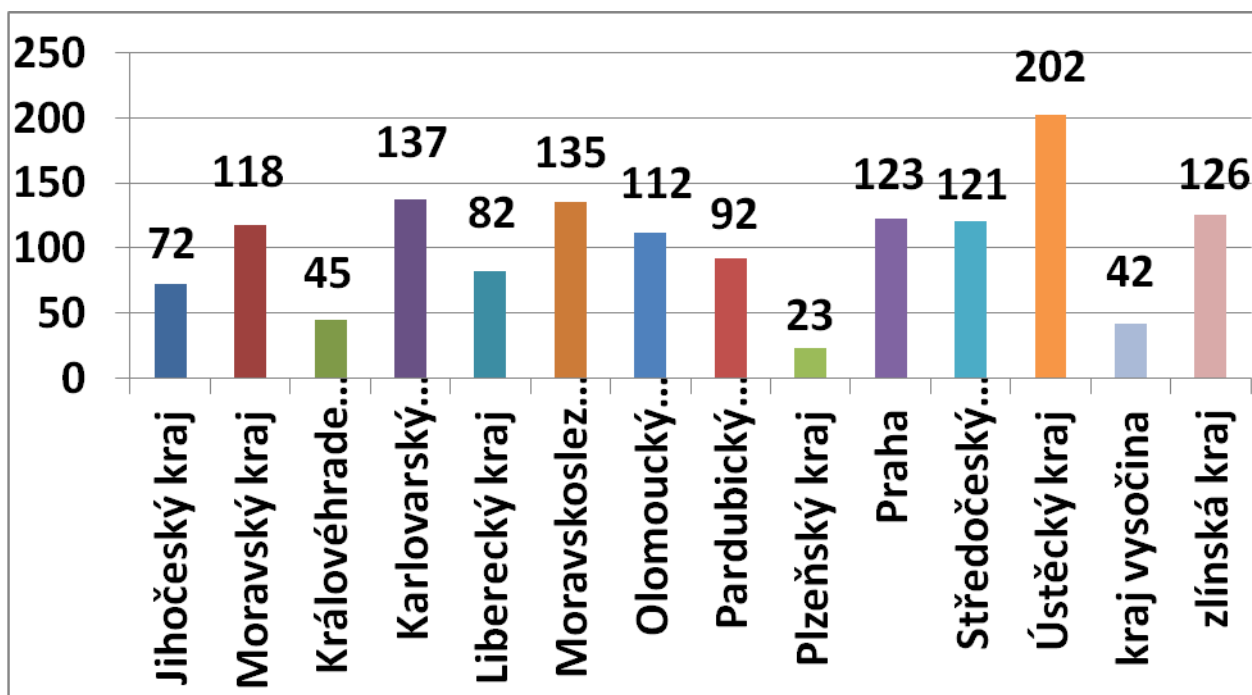
(Bílý kruh bezpečí, 3.3. 2012)

- Smí si vzít věci osobní potřeby, osobní cennosti a osobní doklady před tím, než odejde.
- Smí si vzít věci nezbytné pro podnikání nebo výkon povolání, a to jen jedenkrát v průběhu desetidenního vykázání a jen v přítomnosti policisty.
- Má právo být policistou poučen o právech a povinnostech, o možnostech dalšího ubytování.
- Má právo sdělit adresu pro doručování.

- Ověřit vykázaní na tísňové lince 158.
- Vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázaní.

Počet vykázaní v celé ČR za rok 2011

Na tomto grafu je možné vidět, že nejvíce násilníků z hlediska celé ČR bylo v roce 2011 vykázáno na území Ústeckého kraje, nejméně pak na území kraje Plzeňského. Celkově se proti minulým letům zvyšuje počet vykázaných osob, což poukazuje na fakt, že je přeci jen mezi lidmi o problematice DN větší povědomí, že více obětí se odhodlá svůj problém řešit, bohužel to ale také odhaluje fakt, že domácí násilí je poměrně častým jevem v českých rodinách.

Obr. č. 2: Graf zobrazující počet vykázaní v celé ČR za rok 2011 (Celková statistika činnosti IC HK)

8.5 OSPOD

Pan Mgr. M. Kucej (z osobního sdělení, 3. 3. 2012) uvádí, že o OSPOD neboli orgán sociálně právní ochrany dítěte je nedílnou součástí procesu pomoci oběti domácího násilí všude tam, kde jsou v ohrožených rodinách přítomny děti do osmnácti let. OSPOD je zástupcem dítěte například při rozhodování o svěřeni dítěte do péče, rozhodování o výživném, dále také vyhledává děti z ohrožených rodin, zprostředkovává náhradní rodinnou péči, připravuje posudky pro soud či různá preventivní opatření. OSPOD působí skrze obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, krajské úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodní ochranu dětí.

8.6 Co je dobré znát

8.6.1. Fáze procesu násilí a opatření, která v nich může s pomocí

pomáhajících institucí učinit sama osoba ohrožená domácím násilím

Podle Šedivé (2007, str. 36 - 43) existuje několik fází procesu násilí, kterým může oběť předejít právě skrze pomáhající instituce. Nyní si přiblížíme tyto fáze a možnosti, jak se v každé z nich uchránit před násilím.

Fáze 1 – jde o lidskou důstojnost

V této fázi jsou náznaky domácího násilí zatím nenápadné a plíživé, projevují se hádkami, žárlivostí, ale postupně začínají přerůstat v izolaci a ovládnutí ohrožené osoby. Možná řešení takovéto situace jsou:

- Informování sociálního okolí o probíhajícím násilí
- Aktivizace sociálního okolí
- Dočasná odluka od partnera
- Návštěva manželské nebo občanské poradny

- Návštěva krizového centra
- Padání návrhu o rozvod
- Podání návrhu o úpravu styku otce s dítětem
- Oznámení na policii
- Podání civilní žaloby na ochranu osobnosti
- Nabídka násilné osobě, aby podstoupila dobrovolně protialkoholní léčbu
- Individuální terapie ohrožené osoby
- Opatření směřující k rozvoji vlastní osobnosti
- Konzultace s orgánem sociálně právní ochrany dětí

Fáze 2 – jde o zdraví

Některá opatření mohou být shodná s první fází, navíc ale ještě přichází v úvahu:

- Žádost o pomoc u orgánu sociálně právní ochrany dětí
- Stanovení bezpečnostního plánu
- Naplánování postupu ohrožené osoby
- Příprava bezpečnostního balíčku
- Využití služeb azylového zařízení
- Podání návrhu na vykázní násilné osoby soudním rozhodnutím
- Oznámení na policii - v případě akutního násilného jednání, za účelem možného vykázní nebo při podání trestního oznámení
- Lékařské ošetření

Fáze 3 – jde o život

Opatření v této fázi by měla směřovat jen k zajištění bezpečí, nikoli záchranu vztahu ohrožené osoby.

- Využití služeb azylového zařízení
- Sestavení bezpečnostního plánu

- Ošetření + vyžádání lékařské zprávy
- Oznámení na policii
- Podání návrhu na rozvod, úprava styku s dítětem a výživné
- Podání návrhu na vykázní násilné osoby soudním rozhodnutím
- Návštěva krizového centra
- Individuální terapie
- Dlouhodobá odluka od násilné osoby
- Změna zaměstnání
- Naprosté přerušování kontaktů s násilnou osobou

8.6.2 Krizový plán

V souvislosti s opatřeními, která může žena sama učinit pro svou ochranu, jsem zmínila krizový plán. Pokud se žena ocitne v případě nouze, je dobré, aby měla takový plán předem připravený, zde předkládám vzor jednoho takového plánu o tom, co je dobré si promyslet či nachystat (Zeman, J., 17. 4. 2009).

- Pamatovat si, kam se obrátit se žádostí o pomoc. Řekněte někomu, co se v rodině děje. Nosit s sebou telefonní čísla přátel, příbuzných a azylových domů. Pokud bude potřeba okamžité pomoci, zavolat policii.
- Při zranění během útoku jít na pohotovost nebo k lékaři a oznámit, co se stalo. Požádat, aby návštěvu zadokumentoval.
- Poučit děti a určit jim bezpečné místo v bytě - pokoj, který jde zamknout, v okolí - sousední dům, kam se mohou uchýlit, pokud potřebují pomoc.
- U někoho důvěryhodného si schovat: náhradní klíče, různé oblečení, důležité dokumenty, lékařské předpisy a nějaký peněžní obnos. Naplánovat si nejbezpečnější dobu k případnému útoku.
- Pokud se útok uskuteční během volání na policii - nechat telefon vyvěšený, mluvit a křičet. Neodmítat pomoc a lékařskou prohlídku.
- Po útoku ihned neuklízet - důkazy (rozbité sklo, roztrhané oblečení, chomáče vlasů) sesbírat do igelitového sáčku a předat ho policii. Zjistit si jména a čísla policistů, kteří událost vyšetřovali.

8.7 Bezpečné bydlení pod záštitou pomáhajících institucí

Mnoho žen se necítí v naprostém bezpečí ani po vykázáni svého násilnického partnera ze společné domácnosti. Obávají se, že by se mohl vrátit, mstít se jim a že by se tím pro nic příliš nezměnilo. Proto je pro mnohé z nich lepší varianta dočasného upuštění svého bydliště.

8.7.1 Azylové domy

Azylové domy pro matky s dětmi se snaží splňovat požadavky na bezpečné bydlení a to v tom smyslu, že mají utajenou adresu a jsou zabezpečeny tak, aby se nikdo nezvaný nedostal dovnitř.

Úkolem azylových domů je v nejširším slova smyslu poskytovat osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů včetně ubytování na přechodnou dobu, případně zajištění stravy. Poskytnutím služby se snižuje riziko jejich sociálního vyloučení (Oblastní charita Hradec Králové, 20. 4. 2009).

Cíle azylových domů

Hlavním cílem služby azylových domů pro matky s dětmi je vést uživatele v prostředí bezpečí dle jejich individuálních potřeb k návratu do běžného života v přirozeném prostředí (Oblastní charita Hradec Králové, 20. 4. 2009).

Cílová skupina

(Oblastní charita Hradec Králové, 20. 4. 2009)

- matky s dětmi do 18 let nebo osoby, které mají svěřené dítě do vlastní péče
- oběti domácího násilí,
- samostatné ženy
- těhotným ženy bez domova.

Život v azylovém domě

Život v azylovém domě představuje poměrně opomíjené téma, přesto si myslím, že je důležité se o něm zmínit. Bylo zjištěno, že většina klientek vnímala ubytování v azylovém domě jako provizorní a v podstatě nedostačující a to především pro děti. Podle průzkumů měly klientky ne vždy k dispozici kompletní bytovou jednotku, ale často pouze jeden pokoj se společnou kuchyní a sociálním zařízením na patře, díky čemuž trpěly do značné míry ztrátou soukromí. Život v domě se navíc řídí podle pevně stanovených pravidel a klientky musí dodržovat dobu příchodu do určité hodiny, což u nich vyvolávalo pocit, že jsou tímto řádem omezovány a že jim brání ve svobodném využívání jejich volného času, který mohou třeba využít k navázání nového vztahu. Klientky tak často svými slovy označovaly azylové domy jako „takové malé vězení“. Důležitým faktorem, který měl také značný vliv na život klientek v zařízení, byly procedury rozhodující o jejich dalším setrvání. Pobyty klientek jsou většinou omezeny na jeden měsíc, pak přichází na řadu komise, která rozhoduje o dalším setrvání klientky v azylovém domě. Většinou však dochází k potvrzení žádosti o prodloužení pobytu, přesto tento proces ženy vnímají jako velmi stresující a vzbuzující nejistotu další budoucnosti.

Vztahy mezi klientkami jsou spíše dobře, pojí je společný jmenovatel, často si proto povídají, pomáhají si například hlídáním dětí, pokud je to potřeba. Občas spolu vykonávají i různé volnočasové aktivity. Vztah klientek k personálu už nemusí být tak pozitivní. Cítí sice úlevu, že se vymanily z těžké životní situace, přesto jim klima domova, jak již bylo řečeno, plně nevyhovuje. Jsou zde omezovány domovním řádem a toto omezování jim může připomínat omezování z jejich vlastního domova a bohužel je i pocitově vracet zpátky do jim

již tolik známé stresové situace. Přesto si ale myslím, že, hodnota pomoci azylových domů je nevyčíslitelná, svůj primární účel, a sice dostat ženu z bezprostředně ohrožující situace a ukázat ji lepší cestu, totiž splňuje a to je to hlavní, co lze k azylovým domům říci. (Marhánková, J., 17. 4. 2009)

9. Kazuistiky

Pro příklad a lepší představu o tom, jak domácí násilí v reálném životě probíhá, do příloh (příloha č. 4) předkládám dvě kazuistiky. V první je obětí DN žena, ve druhé muž – oba žijící v heterosexuálním páru. Ze studia kazuistik lze však s jistotou říci, že DN je možné objevit napříč spektrem celé společnosti. Netýká se jen žen či matek s dětmi, ani se netýká výlučně heterosexuálních párů, naopak, mnoho případů DN bylo šetřeno též mezi páry homosexuálními, dále mezi seniory, lidmi s tělesným, mentálním či kombinovaným postižením, nevyhýbá se žádným věkovým ani sociálním vrstvám, dá se, bohužel, říci, že je přítomné téměř v každém lidském společenství. Jak je možné z kazuistik vyčíst, velké riziko DN je ve špatné informovanosti oběti o tom, co to vlastně domácí násilí je, jaká má práva, kde hledat pomoc. Často ale, i když už pomoc najde, mění oběť svá stanoviska a vrací se zpět k násilníkovi a spirála DN se roztáčí znovu.

III. Praktická část

10. Cíle šetření

Cílem výzkumné části mé diplomové práce je získat co nejvíce informací o přístupu pracovníků pomáhajících institucí k osobně oběti domácího násilí (DN). Věřím, že problematika DN je v dnešní době již celkem kvalitně zpracována a popsána, co ale již tak dobře popsáno není, je právě onen přístup k obětem DN. Mým cílem tedy bylo získat ucelené informace, které z jiných teoretických zdrojů v takovémto rozsahu a celistvosti získat nelze. Věřím, že pro oběť DN jsou tyto informace stejně tak přínosné a důležité, jako informace přímo o problematice domácího násilí. Zde se totiž oběť dozvídá o tom, kde může najít pomoc, jakého charakteru pomoc bude, co vše může ve své situaci žádat a očekávat od odborníků, na které se s žádostí o pomoc obrátí. Jakým způsobem k ní budou odborníci přistupovat, jak komunikovat, jak na ni pohlížet, kam ji směřovat, jak ji motivovat. O tomto se příliš nehovoří, mnoho obětí DN má strach o svých problémech hovořit a to často právě z důvodu, že neví, jaká mají vůbec práva, jaké služby mohou využít, jak se s nimi bude dále nakládat, když onu instituci kontaktují. Často se také obávají, že se jejich případ dostane na veřejnost, bude odhalena anonymita, násilník se následně díky tomu bude mstít. Mají strach, stydí se za svou situaci. Mým cílem tedy bylo nastínit a předat informace o tom, že možnosti pomoci jsou opravdu široké a odborníci vždy k oběti DN přistupují jako k plnohodnotné lidské bytosti, která se pouze dostala do tíživé životní situace, ze které je ale možné najít společně cestu ven, neboť na konci každého tunelu svítí světlo a po každé temné noci přichází jasný den.

11. Metodika šetření

11.1 Aplikovaná metodika

Cílem mého šetření bylo zmapovat přístup pracovníků pomáhajících institucí k oběti domácího násilí. Poté, co jsem si ujasnila, co přesně bych v oblasti přístupu pracovníků chtěla mapovat, jsem sestavila scénář okruhů a následně i dílčích otázek tak, abych co nejvíce obsáhla přístup pracovníků pomáhajících institucí k osobě oběti DN. Ke zmapování přístupu pracovníků pomáhajících institucí jsem využila metodu polostrukturovaného interview.

Polostrukturované interview je pravděpodobně nejrozšířenějším typem interview vůbec. Vytváříme zde určité kruhy otázek, která jsou pro tazatele závazná. Nicméně není nutné striktně dodržovat pořadí těchto okruhů a i v jednotlivých dílčích otázkách těchto okruhů je možné dělat změny tak, abychom dosáhly maximální výtěžnosti interview. Polostrukturované interview má řadu výhod, kromě větší variability otázek též možnost používat následné inquiry – tedy upřesnění a vysvětlení odpovědi respondenta. U polostrukturovaného interview je stanoveno povinné jádro otázek – okruhy, dílčí podotázky se již mohou lišit. (Miovský, 2006)

11.2 Výběr a charakteristika respondentů

Respondenty ke svému šetření jsem vybírala ve dvou stupních. Nejprve jsem si stanovila, jaké instituce budu oslovovat. Vybrala jsem intervenční centrum, Policii ČR, OSPOD, psychologickou poradnu, právní poradnu a lékaře. Zvolila jsem území působnosti v oblasti Královéhradeckého kraje a to díky dobrým kontaktům a přístupu k těmto organizacím z dob mé studentské stáže.

Ve druhém stupni výběru pracovníků pomáhajících institucí jsem si pak stanovila určitá kritéria – hlavním kritériem byl přímý kontakt a práce s osobou oběti DN a dále ochota účastnit se šetření. Pracovníci pomáhajících institucí byli tedy takto vybráni metodou záměrného výběru a takto vybrané pracovníky jsem následně požádala o schůzku a poskytnutí rozhovoru.

11.3 Sběr dat

Stanovila jsem si za cíl uskutečnit interview s osmi až deseti pracovníky pomáhajících institucí. Prostřednictvím kontaktů získaných od pana Mgr. M. Kuceje, vedoucího intervenčního centra v Hradci Králové, jsem nakontaktovala cca dvacet pracovníků pomáhajících institucí s žádostí o poskytnutí rozhovoru. S deseti z nich jsem si následně domluvila osobní schůzku. Dva pracovníci se mi ale omluvili z důvodů časové vytíženosti. Nakonec tedy proběhlo osm rozhovorů, jejichž přepisy předkládám níže v kapitole Interview s pracovníky pomáhajících profesí. Bohužel se mi nepodařilo vyjednat rozhovor s právníčkou

působící při intervenčním centru a to z důvodu její časové zaneprázdněnosti. Myslím, že rozhovor s ní by byl velmi přínosný, i tak se ale domnívám, že interview s ostatními pracovníky pomáhajících institucí naplnila mnou stanovený cíl.

Na osobních schůzkách s pracovníky pomáhajících institucí jsem si dělala pouze poznámky z rozhovorů, nepoužívala jsem žádnou nahrávací techniku. Rozhovory s jednotlivými pracovníky trvaly v průměru jednu hodinu. Následně jsem získaná interview přepsala do ucelené podoby, seřadila je dle zastoupení respondentů v té které instituci a takto seřazená interview označila číslem.

11.4 Metoda zpracování údajů

Ke zpracování získaných údajů jsem využila metodu analýzy získaných dat, konkrétně pak metodu kontrastů a srovnávání. Tato metoda pomáhá od sebe odlišit dvě srovnatelné kategorie a upozornit na rozdíly mezi nimi a to i přes to, že mají zároveň mnoho společného. Tuto metodu jsem využila s ohledem na to, že respondenti – pracovníci pomáhajících institucí tvoří ucelený interdisciplinární tým, fungující jako celek, ale zároveň jsou schopni působit v problematice DN v rámci té které instituce jako jednotlivé a samostatné subjekty.

12. Interview s pracovníky pomáhajících profesí

Téma interview: Přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem DN

Interview probíhalo se pracovníky těchto pomáhajících institucí:

1. Intervenční centrum
2. Policie ČR
3. Psychologická poradna
4. OSPOD
5. Praktický lékař

12.1 Intervenční centrum

Interview č. 1: Přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem DN

1. Standardy práce s obětí DN

Jaké standardy práce s obětí DN využíváte?

Dostupnost služby všem bez rozdílu – nízkoprahovost, diskrétnost, přesné a pravdivé informace, informovaný souhlas, adekvátní vzdělání pracovníků IC, individuální přístup, dobrovolnost spolupráce.

Jakým způsobem nakládáte s os. daty uživatele a jak jsou tyto data chráněna?

Spis klienta může být veden pod jeho jménem, nebo pokud si to bude přát, pod anonymním označením. Též využíváme informovaného souhlasu a jsme vázáni mlčenlivostí, zachováváme diskrétnost.

Jakým způsobem je zajištěno adekvátní vzdělání a orientace pracovníků instituce v problematice DN?

VŠ sociálního zaměření, dále dvoudenní základní kurz pro pracovníky IC, který probíhá pod patronací APIC ČR a Bílého kruhu bezpečí. Po absolvování tohoto kurzu existují ještě další návazné pokračující kurzy, které opět probíhají pod patronací APIC ČR a konkrétního IC, které se organizací kurzu ujme. Zde jsou již témata školení volena na základě poptávky účastníků kurzu (možnost výběru z vícero aktuálních témat). Další průběžné vzdělávání podléhá tzv. zákonné povinnosti dle § 111 odst.1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění, které stanovuje pro další vzdělávání rozsah minimálně 24 hodin za kalendářní rok.

Jsou oběti DN o svých právech informovány před tím, než se rozhodnou stát se uživatelem služby? Jaká mají práva?

Informujeme o základních lidských právech, dále o právech, která mohou uplatňovat skrze Policii ČR, dále má uživatel právo na individuální přístup –

poskytování služeb tak vychází z individuálních potřeb každého uživatele s ohledem na jeho možnosti a rozhodnutí.

Právo na ochranu údajů, právo na nestrannost, rovnost, právo vystupovat anonymně atd.

2. Komunikace s obětí DN:

Jaké zásady využíváte při komunikaci s obětí DN?

Základem je diskrétnost, uživatel by měl získat pocit, že vše řečené zůstane jen mezi námi. Dále empatie, citlivý přístup, mlčenlivost.

Necháváte oběť DN hovořit spíše spontánně, vedete je v rozhovoru či využíváte nějaké předem stanovené struktury rozhovoru s obětí?

Oběť DN většinou o svém problému hovoří sama a to v případě, že sama vyhledala naši pomoc. Dále je možné ji v rozhovoru citlivě vést, rozhodně však nemáme žádnou předlohu, jak by takový rozhovor měl vypadat, vždy se odvíjí případ od případu.

Pokud má oběť DN zábrany se o problému rozhovořit, používáte nějaké strategie, kterými ji navedete k větší otevřenosti a jaké?

Snažíme se mu vyjádřit podporu a pochopení, též mu nastínit možnosti naší pomoci, pokud s námi bude spolupracovat.

3. Motivace a podpora oběti DN

Jaký přístup k oběti si myslíte, že je nejlepší?

Odborná, snadno dostupná a především rychlá pomoc, nízkoprahový přístup – tedy služba dostupná všem bez rozdílu. Pak samozřejmě vřelý, citlivý a empatický přístup.

Jakým způsobem motivujete uživatele ke spolupráci?

Oběť DN tím, že často vyhledá naši pomoc sama, je již dostatečně motivována. Nicméně během procesu pomoci se snažíme tuto motivaci udržovat prostřednictvím podporujícího prostředí, empatií. Bývá totiž častým problémem, že motivace začne po nějaké době kolísat.

Jaké možnosti podpory uživateli služby v jeho situaci nabízíte pro zvýšení jeho pocitu bezpečí (případně zvýšení bezpečí dalších rodinných příslušníků, kteří jsou svědky či účastníky DN)?

Spolupracujeme s Policií ČR – tedy je zde možnost vykazání násilníka na dobu deseti dnů, popřípadě déle. Dále spolupracujeme s OSPOD, azylovými domy, kde je možné zajistit přechodné bezpečné „útočiště“ ženám či matkám s dětmi. Nabízíme též krizovou intervenci, spolupracujeme s psychology – tedy je zde možnost psychologického poradenství či podpůrné psychoterapie. Zajišťujeme také právní poradenství a poskytujeme též další služby jako je doprovázení na úřady, k soudu, zprostředkováváme kontakty na návazné sociální služby.

Jsou nějaké specifické postupy pro určité typy obětí DN, a pokud ano, tak jaké?

Samozřejmě je rozdíl v přístupu k mužům a ženám, k různým věkovým kategoriím, obecně však lze říci, že přístup k oběti DN je vždy individuální případ od případu. S osobami mladšími 18ti let však pracujeme ve spolupráci s OSPOD, dále lidem například neslyšícím či s jinou jazykovou bariérou jsme schopni zajistit tlumočníka.

4. Proces pomoci oběti DN

Popište prosím, co se děje na začátku, když k vám oběť DN dojde či vás jinak kontaktuje s žádostí o pomoc?

Oběť domácího násilí se k nám dostává dvěma cestami a to buď nízkoprahově – sama nás vyhledá nebo skrze vykazání násilníka Policií ČR, která nám následně zasílá oznámení. Následně je s obětí DN provedeno vstupní jednání, kde oběť sdělí, s čím přichází a pracovník IC ji seznámí s naším posláním, cíly a cílovou skupinou, pokud

nabídka naší pomoci koresponduje s potřebami oběti, pak se na základě ústní dohody mezi námi stanoví zakázka a cíl našich dalších setkávání.

Jaká pravidla při spolupráci s vámi (či přijetí vaší pomoci) musí či by měl uživatel služby dodržovat?

Je dobré dodržovat příchod během konzultačních hodin či telefonické objednání. Dále by uživatel neměl přicházet pod vlivem omamných látek. Též by měl respektovat, že pokud se jeho potřeby neshodují s nabídkou našich služeb, postoupíme jej příslušnému pracovišti a dále dodržovat vše na čem jsme se v rámci sezení dohodli.

Čím (jakými nástroji) oběti DN umožníte dostat se z bezprostředního ohrožení násilníkem či z ohrožujícího prostředí?

- Spolupráce s Policií ČR – vykazání násilníka.
- Výkon předběžného opatření vydaného soudem.
- Nabídka azylového bydlení či hledání jiných možností např. odstěhování k příbuzným.

Popište prosím, co se dále děje s obětí DN po té, co se rozhodne stát se uživatelem vaší služby a stanoví se zakázka a cíl spolupráce.

Dále se s uživatelem setkáváme, konzultujeme jeho možnosti, zajišťujeme jeho kontakt s dalšími odborníky v rámci interdisciplinárního týmu – psycholog, právník, Policie ČR, OSPOD.

Co vše (jaké služby) můžete uživateli služby v jeho nelehké životní situaci poskytnout?

Viz výše - spolupracujeme s Policií ČR – tedy je zde možnost vykazání násilníka na dobu deseti dnů. Dále spolupracujeme s OSPOD, azylovými domy, kde je možné zajistit přechodné bezpečné „útočiště“ matkám s dětmi. Nabízíme též krizovou intervenci, spolupracujeme s psychology – tedy je zde možnost psychologického poradenství či podpůrné psychoterapie. Zajišťujeme také právní poradenství a poskytujeme též další služby jako je doprovázení na úřady, k soudu, zprostředkováváme kontakty na návazné sociální služby.

Spolupracujete například i s jinými odborníky na problematice DN? Pokud ano, popište prosím stručně s kým.

Ano, zejména pak s Policií ČR, OSPOD, justicí.

5. Prevence DN

Zůstáváte i po té, co byla naplněna zakázka a cíl spolupráce, s uživatelem služby v kontaktu (je i nadále veden v evidenci)? Pokud ano, jakého charakteru tento kontakt je?

Uživatel je veden v evidenci i nadále pro případ obnovení spolupráce. Často se totiž stává, že se k nám uživatelé opakovaně vrací a znovu se tak otevírá jejich případ.

Věnujete se též osvětové činnosti, máte vytvořeny programy prevence DN? A jaké? Jakým způsobem tyto programy prezentujete široké veřejnosti?

Osvětě se věnujeme a to jak v rámci laické tak i odborné veřejnosti. V rámci laické veřejnosti pořádáme přednášky na školách – SŠ, VOŠ. V rámci odborné veřejnosti pak zajišťujeme různá školení, workshopy, prezentujeme zde výsledky šetření, výroční zprávy, statistiky atd.

Myslíte si, že je laická veřejnost dostatečně informována o problematice DN? Co by bylo dle vás třeba učinit, aby se informovanost společnosti zvýšila?

Věřím, že informovanost laické veřejnosti již pomalu vzrůstá, nicméně statistiky ukazují, že domácí násilí je u nás stále ještě velmi častý jev, bylo by tedy třeba zaměřit se ještě více na masivní mediální kampaně, více o domácím násilí veřejně hovořit.

Na co by se dle vás měla prevence DN nejvíce zaměřit – v čem tkví největší riziko DN?

Největší riziko je určitě malá nebo žádná informovanost, neboť právě ta je původcem situací, kdy si oběť DN ani neuvědomí, že se obětí DN stala. Mnohdy, když nepadají facky, máme pocit, že se na nás žádného násilí nikdo nedopouští.

Pozorujete nějaké nové vývojové trendy v oblasti prevence DN, a jaké?

Nově se začíná pracovat též s osobností pachatele DN, čímž se uzavírá kruh problematiky DN a je tedy možné takto skutečně efektivně pomoci. Zaměření pouze na oběť DN je dle mě nedostatečné, neboť násilník si většinou najde oběť jinou, čímž se znovu roztočí koloběh násilí. Proto velmi vítám tento nový trend.

Instituce či organizace, kterou zastupujete: Intervenční centrum

Pracovní pozice: Vedoucí IC, sociální pracovník

Interview č. 2: Přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem DN

1. Standardy práce s obětí DN

Jaké standardy práce s obětí DN využíváte?

Diskrétnost, informovaný souhlas, adekvátní vzdělání pracovníků IC, individuální přístup, nízkoprahovost služby – dostupnost všem, anonymita, dobrovolná spolupráce – možnost kdykoli ukončit spolupráci bez udání důvodu.

Jakým způsobem nakládáte s os. daty klienta a jak jsou tyto data chráněna?

Využíváme informovaný souhlas, jsme vázáni mlčenlivostí, uživatel může být veden pod svým jménem (pokud se k nám dostane díky hlášení o vykazání násilníka ze společné domácnosti Policií ČR) nebo pod číslem, což zajišťuje větší anonymitu.

Jakým způsobem je zajištěno adekvátní vzdělání a orientace pracovníků instituce v problematice DN?

VŠ, základní kurz pro pracovníky IC, další průběžné vzdělávání dle zákona o sociálních službách.

Jsou oběti DN o svých právech informovány před tím, než se rozhodnou stát se vaším klientem? Jaká mají práva?

Informujeme o základních lidských právech a dále právech, která v rámci problematiky DN mohou uživatelé uplatnit skrze Policii ČR. Co se týče našeho intervenčního centra, pak uživatelům zmiňujeme například tato práva:

- právo na bezplatné poskytnutí služby
- právo na diskrétnost
- právo na anonymitu
- právo na doprovod další osoby u konzultace (známý, příbuzný)
- právo svobodně si vybrat mezi osobní, telefonickou, e-mailovou nebo dopisovou konzultací
- právo na nahlédnutí do vlastní dokumentace

- právo na ukončení konzultace bez udání důvodu
- právo stěžovat si
- právo měnit své osobní cíle
- právo na výměnu sociálního pracovníka
- právo odmítnout službu bez udání důvodu
- právo na ventilaci svých emocí
- právo za zprostředkování konzultace v jiné instituci
- právo na zajištění komfortního prostředí během konzultace
- právo na ochranu osobních údajů
- právo na bezpečné prostředí
- právo rozhodnout se sám a volit taková řešení, která uživatel/zájemce uzná za vhodná
- právo na informace
- právo na profesionální přístup, respekt, toleranci a empatii ze strany pracovníka

2. Komunikace s obětí DN:

Jaké zásady využíváte při komunikaci s obětí DN?

Vždy využíváme individuální, citlivý přístup. Nesnažíme se z uživatele mámit informace, pokud je sám sdělit nechce. V komunikaci jsme vždy upřímní, empatičtí, snažíme se zajistit podporující a důvěryhodné prostředí.

Necháváte oběť DN hovořit spíše spontánně, vedete jej v rozhovoru či využíváte nějaké předem stanovené struktury rozhovoru s obětí? Proč?

Nejprve necháváme uživatele spontánně hovořit, poté se případně doptáváme, pokud je třeba, rozhovor jemně vedeme, ale uživatele nikam netlačíme.

Pokud má klient zábrany se o problému rozhovořit, používáte nějaké strategie, kterými klienta navedete k větší otevřenosti a jaké?

Většinou postačí uživateli nastínit možnosti pomoci, které mu můžeme poskytnout a naznačit, že čím bude mezi námi otevřenější komunikace, tím efektivněji jsme schopni mu pomoci v jeho životní situaci

3. Motivace a podpora oběti DN

Jaký přístup k oběti si myslíte, že je nejlepší?

Nejlepší se nám jeví čistě lidský, přátelský přístup s důrazem na otevřenost a empatii vůči oběti DN. Vždy je dobré citlivě vyjadřovat podporu a porozumění, bezvýhradné přijímání osobnosti uživatele jako celku. V žádném případě oběť DN jakkoli neposuzujeme či dokonce neodsuzujeme.

Jakým způsobem motivujete oběť DN ke spolupráci?

Oběť DN k nám přichází či nás kontaktuje již se značnou motivací nějakým způsobem řešit svou situaci. Problém je spíše v tom, jak tuto motivaci udržet, neboť často v procesu pomoci kolísá, stává se, že oběť si občas vše rozmyslí a například se v dobré víře opět vrátí zpět k násilníkovi, což ale ve valné většině případů nekončí zrovna kladně, opět se roztáčí spirála DN. Oběť DN se tedy na toto snažíme upozorňovat a motivovat ji zejména k zajištění bezpečí pro svou osobu (popřípadě děti) a dále k práci na sobě – zde využíváme spolupráci s psychologem.

Jaké možnosti podpory klientovi v jeho situaci nabízíte pro zvýšení jeho pocitu bezpečí (případně zvýšení bezpečí dalších rodinných příslušníků, kteří jsou svědky či účastníky DN)?

Pro zajištění pocitu bezpečí je třeba především dostat uživatele z dosahu násilníka – toto je možné řešit buď vykáváním – spolupracujeme tedy s Policií ČR, nebo zajistit ubytování v azylovém domě. Pokud se v rodině vyskytují také děti, spolupracujeme i s OSPOD.

Jsou nějaké specifické postupy pro určité typy klientu, a pokud ano, tak jaké?

Naše intervenční centrum je schopné zajistit tlumočnicka v případě jazykové bariéry nebo v případě neslyšícího uživatele. Dále se trochu liší náš přístup k ženám a k mužům coby obětem DN. Ženy vyžadují trochu citlivější přístup zatímco muži ocení spíše přístup rovný k rovnému vzhledem k tomu, že DN velmi naruší jejich sebeobraz ve smyslu jejich mužnosti.

4. Proces pomoci oběti DN

Popište prosím, co se děje na začátku, když k vám oběť DN dojde či vás jinak kontaktuje s žádostí o pomoc?

Ve chvíli, kdy se oběť DN dostane k nám, ať již cestou nízkoprahového přístupu či prostřednictvím Policie ČR, která nás, po vykázání násilníka ze společného bydlíště, kontaktuje, dochází mezi námi a obětí DN k rozhovoru, kdy zjistíme, s čím oběť přichází, sdělíme, co jí můžeme nabídnout a následně vzniká ústní dohoda, kdy se stanovuje zakázka a cíl naší další spolupráce.

Jaká pravidla při spolupráci s vámi (či přijetí vaší pomoci) musí či by měl klient dodržovat?

Je dobré dodržovat smluvené termíny, na kterých jsme se s uživatelem předem domluvili, případně, pokud nelze tyto termíny dodržet, včas se omluvit. Dále též požadujeme, aby k nám uživatel nedocházel pod vlivem omamných látek a vyhrazujeme si právo postoupit případ uživatele příslušné instituci, pokud se potřeby uživatele neshodují s tím, co mu můžeme nabídnout.

Čím (jakými nástroji) klientovi umožníte dostat se z bezprostředního ohrožení násilníkem či z ohrožujícího prostředí?

Ve spolupráci s Policií ČR je to vykázání násilníka ze společně obývaných prostor, dále je možnost zajistit náhradní dočasné ubytování v azylovém domě.

Popište prosím, co se dále děje s obětí DN po té, co se rozhodne stát se vaším klientem a stanoví se zakázka a cíl spolupráce.

Snažíme se tuto zakázku naplňovat, což se nám většinou daří ve spolupráci s dalšími odborníky a institucemi, nefungujeme samostatně, ale jako interdisciplinární tým – nejčastěji spolupracujeme s Policií ČR, dále pak s justicí a psychology – zde možné psychologické poradenství či psychoterapie, pokud jsou v rodině, kde se vyskytlo DN děti pod 18 let, kontaktujeme a spolupracujeme s OSPOD.

Co vše (jaké služby) můžete klientovi v jeho nelehké životní situaci poskytnout?

Kromě výše zmiňovaného též služby typu doprovázení na úřady, k soudu, právní poradenství, krizová intervence a jiné.

Spolupracujete například i s jinými odborníky na problematice DN? Pokud ano, popište prosím stručně s kým.

Ano, spolupracujeme v Policií ČR, OSPOD, právníkem, psychologem.

5. Prevence DN

Zůstáváte i po té, co byla naplněna zakázka a cíl spolupráce, s klientem v kontaktu (je i nadále veden v evidenci)? Pokud ano, jakého charakteru tento kontakt je?

Uživatel u nás zůstává vedený i nadále a to pro případ, kdy by naše služby potřeboval znovu využít, což se bohužel nestává nijak výjimečně. Sami jej ale nekontaktujeme.

Věnujete se též osvětové činnosti, máte vytvořeny programy prevence DN? A jaké? Jakým způsobem tyto programy prezentujete široké veřejnosti?

Ano, osvětě se věnujeme a to zejména prostřednictvím přednášek na školách – zejména pak středních školách ale i vyšších odborných, pokud je zájem, pořádáme školení i pro odbornou veřejnost – zde prezentujeme například výroční zprávy, různé statistiky atd.

Myslíte si, že je laická veřejnost dostatečně informována o problematice DN? Co by bylo dle vás třeba učinit, aby se informovanost společnosti zvýšila?

Otázkou je, co znamená dostatečně. Z hlediska výsledků různých průzkumů a z pohledu do statistik lze soudit, že informovanost veřejnosti se pomalu zvyšuje, leč stále není na takové úrovni, jaká by asi byla potřebná. Nicméně statistiky ukazují, že v posledních letech narůstá případů vykázaní násilníka Policií ČR ze společné domácnosti, což znamená, že se domácí násilí mnohem více řeší, že mnohem více obětí DN má vůli řešit svou situaci, tedy si musely přiznat, že se staly obětí DN a to na základě informací, které se k nim dostaly. Tedy lze soudit, že informovanost skutečně stoupá. Bohužel ale nárůst počtu vykázaných násilníků ukazuje zároveň také na fakt, že DN je problematikou nejen aktuální, ale navíc i velmi často se vyskytující. Byl bych tedy pro, aby se DN stalo věcí veřejnou a do osvěty se zapojila například i masmedia, jejichž vliv je jak známo obrovský.

Na co by se dle vás měla prevence DN nejvíce zaměřit – v čem tkví největší riziko DN?

Riziko spatřuji v neinformovanosti nebo jen omezené informovanosti, stále je ještě mezi námi mnoho těch, kteří se domnívají, že pokud nedojde k fyzickému napadení násilníkem, o DN se v pravém slova smyslu nejedná a oni tedy nemají dovolání, protože neexistují hmatatelné důkazy týraní, o čemž je často sám násilník přesvědčuju. Proto by bylo dobré dostat mezi lidi informaci o tom, jaké podoby vlastně DN může mít a že oběti DN budou námi vždy bezvýhradně přijati a že u nás vždy naleznou podporu a pomoc. Nikdo se jim vysmívat ani je znevažovat nebude, bohužel často už mají natolik podkopanou sebedůvěru a narušený sebeobraz násilníkem, že mají pocit, že si situaci, ve které se nacházejí, zaslouží, že jim nikdo nebude věřit a tedy ani nepomůže. Opak je ovšem pravdou.

Pozorujete nějaké nové vývojové trendy v oblasti prevence DN, a jaké?

Ano, pozoruji. Nově se objevuje snaha pracovat též s osobností násilníka, mnohdy jsou to osoby závislé na alkoholu či jiných návykových látkách či trpící nějakou jinou závislostí. Svým způsobem jsou to nešťastné existence, které si své „neštěstí“ často vybíjejí na snadném cíli a tím je osoba blízká. Někteří svého jednání litují, ale pod vlivem například alkoholu svou agresi nedokážou ovládnout a stávají se z nich bezcitná monstra, proto si myslím, že je velmi přínosným krokem pracovat též s násilníky, protože práce s obětí DN je jistě na místě a velmi záslužná, nicméně v tomto smyslu polovičatá, neboť pokud se nebude pracovat i s osobou násilníka, lze předpokládat, že ten si velmi brzy najde nový cíl svých útoků.

Pracovní pozice: sociální pracovnice

Instituce či organizace, kterou zastupujete: Intervenční centrum

12.2. Policie ČR

Interview č. 3: Přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem DN

1. Standardy práce s obětí DN

Jaké standardy práce s obětí DN využíváte?

- komunikace s obětí probíhá odděleně od násilné osoby,
- poskytování informací o rozsahu pomoci mimo PČR – pomoc IC,
- případná pomoc krizového intervanta – pomoc obětem trestných činů,
- poučení oběti DN o dalším postupu, jejich právech a povinnostech spojených s protiprávním jednáním a případným vykázáním násilné osoby (§ 44-47 zákona č. 273/2008 Sb. o PČR (dále jen zákona o PČR), práva a povinnosti poškozeného v trestním řízení dle ustanovení trestního řádu),
- za splnění podmínek využití krátkodobé ochrany dle § 50 zákona č. 273/2008 Sb. o PČR.

Jakým způsobem nakládáte s os. daty klienta a jak jsou tyto data chráněna?

Všechna data jsou shromažďována a evidována pouze ve spisech, vedených k oznámení. Uvedené spisy jsou vedeny v souladu se spisovým řádem MV a v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů č. 101/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

Jakým způsobem je zajištěno adekvátní vzdělání a orientace pracovníků instituce v problematice DN?

Všichni policisté dotčených útvarů, které pracují s obětí DN, prošli základním školením v rozsahu 6 hodin. Další školení probíhá průběžně dle požadavků na jednotlivých útvarech a v rámci porad s vedoucími jednotlivých útvarů, kde jsou řešeny jednotlivé kazuistiky a případné problémy, které v souvislosti s uvedenou problematikou vznikají za účelem jejich odstranění a zkvalitnění práce s obětí DN.

Jsou oběti DN o svých právech informovány před tím, než se rozhodnou stát se vašim klientem? Jaká mají práva a jakým způsobem je o tom informujete?

Policisté se setkávají s potencionální obětí v rámci prověřování návrhových přestupků - § 49/1c) zák. o přestupcích. Jedná se zpravidla o případy, kdy dochází k neshodám v rodinách a tyto problémy jsou ještě v počátcích a situace ještě nenaplnuje znaky DN. V uvedených případech jsou osoby informovány o možném řešení prostřednictvím Intervenčního centra na straně potencionální oběti a na straně druhé jde o pomoc násilným osobám, kterou zajišťuje spol. ADRA (projekt MV – pomoc násilným osobám).

2. Komunikace s obětí DN:

Jaké zásady využíváte při komunikaci s obětí DN?

- rozdělení rolí policistů na místě (starší a zkušenější pracuje s ohroženou osobou), mladší s násilnou osobou,
- zklidnění situace a oddělená komunikace s ohroženou a násilnou osobou,
- navázání kontaktu s ohroženou osobou, snaha o to, aby oběť měla pocit, že policista její situaci chápe a je připraven ji účinně pomoci (chování, způsob komunikace a postoj policisty výrazně limituje další chování oběti).

Necháváte oběť DN hovořit spíše spontánně, vedete je v rozhovoru či využíváte nějaké předem stanovené struktury rozhovoru s obětí? Proč?

Průběh rozhovoru s obětí je limitován mnoha faktory (závažnost incidentu, chování policisty a případně jeho věk oproti oběti, zkušenosti policisty s řešením takovéto situace, jeho odbornost a další...). V případě navázání kontaktu lze především využít spontánní vyjádření, do kterého vstupuje pouze v případě odchýlení od tématu. Strukturu rozhovoru tvoří v podstatě čtyři znaky DN, na které se policista snaží získat odpověď a tím dojít k posouzení, zda jde o oběť DN a jak nebezpečné je chování násilné osoby, aby správně zvážil další postup.

Pokud má klient zábrany se o problému rozhovořit, používáte nějaké strategie, kterými klienta navedete k větší otevřenosti a jaké?

Jde především o snahu přesvědčit oběť DN, že existuje účinná a odborná bezplatná pomoc. Že situace, ve které se nachází, není normální a že je zde reálná hrozba ohrožení zdraví a života. V případě dětí v rodině vysvětlení negativních dopadů na jejich výchovu a hrozba přebírání vzorů od obou rodičů.

3. Motivace a podpora oběti DN

Jaký přístup k oběti si myslíte, že je nejlepší?

Určitě empatický přístup, kterým oběti policista dává na vědomí, že je na její straně a je připraven jí pomoc řešit její situaci.

Jakým způsobem motivujete klienta ke spolupráci?

Motivace je především tím směrem, že pokud bude oběť spolupracovat a rozhodne se svojí situaci řešit nejen v rovině trestně právní, ale i v osobní za pomoci IC, že může začít nový život, který již nebude spojen s násilím. V případě dětí budou tyto do budoucna vyrůstat v klidném prostředí.

Jaké možnosti podpory klientovi v jeho situaci nabízíte pro zvýšení jeho pocitu bezpečí (případně zvýšení bezpečí dalších rodinných příslušníků, kteří jsou svědky či účastníky DN)?

Jedná se o vykazání násilné osoby dle § 44 – 47, případně krátkodobá ochrana dle § 50 zákona č. 273/2008 Sb. o PČR. V závažných případech v rámci trestního řízení se využívá vůči násilné osobě institut vazby dle ustanovení trestního řádu.

V závažných případech lze nabídnout dotčeným osobám pomoc krizového intervenanta (proškolený policista, určený pro práci s obětí závažných trestných činů)

Jsou nějaké specifické postupy pro určité typy klientu, a pokud ano, tak jaké?

Z pohledu policie je ke všem obětem přistupováno stejným způsobem a pomoc a právní postup je pro všechny oběti totožný a v plném rozsahu dle konkrétních potřeb.

4. Proces pomoci oběti DN

Popište prosím, co se děje na začátku, když k vám oběť DN dojde či vás jinak kontaktuje s žádostí o pomoc?

- V průběhu 24 hod. od oznámení nebo vstupu do obydlí zjištění všech okolností události.
- Výslechy oběti a násilné osoby, prověření informací od případných svědků nebo rodinných příslušníků, prověrka evidencí PČR směrem k minulosti oběti a násilné osoby, případná spolupráce s OSPD nebo sociálním odborem dotčeného městského úřadu ke zjištění minulosti rodiny. Na základě zjištěných okolností postup dle § 44 – 47 zák. o PČR – vykázání. V souběhu právní kvalifikace případu, spojená s případným návrhem na vazbu násilné osoby. V případě, kdy není vazba aplikována, posouzení případné krátkodobé ochrany dle § 50 zák. o PČR. Předání informací oběti DN o dalším postupu ze strany policie a dalších orgánů IC, OS a OSPOD v rovině civilně právní.
- Předání rozhodnutí o vykázání Okresnímu soudu, IC případě orgánu OSPOD, pokud jsou v rodině nezletilé děti.

Jaká pravidla při spolupráci s vámi (či přijetí vaší pomoci) musí či by měl klient dodržovat?

- V rovině posouzení skutkové části události má povinnosti k podání vysvětlení v souladu se zákonem o PČR, přestupkovým zákonem a trestním řádem. V případě vykázání je to postup v rozsahu § 44 – 47 zákona o PČR.

Čím (jakými nástroji) klientovi umožníte dostat se z bezprostředního ohrožení násilníkem či z ohrožujícího prostředí?

- Jedná se o oprávnění vykázání dle § 44 zákona o PČR případně o institut vazby podle trestního řádu (prostředí opouští násilná osoba a ne oběť).
- Ve specifických případech zprostředkování pomoci přes IC, případně OSPOD při řešení otázky bydlení (Azylová centra pro matky s dětmi), Sociální odbory v případě řešení situace seniorů.

Popište prosím, co se dále děje s obětí DN po té, co se rozhodne stát se vaším klientem a stanoví se zakázka a cíl spolupráce.

Postup se prolíná v předchozích odpovědích. Stručně uvedeno:

- zabránění dalšímu jednání,
- zjištění okolností,
- přijetí opatření (vykázání, vazba, krátkodobá ochrana),
- zprostředkování další pomoci mimo rámec PČR,
- kontrola přijatých opatření.

Co vše (jaké služby) můžete klientovi v jeho nelehké životní situaci poskytnout?

Rozsah pomoci viz odpovědi shora.

Spolupracujete například i s jinými odborníky na problematice DN? Pokud ano, popište prosím stručně s kým.

Prioritní spolupráce mimo rezort je k institucím, které se aktivně se zákona podílí na řešení případů DN:

- Intervenční centrum
- OSPOD a sociální oddělení
- Okresní soud

Mimo tyto instituce je to oblast prevence v rámci jednání s úřady obcí, pracovníci Městské policie, lékařská zařízení a školy.

5. Prevence DN

Zůstáváte i po té, co byla naplněna zakázka a cíl spolupráce, s klientem v kontaktu (je i nadále veden v evidenci)? Pokud ano, jakého charakteru tento kontakt je?

Případy DN jsou evidovány prostřednictvím jednotlivých spisů jak v rámci přestupkového i trestního řízení, kde doba jejich uložení je v souladu se skartačním řádem MV a odpovídá zákonu na ochranu osobních údajů. Aktivní spolupráce je limitována délkou vykázání, kdy probíhá v místě obydlení kontrola plnění oprávnění vykázání ze strany násilné osoby ve lhůtě prvních 10 dnů vykázání.

Věnujete se též osvětové činnosti, máte vytvořeny programy prevence DN?

A jaké? Jakým způsobem tyto programy prezentujete široké veřejnosti?

Prevence DN je prezentována v rámci útvarů ve spojení s prevencí v ostatních oblastech činností PČR směrem k veřejnosti. Samostatné projekty existují v rámci činnosti Preventivně informačních skupin v rámci jednotlivých krajských ředitelství.

Myslíte si, že je laická veřejnost dostatečně informována o problematice DN? Co by bylo dle vás třeba učinit, aby se informovanost společnosti zvýšila?

Problematika DN a její osvěta ve společnosti by mohla být ve větším rozsahu. Existuje řada projektů, které však nejsou podpořeny osobnostmi ve společnosti. Částečně i v odborných kruzích v rámci institucí, které ze zákona poskytují pomoc obětem DN, není ještě zcela všude vnímána problematika DN se vší vážností, které v rámci svých dopadů společnosti přináší.

Limitující okolností je zejména chování a reakce oběti DN, která není zdaleka tak proaktivní, jako je tomu ostatních poškozených v jiných případech. Takovýto přístup zřejmě ještě stále napomáhá k vytváření postojů některých odborníků, které pak nejsou zcela v souladu rozsahem a kvalitou, která se od nich při práci s oběti DN očekává.

Na co by se dle vás měla prevence DN nejvíce zaměřit – v čem tkví největší riziko DN?

Měly by to být informace k tomu, že celá problematika má velmi dobře zpracovanou právní stránku věci jak v rovině trestněprávní, tak i v občanskoprávní. Po této stránce jsou pro oběti vytvořeny velmi dobré podmínky. Pokud se dostanou takovéto informace do podvědomí široké veřejnosti, budou potencionální oběti rozhodně aktivněji vystupovat v řešení svých problémů.

Další okolnost, na kterou by měla být prevence nastavena, jsou dopady domácího násilí ve společnosti. V rámci evidovaných případů vykázání je ve více jak polovině případů přítomnost nezletilých dětí. To je do budoucna velká hrozba pro společnost, neboť takto bude docházet k řetězové reakci, kdy agrese v rodinách se bude přednášet na další generace, což se už i dnes začíná projevovat.

Pozorujete nějaké nové vývojové trendy v oblasti prevence DN, a jaké?

DN se každým rokem stává závažnějším problémem, neboť s postupným rozšiřováním informací přibývá evidovaných případů DN, které jsou ze strany PČR realizovány. Trvá velký podíl nezletilých osob v rodinách, kde k DN dochází. Agrese se rozšířila z partnerských vztahů na transgenerační násilí, kde se obětí stávají jak děti a mladiství, tak senioři. Začíná ale růst i počet případů, kde se násilí již dopouští i děti na svých rodičích nebo prarodičích a to i ve věku, kdy jsou ještě nezletilí. Výjimkou není ani agrese ze strany seniorů.

Pracovní pozice: vrchní komisař, Odbor služby pořádkové policie

Instituce či organizace, kterou zastupujete: Policie ČR, Krajské ředitelství policie Královéhradeckého kraje

12.3 Psycholog

Interview č. 5: Přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem DN

1. Standardy práce s obětí DN

Jaké standardy práce s obětí DN využíváte?

Jako s každým klientem, který se objedná sám nebo jej objedná instituce. Tedy zachovávám mlčenlivost, diskrétnost, poskytuji klientovy úplné a pravdivé informace, přistupuji ke každému individuálně s ohledem na jeho potřeby.

Jakým způsobem nakládáte s os. daty klienta a jak jsou tyto data chráněna?

Jsem vázán mlčenlivostí; data jsou chráněna úschovou dokumentace.

Jakým způsobem je zajištěno adekvátní vzdělání a orientace pracovníků instituce v problematice DN?

Pracuji jako jednooborový psycholog s psychoterapeutickým výcvikem.

Jsou oběti DN o svých právech informovány před tím, než se rozhodnou stát se vaším klientem? Jaká mají práva a jakým způsobem je o tom informujete?

Informuji o základních lidských právech, tato otázka spadá spíše do kompetence Policie ČR

2. Komunikace s obětí DN:

Jaké zásady využíváte při komunikaci s obětí DN?

U klientů (stejně tak by bylo u obětí DN) umění rozhovoru v důvěryhodném prostředí s cílem vyslechnout, poznat jej i situace, v nichž se nachází, jaké vztahy má s druhými lidmi (a proč), motivaci atd. Společná úvaha o řešení včetně doporučených.

Necháváte oběť DN hovořit spíše spontánně, vedete jej v rozhovoru či využíváte nějaké předem stanovené struktury rozhovoru s obětí?

Většinou nechávám klienta hovořit spontánně a pak případně dílčí dotazy.

Pokud má klient zábrany se o problému rozhovořit, používáte nějaké strategie, kterými klienta navedete k větší otevřenosti a jaké?

Nestalo se mi, že by kvůli zábranám klient nemluvil. Nicméně pokud by měl zábrany, snažil bych se mu citlivě vyjádřit podporu v jeho životní situaci, vytvořit takové prostředí, aby se v něm zcela přirozeně odbourávaly klientovy zábrany a obavy hovořit.

3. Motivace a podpora oběti DN

Jaký přístup k oběti si myslíte, že je nejlepší?

Ke klientovi vždy citlivý ve smyslu co nejvíce a nejlépe mu porozumět (vžívání se), daří-li se, sám zažívá pochopení a podporu.

Jakým způsobem motivujete klienta ke spolupráci?

Klient je motivován svým příběhem a trápením, proto hledá pomoc. Další spolupráci chce sám nebo mu ji nabídnu je-li to žádoucí, rozhodnutí je však vždy na něm. Jsou klienti s motivací účelovou, tj. chtějí potvrdit jen to své, nebo i tací, kteří spolupráci s psychologem prezentují jako svůj „skutečný“ zájem řešit vztahové problémy nebo jako svoji „výhodu“ pro jednání s úřady, soudy atp.

Jaké možnosti podpory klientovi v jeho situaci nabízíte pro zvýšení jeho pocitu bezpečí (případně zvýšení bezpečí dalších rodinných příslušníků, kteří jsou svědky či účastníky DN)?

Psychologickou intervencí, věcné řešení pak Intervenční centrum, které doporučím a předám kontakt.

Jsou nějaké specifické postupy pro určité typy klientu, a pokud ano, tak jaké?

Nejvíce se mi osvědčuje to, jak jsem popsal výše – citlivý přístup, vytvoření pro klienta bezpečného prostředí, přijímající a podporující atmosféry...

4. Proces pomoci oběti DN

Popište prosím, co se děje na začátku, když k vám oběť DN dojde či vás jinak kontaktuje s žádostí o pomoc?

Zatím jsem neměl klienta – oběť DN, který by za mnou přišel sám, většinou přicházejí na doporučení intervenčního centra, kde již mnoho informací o možnostech pomoci získají. Z pravidla spolu ale vedeme rozhovor, kdy je hlavním cílem klienta podpořit, namotivovat, naslouchat mu a dát mu najevo, že na svůj problém není sám. Pokud bude souhlasit v další spolupráci se mnou, je možné stanovit zakázku a cíl dalších našich setkávání.

Jaká pravidla při spolupráci s vámi (či přijetí vaší pomoci) musí či by měl klient dodržovat?

Zásadní odmítnutí: klient pod alkoholem nebo výrazně slovně (či dokonce fyzicky) agresivní, přesto bych se pokusil jim nabídnout pomoc a dohodnout s nimi jiný termín. Ostatní vyplývá ze zásad a pravidel fungování profesionálního psychologického pracoviště.

Čím (jakými nástroji) klientovi umožníte dostat se z bezprostředního ohrožení násilníkem či z ohrožujícího prostředí?

Doporučil bych mu postupy uvedené v informačních letáčích o DN, též bych mu ho po důkladném vysvětlení i předal; eventuálně bych informoval soc. pracovníky, policii atd.

Popište prosím, co se dále děje s obětí DN po té, co se rozhodne stát se vaším klientem a stanoví se zakázka a cíl spolupráce.

U klientů pokračují buď poradenská nebo psychoterapeutická sezení k „naplňování jeho zakázky“.

Co vše (jaké služby) můžete klientovi v jeho nelehké životní situaci poskytnout?

Psychologickou intervencí, poradenstvím, psychoterapií.

Spolupracujete například i s jinými odborníky na problematice DN? Pokud ano, popište prosím stručně s kým a jak?

Vyplyne-li z psychologické intervence potřeba řešení klientových problémů, potíží s jiným odborníkem, doporučím mu jej včetně kontaktu na něj (soc. pracovník, psychiatr, praktický lékař, atd.).

5. Prevence DN

Zůstáváte i po té, co byla naplněna zakázka a cíl spolupráce, s klientem v kontaktu (je i nadále veden v evidenci)? Pokud ano, jakého charakteru tento kontakt je?

Klient je nadále veden v evidenci. I po ukončení spolupráce má kdykoli možnost se objednat znovu.

Věnujete se též osvětové činnosti, máte vytvořeny programy prevence DN? A jaké? Jakým způsobem tyto programy prezentujete široké veřejnosti?

Nevěnuji osvětově, jen v rámci práce s klienty.

Myslíte si, že je laická veřejnost dostatečně informována o problematice DN? Co by bylo dle vás třeba učinit, aby se informovanost společnosti zvýšila?

Myslím si, že v současné době je veřejnost již vcelku dobře informována o problematice DN. Samozřejmě by ale bylo dobré zaměřit se možná i na nějaké větší mediální kampaně.

Na co by se dle vás měla prevence DN nejvíce zaměřit – v čem tkví největší riziko DN?

Riziko jistě tkví v neinformovanosti a v tom, že DN není na první pohled vidět – je to skrytý problém. Pomohl by jistě větší důraz na osvětu ve školách, písemné informace na úřadech, v čekárnách lékařů, celkově na dostupných veřejných místech, v médiích.

Pozorujete nějaké nové vývojové trendy v oblasti prevence DN, a jaké?

Jistou stabilizaci díky získaným zkušenostem z prvotního „honu na čaroděje“, kdy se mnohdy problémy „klientů DN“ vtlačovaly do kritérií co je DN a takto se vykazovaly (mnohdy šlo o účelové případy).

Pracovní pozice: psycholog

Instituce či organizace, kterou zastupujete: Psychologická poradna pro rodinu, manželství, partnery a jednotlivce.

Interview č. 6: Přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem DN

1. Standardy práce s obětí DN

Jaké standardy práce s obětí DN využíváte?

Nemáme přesně stanovené standardy pro práci s obětí DN. Nicméně respektuji obecné standardy práce s klientem – mlčenlivost, individuální přístup, otevřenost, profesionalita, atd.

Jakým způsobem nakládáte s os. daty klienta a jak jsou tyto data chráněna?

Jako psycholog jsem vázána mlčenlivostí, vše, co mi klient sdělí, zůstane mezi námi, vyjma informací spadajících pod oznamovací povinnost, využíváme též bezpečného uschování dokumentace.

Jakým způsobem je zajištěno adekvátní vzdělání a orientace pracovníků instituce v problematice DN?

Základem je zde VŠ vzdělání jednooborové psychologie. Dále psychoterapeutický výcvik a kurz krizové intervence.

Jsou oběti DN o svých právech informovány před tím, než se rozhodnou stát se vaším klientem? Jaká mají práva a jakým způsobem je o tom informujete?

Oběti DN jsou ode mě informováni o svých právech ve smyslu základních lidských práv, ostatní informace o právech sděluje spíše policie.

2. Komunikace s obětí DN:

Jaké zásady využíváte při komunikaci s obětí DN?

Důležitá je empatie, aktivní naslouchání, potvrzování emocí. Též upřímnost, respekt k oběti DN. Důležité je postupné směřování a přeladování oběti z minulosti spíše do budoucnosti. Je třeba vytvořit důvěryhodné prostředí, kde bude mít oběť DN pocit bezpečí a kde se bude moci postupně otevřít.

Necháváte oběť DN hovořit spíše spontánně, vedete jej v rozhovoru či využíváte nějaké předem stanovené struktury rozhovoru s obětí? Proč?

Většinou oběť DN hovoří spontánně, popřípadě jej jemně v rozhovoru vedu, rozhodně se ale nesnažím získat informace nějakým nátlakem.

Pokud má klient zábrany se o problému rozhovořit, používáte nějaké strategie, kterými klienta navedete k větší otevřenosti a jaké?

Klienti většinou hovoří již bez zábran, ty prvotní se často podaří prolomit už během jeho docházení do intervenčního centra.

3. Motivace a podpora oběti DN

Jaký přístup k oběti si myslíte, že je nejlepší?

Nejlépe přátelský, otevřený přístup, snaha jednat s klientem jako rovný k rovnému. Citlivě mu vyjadřovat porozumění a podporu.

Jakým způsobem motivujete klienta ke spolupráci?

Klient většinou již přichází motivován díky pracovníkům intervenčního centra. Já se mu tedy spíše snažím nabídnout citlivý doprovod v jeho životní situaci, nastítnit možnosti zkvalitnění jeho života, rozhodnout se však musí klient sám.

Jaké možnosti podpory klientovi v jeho situaci nabízíte pro zvýšení jeho pocitu bezpečí (případně zvýšení bezpečí dalších rodinných příslušníků, kteří jsou svědky či účastníky DN)?

Psychologická intervence, možnost mu poskytnout kontakty na intervenční centrum, OSPOD, policii.

Jsou nějaké specifické postupy pro určité typy klientu, a pokud ano, tak jaké?

K ženám je můj přístup o něco citlivější, u mužů pak o něco věcnější. Taktéž senioři jako oběti DN vyžadují své specifické přístupy. Lze říci, že přístup ke klientovi je vždy individuální s ohledem na jeho aktuální potřeby a psychický stav.

4. Proces pomoci oběti DN

Popište prosím, co se děje na začátku, když k vám oběť DN dojde či vás jinak kontaktuje s žádostí o pomoc?

Zatím se mi nestalo, že by mě oběť DN vyhledala sama, většinou se ke mně dostane na doporučení z intervenčního centra. Vedeme spolu rozhovor, kdy se jí snažím především podpořit ve svém rozhodnutí řešit svou situaci, ohroženou osobu povzbuzovat, naslouchat jí a v žádném případě neodsuzovat jakékoli její jednání. Pokud má osoba ohrožená zájem, domluvíme se na dalším setkávání.

Jaká pravidla při spolupráci s vámi (či přijetí vaší pomoci) musí či by měl klient dodržovat?

Vyplývá z interních pravidel psychologického pracoviště. Rozhodně ale klient nesmí být agresivní, přicházet pod vlivem omamných návykových látek, pokud máme domluvenou schůzku, na kterou se ale z nějakých důvodů klient náhle nemůže dostavit, je dobré, pokud mě o tom včas informuje.

Čím (jakými nástroji) klientovi umožníte dostat se z bezprostředního ohrožení násilníkem či z ohrožujícího prostředí?

Mohu předat klientovi informace a kontakty či informovat intervenční centra, OSPOD, policii.

Popište prosím, co se dále děje s obětí DN po té, co se rozhodne stát se vaším klientem a stanoví se zakázka a cíl spolupráce.

Při stanovení zakázky společně dojdeme k tomu, zda bude stačit poradenský proces či spíše psychoterapie a dle tohoto nadále postupujeme.

Co vše (jaké služby) můžete klientovi v jeho nelehké životní situaci poskytnout?

Krizovou intervencí, poradenství, psychoterapii.

Spolupracujete například i s jinými odborníky na problematice DN? Pokud ano, popište prosím stručně s kým.

Ano, s intervenčním centrem a policií ČR.

5. Prevence DN

Zůstáváte i po té, co byla naplněna zakázka a cíl spolupráce, s klientem v kontaktu (je i nadále veden v evidenci)? Pokud ano, jakého charakteru tento kontakt je?

Klient je veden v evidenci i nadále a to pro možnost kdykoli se znovu objednat. Sama ale klienta nekontaktuji.

Věnujete se též osvětové činnosti, máte vytvořeny programy prevence DN? A jaké? Jakým způsobem tyto programy prezentujete široké veřejnosti?

Osvětě se věnují spíše intervenční centra, případně policie ČR, já sama se osvětě věnuji výlučně v rámci klientů.

Myslíte si, že je laická veřejnost dostatečně informována o problematice DN? Co by bylo dle vás třeba učinit, aby se informovanost společnosti zvýšila?

Věřím, že informovanost laické veřejnosti již pomalu vzrůstá, nicméně statistiky ukazují, že domácí násilí je u nás stále ještě velmi častý jev, bylo by tedy třeba za měřit se ještě více na masivní mediální kampaně, více o DN násilí veřejně hovořit.

Na co by se dle vás měla prevence DN nejvíce zaměřit – v čem tkví největší riziko DN?

Největší riziko spatřuji v neinformovanosti veřejnosti, neboť právě ta je původcem situací, kdy si oběť DN ani neuvědomí, že se obětí DN stala. Mnohdy, když nepadají facky, máme pocit, že se na nás žádného násilí nikdo nedopouští.

Pozorujete nějaké nové vývojové trendy v oblasti prevence DN, a jaké?

Nově se začíná pracovat též s osobností pachatele DN, čímž se uzavírá kruh a je možné takto skutečně efektivně pomoci. Zaměření pouze na oběť DN je dle mě nedostatečné, neboť násilník si většinou najde oběť jinou, čímž se znovu roztočí kolotoč násilí. Proto velmi vítám tento nový trend.

Pracovní pozice: Psycholog

Instituce či organizace, kterou zastupujete: Psychologická poradna pro rodinu, manželství, partnery a jednotlivce

12.4 OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí)

Interview č. 6.: Přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem DN

1. Standardy práce s obětí DN

Jaké standardy práce s obětí DN využíváte?

Písemné standardy práce nemáme, samozřejmě zachováváme mlčenlivost, ohleduplnost při jednání, klienta do ničeho proti jeho vůli netlačíme.

Jakým způsobem nakládáte s os. daty oběti DN a jak jsou tyto data chráněna?

Data jsou vedena ve spisu a spisy jsou uloženy ve skříních, skříně jsou zamykatelné a klíče jsou uschovány v trezoru.

Jakým způsobem je zajištěno adekvátní vzdělání a orientace pracovníků instituce v problematice DN?

Různými kursy, které se zabývají touto problematikou.

Jsou oběti DN o svých právech informovány před tím, než se rozhodnou stát se vašim klientem? Jaká mají práva?

Někteří klienti jsou již informováni, někteří nikoliv. Pokud je informujeme, pak ve smyslu základních lidských práv a práv, jejichž dodržováním je lékař vázán.

2. Komunikace s obětí DN:

Jaké zásady využíváte při komunikaci s obětí DN?

Empatie, vstřícnost, nezlehčujeme jeho výpovědi, snažíme se vžít do klientova chování – proč se stal obětí DN, povzbuzujeme jeho sebevědomí, i když je třeba velmi malé nebo téměř žádné.

Necháváte oběť DN hovořit spíše spontánně, vedete jej v rozhovoru či využíváte nějaké předem stanovené struktury rozhovoru s obětí?

Nejdříve necháme klienty spontánně mluvit, potom parafrázuji jeho výpověď, snažíme se navodit klidnou atmosféru při rozhovoru, nebýt nikým jiným rušeny.

Pokud má oběť DN zábrany se o problému rozhovořit, používáte nějaké strategie, kterými ji navedete k větší otevřenosti a jaké?

Snažíme se na něj apelovat, že mu můžeme lépe pomoci, pokud nám o svých problémech něco řekne.

3. Motivace a podpora oběti DN

Jaký přístup k oběti si myslíte, že je nejlepší?

Věcný leč citlivý, posilovat jeho sebevědomí ke změně, příliš ho nelitovat.

Jakým způsobem motivujete oběť DN ke spolupráci?

U nás se většinou jedná o matku s dětmi – apelovat na matku, v jakých podmínkách vyrůstají děti, které si vzorce chování potom přenášejí do svého dalšího života. Vysvětlujeme matkám, že není normální se nechat nějakým způsobem týrat, pokud matka nebude v psychické pohodě, budou mít problémy i její děti.

Jaké možnosti podpory oběti DN v její situaci nabízíte pro zvýšení jeho pocitu bezpečí (případně zvýšení bezpečí dalších rodinných příslušníků, kteří jsou svědky či účastníky DN)?

Kontakty na Policii, linky bezpečí, intervenční centra.

4. Proces pomoci oběti DN

Popište prosím, co se děje na začátku, když k vám oběť DN dojde či vás jinak kontaktuje s žádostí o pomoc?

Oběť DN vyslechnu, pokud oběť souhlasí, dovedu ji na vyšetření k lékaři, případně k výsledku na Policii nebo poskytnu pomoc při náhradním ubytování.

Jaká pravidla při spolupráci s vámi (či přijetí vaší pomoci) musí či by měla oběť DN dodržovat?

Základní pravidla slušnosti. Interní pravidla OSPOD.

Čím (jakými nástroji) uživateli služby umožníte dostat se z bezprostředního ohrožení násilníkem či z ohrožujícího prostředí?

Přivolat Policii ČR, která může násilníka vykázat ze společného obydlí, pokud není násilník vykázán vyhledat ubytování pro oběť DN, pomoci při poskytnutí jednorázové okamžité pomoci, navštívit lékaře, sepsat návrhy k soudu – předběžné opatření....

Popište prosím, co se dále děje s obětí DN po té, co se rozhodne stát se uživatelem služby a stanoví se zakázka a cíl spolupráce.

U nás na OSPODU pracujeme jenom s rodiči nezletilých dětí, matku nakontaktujeme na odborníky, sledujeme řádný vývoj nezletilých dětí, jsme opatrovníky u soudních jednání, která se týkají dětí, pravidelně docházíme do rodiny.

Co vše (jaké služby) můžete oběti DN v její nelehké životní situaci poskytnout?

Poradenské – poskytnutí kontaktů na různé organizace, které se zabývají DN – intervenční centra, psychologickou pomoc.

Spolupracujete například i s jinými odborníky na problematice DN? Pokud ano, popište prosím stručně s kým?

Intervenční centra, Policie ČR, lékaři.

5. Prevence DN

Zůstáváte i po té, co byla naplněna zakázka a cíl spolupráce, s obětí DN v kontaktu (je i nadále veden v evidenci)? Pokud ano, jakého charakteru tento kontakt je?

Na OSPODu je vedena dokumentace dítěte – spis od chvíle jeho zavedení až do zletilosti dítěte. Pokud není nad rodinou stanoven dohled, nejsou žádné připomínky k péči dítěte – od škol, lékařů, Policie a matka již považuje situaci za stabilizovanou, do rodiny většinou již nechodíme.

Věnujete se též osvětové činnosti, máte vytvořeny programy prevence DN?

A jaké? Jakým způsobem tyto programy prezentujete široké veřejnosti?

Nevěnuji se osvětové činnosti.

Myslíte si, že je laická veřejnost dostatečně informována o problematice DN? Co by bylo dle vás třeba učinit, aby se informovanost společnosti zvýšila?

Informací o DN není nikdy dost, ale trochu vždy záleží na každém z nás, co si o této problematice sežene. O domácím násilí by měli být informováni již děti na základních školách, letáčky v lékařských ordinacích atd.

Na co by se dle vás měla prevence DN nejvíce zaměřit – v čem tkví největší riziko DN?

Velkým rizikem domácího chování je to, že pokud se děje v rodinách s malými dětmi, ty přenášejí vzorce svého chování do dalších rodin – syn vidí týrat matku svým otcem a po založení vlastní rodiny se i on stává tyranem.

Pozorujete nějaké nové vývojové trendy v oblasti prevence DN, a jaké?

Vykázání tyрана ze společného obydlí funguje již několik let, ale konkrétně v našem sociálním obvodu se uplatňuje velmi málo. Zatím se pracovalo jenom s obětí domácího násilí, nyní se začíná pracovat již i s tyranem, což je určitě v pořádku.

Pracovní pozice: Pracovnice sociálně - právní ochrany dětí, náhradní rodinná péče

Instituce či organizace, kterou zastupujete: Městský úřad

Interview č. 7: Přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem DN

1. Standardy práce s obětí DN

Jaké standardy práce s obětí DN využíváte?

Nemáme stanovené standardy přímo pro práci s obětí DN. Dodržujeme ale diskrétnost, mlčenlivost, individuální a lidský přístup.

Jakým způsobem nakládáte s os. daty klienta a jak jsou tyto data chráněna?

Jedná se o citlivá data o klientovi vedená ve spisech, proto tyto spisy máme uložené v úschovnách, které je možno uzamknout, využíváme též informovaný souhlas.

Jakým způsobem je zajištěno adekvátní vzdělání a orientace pracovníků instituce v problematice DN?

VŠ vzdělání, průběžné kurzy o problematice DN.

Jsou oběti DN o svých právech informovány před tím, než se rozhodnou stát se vaším klientem? Jaká mají práva?

Klienti jsou většinou již znalí svých práv, která jim sdělila policie ČR či intervenční centrum. Apeluje ale především na základní lidská práva a práva dítěte ve smyslu bezpečného a neohrožujícího rodinného prostředí.

2. Komunikace s obětí DN:

Jaké zásady využíváte při komunikaci s obětí DN?

Snažíme se zachovávat lidský přístup za všech okolností, klienta podporujeme v jeho rozhodnutí řešit svou situaci a to především s ohledem na dítě přítomné rodině. Nikdy klienta neshazujeme, nebagatelizujeme jeho výpověď. Vytváříme či se snažíme vytvářet během hovoru v klientovi pocit, že v nás má zastání a podporu. Klademe důraz na empatii vůči klientovi.

Necháváte oběť DN hovořit spíše spontánně, vedete jej v rozhovoru či využíváte nějaké předem stanovené struktury rozhovoru s obětí? Proč?

Pokud je třeba, lehce klienta v rozhovoru vedeme, upřednostňujeme ale, pokud klient hovoří sám, je nezbytně nutné, aby měl pocit, že na něj nikdo netlačí, proto nepoužíváme žádné struktury rozhovoru, vždy je individuálně přizpůsoben potřebám klienta.

Pokud má klient zábrany se o problému rozhovořit, používáte nějaké strategie, kterými klienta navedete k větší otevřenosti a jaké?

Většinou apelujeme na přítomnost dětí v ohrožujícím prostředí, které tímto nesmírně trpí a často toto skýtá i velké nebezpečí pro jejich další vývoj ve smyslu přebírání a uplatňování odpozorovaných rodinných vzorů a jejich vliv na jeho následující život. Snažíme se též klientovi ukázat, co lze v jeho situaci dělat, jak mu efektivně pomoci, pokud s námi bude o svém problému otevřeně hovořit.

3. Motivace a podpora oběti DN

Jaký přístup k oběti si myslíte, že je nejlepší?

Jednoznačně zcela lidský, jako rovný k rovnému. Snažíme se k obětem DN přistupovat nikoli jako k chudáčkům, ale jako k lidem, kteří se zkrátka dostali do problémů a potřebují pomoci, tedy se snažíme o věcný ale přesto citlivý přístup.

Jakým způsobem motivujete oběť DN ke spolupráci?

Výše zmiňovaný apel na přítomnost dítěte v ohrožujícím prostředí a z toho plynoucí rizika. Též podávání informací o DN, o tom, že není nutné zůstat v takovém prostředí, neboť DN násilí, byť je často se vyskytující, rozhodně jej nelze označit za normální.

Jaké možnosti podpory klientovi v jeho situaci nabízíte pro zvýšení jeho pocitu bezpečí (případně zvýšení bezpečí dalších rodinných příslušníků, kteří jsou svědky či účastníky DN)?

Základem je naše informovanost o případu. Provádíme šetření za účelem zjistit co nejvíce informací o rodině v zájmu ochrany dětí, tyto informace analyzujeme a na

jejich základě se pak snažíme zajistit taková opatření, aby nadále již nedocházelo k eskalaci DN. Můžeme předávat kontakty na policii ČR, IC atd., s nimiž spolupracujeme.

Jsou nějaké specifické postupy pro určité typy klientu, a pokud ano, tak jaké?

V zásadě pracujeme pouze se skupinou matek s dětmi, tedy se nedá hovořit o různých typech klientů, každá žena a každé dítě je však jiné, tedy se snažíme vždy ke každému případu přistupovat s citlivostí a především individuálně.

4. Proces pomoci oběti DN

Popište prosím, co se děje na začátku, když k vám oběť DN dojde či vás jinak kontaktuje s žádostí o pomoc?

Poté, co se k nám klient dostane, proběhne rozhovor, kde se snažíme zjistit co nejvíce o dané rodině, pracujeme s rodinami, kde jsou nezletilé děti...jak jsem výše uvedla, získané informace se analyzují a navrhují se konkrétní postupy řešení. V této chvíli také můžeme poskytovat kontakty na další odborníky, zajistit vyšetření u lékaře, je-li to třeba, pomoci s získáním náhradního ubytování – kontaktujeme tedy azylové domy atd.

Jaká pravidla při spolupráci s vámi (či přijetí vaší pomoci) musí či by měl klient dodržovat?

Určitě je dobré dodržovat to, na čem jsme se s klientem společně domluvili a to zejména pak s ohledem na dítě, pokud není možné něco dodržovat, pak cením, když klient přijde či mě jinak kontaktuje a zkonzultujeme to spolu, navrhne se přijatelnější řešení.

Čím (jakými nástroji) klientovi umožníte dostat se z bezprostředního ohrožení násilníkem či z ohrožujícího prostředí?

Můžeme pomoci skrze:

- Policie ČR – vykazání násilníka
- Azylové domy
- Lékař – vyjednat prohlídku

- Soud – sepsat návrhy k soudu

Popište prosím, co se dále děje s obětí DN po té, co se rozhodne stát se vaším klientem a stanoví se zakázka a cíl spolupráce.

Poté, co proběhl první kontakt a rozhovor s klientem, analyzovaly se získaná data a navrhla možná řešení, docházíme pravidelně do rodiny a sledujeme dodržování těchto navržených řešení, zejména se pak zaměřujeme na vývoj dítěte, zda správně prospívá. U soudních jednání jsme opatrovníky dětí z ohrožených rodin. V rámci interdisciplinární spolupráce též kontaktujeme v případě další odborníky, kteří se problematice DN věnují.

Co vše (jaké služby) můžete klientovi v jeho nelehké životní situaci poskytnout?

Kontakty na další odborníky, základní poradenství v oblasti DN

Spolupracujete například i s jinými odborníky na problematice DN? Pokud ano, popište prosím stručně s kým.

Policie ČR, IC, lékaři, azylové domy.

5. Prevence DN

Zůstáváte i po té, co byla naplněna zakázka a cíl spolupráce, s klientem v kontaktu (je i nadále veden v evidenci)? Pokud ano, jakého charakteru tento kontakt je?

Vzhledem k tomu, že jsme zaměřeni především na rodiny s dětmi v ohrožujícím prostředí, pak je jejich spis veden od chvíle prvního kontaktu s rodinou až po dosažení plnoletosti dítěte. Do rodiny docházíme jen ve chvíli, kdy je nad ní stanoven dohled. V opačném případě rodinu již sami dále nekontaktujeme.

Věnujete se též osvětové činnosti, máte vytvořeny programy prevence DN? A jaké? Jakým způsobem tyto programy prezentujete široké veřejnosti?

Ano, osvětě se věnujeme v rámci našich klientů. Na více bohužel vzhledem k objemu práce nezbyvá čas ani prostředky. Prevencí se více zabývají IC ve spolupráci s Policií ČR.

Myslíte si, že je laická veřejnost dostatečně informována o problematice DN? Co by bylo dle vás třeba učinit, aby se informovanost společnosti zvýšila?

Problematika DN je velmi široká a informací o ní je v dnešní době už relativně hodně, ne všem jsou však tyto informace stejně dostupné. Například na vesnicích a menších městech je informovanost menší než ve městech velkých. Proto by bylo dobré se zaměřit i na tyto okrajové oblasti, například skrze média, v nichž se problematika DN zatím bohužel nijak zvlášť neřeší. Dalším problémem může být i to, že dnešní společnost je hodně orientovaná na jednotlivce a jeho růst, na úspěch, zisk, ale už se zapomíná na „tradiční“ hodnotu rodiny, není tedy ani příliš důvod zabývat se rodinnými problémy. Doba v tomto směru násilí spíše nahrává, bohužel.

Na co by se dle vás měla prevence DN nejvíce zaměřit – v čem tkví největší riziko DN?

Určitě by bylo vhodné se zaměřit na větší informovanost lidí ve smyslu toho, co všechno vlastně spadá pod pojem DN, že to nejsou jen facky a hrubé fyzické napadání, ale často „jen“ psychický teror, tím totiž každé DN začíná, některé tím ale také končí a mnoho žen má pak pocit, že s tím nemohou nic udělat, neboť nemají žádný důkaz, partner je nebije, jen je občas slovně napadá, shazuje, uráží a velmi často se pak stává, že žena nabude pocitu, že si toto jeho chování zaslouží, protože je přeci tak neschopná a může být ráda, že s ní muž vůbec je. Dalším rizikem je samozřejmě přítomnost dítěte v takové rodině, protože toto dítě si pak osvojuje vzorce chování, které vidělo u svých rodičů a je tak možné, že se samo časem stane potenciálním agresorem nebo obětí DN.

Pozorujete nějaké nové vývojové trendy v oblasti prevence DN, a jaké?

Osobně ze své pozice příliš nepozoruji.

Pracovní pozice: sociální pracovníce

Instituce či organizace, kterou zastupujete: OSPOD

12.5 Praktický lékař

Interview č. 8: Přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem DN

1. Standardy práce s obětí DN

Jaké standardy práce s obětí DN využíváte?

Pro zdravotnické pracovníky, pokud je mi známo, neexistuje.

Jakým způsobem nakládáte s os. daty klienta a jak jsou tyto data chráněna?

Zdravotnická dokumentace, mlčenlivost.

Jakým způsobem je zajištěno adekvátní vzdělání a orientace pracovníků instituce v problematice DN?

Zatím nijak – probíhají ad hoc semináře.

2. Komunikace s obětí DN:

Jaké zásady využíváte při komunikaci s obětí DN?

Důraz na poučení oběti, citlivý přístup.

Necháváte oběť DN hovořit spíše spontánně, vedete jej v rozhovoru či využíváte nějaké předem stanovené struktury rozhovoru s obětí? Proč?

Hlavním cílem je zjistit souvislost mezi zdravotními obtížemi a DN, pak poučení. Často je tedy třeba rozhovor cíleně vést za účelem získání konkrétních informací, i tak se ale snažím o citlivý a individuální přístup.

Pokud má klient zábrany se o problému rozhovořit, používáte nějaké strategie, kterými klienta navedete k větší otevřenosti a jaké?

Osvědčenou strategií je orientace lékaře v problematice – pokud oběť zjistí, že je lékař nebo jiný zdravotnický pracovník orientovaný, pomoc obvykle vděčně přijme.

3. Motivace a podpora oběti DN

Jaký přístup k oběti si myslíte, že je nejlepší?

Doporučuji partnerský přístup. Řešíme společně problém, nicméně rozhodování je na oběti.

Jakým způsobem motivujete klienta ke spolupráci?

Opět zkušenost – nástin spirály DN, tedy seznámení oběti s dalším možným průběhem včetně komplikací a dále návrh řešení v současné chvíli jako možnou variantu

Jaké možnosti podpory klientovi v jeho situaci nabízíte pro zvýšení jeho pocitu bezpečí (případně zvýšení bezpečí dalších rodinných příslušníků, kteří jsou svědky či účastníky DN)?

Tvrdé dodržování legislativy – zdravotnická dokumentace (zásadně nikomu nic nesdělovat), již jsme vystavovali „falešnou žádanku“ – pac. odeslána na fíngované vyšetření (alibi pro partnera), aby mohla navštívit intervenční centrum.

Jsou nějaké specifické postupy pro určité typy klientu, a pokud ano, tak jaké?

Praktičtí lékaři využívají znalosti své klientely včetně rodinných, společenských, pracovních vazeb ...

4. Proces pomoci oběti DN

Domnívám se, že celý tento oddíl není určen zdravotnickým pracovníkům. V našem oboru je prioritou zjistit, že se jedná o DN, poskytnout kvalitní poradenství – kontakt na IC, řešení zdravotních problémů (pracovní neschopnost, odborná vyšetření –

psychiatrie, psychologie – pokud je třeba), v rámci praktických lékařů jsou i vazby na rodinné příslušníky, přátele (možno využít, ale nenechat se zneužít), na sociální pracovníky na obecních úřadech apod.

5. Prevence DN

Zůstáváte i po té, co byla naplněna zakázka a cíl spolupráce, s klientem v kontaktu (je i nadále veden v evidenci)? Pokud ano, jakého charakteru tento kontakt je?

U nás je registrace doživotní – pacient má právo na změnu lékaře. Sám ale pacienta nekontaktují.

Věnujete se též osvětové činnosti, máte vytvořeny programy prevence DN? A jaké? Jakým způsobem tyto programy prezentujete široké veřejnosti?

Téma DN je ve zvýšené míře v poslední době prezentováno na mezinárodních fórech praktických lékařů, v ČR zatím neexistuje doporučený postup, vazba PL na instituce apod., jde tedy spíše na o aktivity jednotlivců, nicméně rozvíjejí se.

Myslíte si, že je laická veřejnost dostatečně informována o problematice DN? Co by bylo dle vás třeba učinit, aby se informovanost společnosti zvýšila?

Není, ale zlepšuje se, pozitivní vliv přítomnosti a práce IC. Nicméně je třeba ještě více práci IC propagovat, pokud budou oběti vědět, že se mají kam obrátit, dříve pomoc vyhledají. IC je jednoduché řešení, které běžná populace potřebuje.

Na co by se dle vás měla prevence DN nejvíce zaměřit – v čem tkví největší riziko DN?

Včasný záchyt – prevence destrukce osobnosti oběti (prevence trvalé psychiatrické léčby, poruch osobnosti, poruch v navazování vztahů), samozřejmě ochrana dítěte jako svědka DN

Pozorujete nějaké nové vývojové trendy v oblasti prevence DN, a jaké?

Osobně se problematice nevěnuji zase tak dopodrobna, nicméně vím, že se začíná věnovat a pracovat též s osobností násilníka, což považuji za velmi přínosné.

Pracovní pozice: Praktický lékař pro dospělé – samostatná ordinace

Instituce či organizace, kterou zastupujete: Člen celostátního výboru Sdružení praktických lékařů ČR

13. Analýza získaných dat a výsledky šetření

13. 1 Analýza získaných dat

Standardy práce s obětí

Po důkladném analyzování této části interview jsem došla k závěru, že vesměs všichni pracovníci pomáhajících institucí, kteří se, ať už větší či menší měrou, angažují v procesu pomoci obětem DN, se řídí či zachovávají stejné či velmi podobné standardy práce. Je kladen důraz zejména na individuální přístup k oběti DN, dále na diskrétnost a zachování mlčenlivosti. Pracovníci pomáhajících institucí také při práci s obětí využívají informovaný souhlas, snaží se o ohleduplný a především lidský přístup. U pracovníků intervenčních center je navíc kladen důraz na adekvátní vzdělání v oblasti problematiky DN, nízkoprahovost služby, anonymitu a dobrovolnou spolupráci. Standardy příslušníků Policie ČR pak zase stanovují, že oběť DN je nutné vyslyšet odděleně od osoby násilníka, dále stanovují povinnost poskytnout informace o rozsahu možné pomoci mimo Policii ČR – intervenční centra a též poučení oběti DN o dalším postupu, jejich právech a povinnostech v souvislosti s protiprávním jednáním osoby násilníka či s jeho vykááním.

Osobní data oběti DN jsou vedena ve spisech, ty jsou uloženy u uzamknutelných úschovných, v případě IC je možnost být veden pod svým jménem či pod anonymním označením, všichni pracovníci pomáhajících institucí jsou povinni zachovávat mlčenlivost, využívají informovaného souhlasu.

Adekvátní vzdělání pracovníků pomáhajících institucí je zajištěno vedle absolvování VŠ se sociálním zaměřením také absolvováním různých navazujících kurzů a seminářů, lze říci, že proces vzdělávání je celoživotní. Největší důraz na vzdělání v oblasti DN je kladen na pracovníky intervenčních center a příslušníky Policie ČR, navazující vzdělání je u nich dáno zákonnou povinností. U psychologů je absolvování jednooborové psychologie často doplněno o psychoterapeutický výcvik či krizovou intervenci

Oběti DN jsou od pracovníků pomáhajících institucí vždy poučeny o svých právech – nejčastěji pak ve smyslu základních lidských práv, dále o právech, která mohou uplatňovat u té které pomáhající instituci, v případě ODPOD je ještě navíc kladen důraz na práva dítěte. O svých právech v oblasti DN pak oběť poučí zejména intervenční centrum a Policie ČR, tyto instituce jsou totiž s obětí DN v úzkém kontaktu.

Komunikace s obětí DN

Většina pracovníků pomáhajících institucí se shoduje v tom, že nejdůležitějšími zásadami, které je třeba dodržovat v komunikaci s obětí DN, je především empatie, diskrétnost navození důvěryhodné atmosféry, vstřícnost a lidský přístup. Snaha navázat kontakt by měla být nenucená, oběť by neměla mít pocit, že je někam tlačena.

Také v počátečním rozhovoru i následné komunikaci s obětí pracovníci pomáhajících institucí nechávají oběť hovořit nejprve spontánně a až poté podávají doplňující otázky, případně oběť v rozhovoru jemně vedou, nikdy ale netlačí a ani nepoužívají nějaký připravený scénář otázek, které se zkrátka odpovědět musí, existují doporučené otázky, ke zjištění informací, které vedou k sestavení co možná nejlepšího postupu práce a pomoci oběti DN, nicméně přístup pracovníků vždy vyplývá z potřeb oběti DN, je individuální.

Pokud oběť DN o nějakém tématu hovořit nechce, ale je to téma, které by výrazně pomohlo v řešení případu, pak se pracovníci pomáhajících institucí většinou snaží nastítnit možnosti, kterými mohou oběti efektivně pomoci, vysvětlit, že není nutné zůstat v ohrožujícím prostředí, případně apelují na přítomnost dítěte v ohrožujícím rodinném prostředí, které by mohlo mít neblahý vliv na jeho další vývoj.

Motivace a podpora oběti DN

Za nejlepší přístup k oběti DN pracovníci pomáhajících institucí považují přátelský a citlivý přístup. Ne však přecitlivělý, více věcný, ale přesto podporující.

V otázkách motivace oběti DN pracovníci pomáhajících institucí vesměs vypovídají, že ve chvíli, kdy je oběť DN kontaktuje, již bývá do jisté míry motivována se svou situací něco udělat. Největší prvotní motivace se oběti DN ze strany odborníka dostává skrze intervenční centrum, dále též velkou podporu může oběť najít v osobě psychologa, zda je to už ale spíše motivace a podpora v procesu pomoci, na jeho začátku se nejvíce uplatňují právě ona zmíněná intervenční centra. Pracovníci pomáhajících institucí též uváděli, že důležité pro motivaci oběti jsou pravdivé a úplné informace o problematice DN, jeho prognózách, způsobech účinné pomoci, prevenci. V případě OSPOD je velkou motivací pro oběť DN apel na přítomnost dítěte v prostředí, jež bezprostředně ohrožuje jeho vývoj, mnoho matek – obětí DN z kruhu domácího násilí vystoupí právě kvůli bezpečí svých dětí.

Největší možnosti pro oběť DN ve smyslu zajištění pocitu bezpečí mají především intervenční centra a Policie ČR, která je oprávněna násilníka vykázat ze společného bydlení a tím zajišťuje, že oběť DN se dostává z bezprostředního ohrožení, policie následně zasílá oznámení intervenčnímu centru, které s obětí pracuje dále a ve smyslu bezpečí je schopné například vyjednat dočasné bydlení v azylovém domě. Policie ČR též může poskytnout krizového intervenanta. Intervenční centrum pak v opačném případě, pokud jej oběť DN nejprve kontaktuje, naopak zajistit skrze Policii ČR vykázání násilníka. Psychologové pak jsou schopni v následné práci s obětí DN poskytnout poradenství či podpůrnou psychoterapii, případně krizovou intervenci, dále poskytnout kontakty na další dílčí instituce, které se podílejí na procesu pomoci obětem DN. Pracovníci OSPOD pak opět mohou přivolat Policii ČR k vykázání násilníka, či kontaktovat intervenční centrum. Dále se také snaží, pokud je v rodině přítomno dítě pod osmnáct let, co nejvíce se informovat o případu, získané informace pak analyzovat a využít k návrhu co možná nejefektivnějšího řešení s co největším ohledem na osobu dítěte. Tato opatření mají právo průběžně kontrolovat prostřednictvím docházení do rodiny.

Co se týče specifických skupin obětí DN, pak pracovníci vypovídají, že ke každé oběti DN mají a musí mít individuální přístup, neboť každá oběť je svým způsobem specifická. Jsou rozdíly v přístupu a jednání s mužem a s ženou jako obětí, s mužem jednájí více věcně s ohledem na „zraněné mužství“ v něm, je zde důraz na podporu mužnosti, se ženou zase jednájí více citlivě, ale s důrazem na její lidskou důstojnost, případně roli matky. Intervenční centra jsou dále schopna poskytnout například neslyšícím osobám tlumočnicka znakové řeči,

některá i tlumočníka z cizího jazyka. Většina intervenčních center též poskytuje bezbariérový přístup. Praktičtí lékaři pak mohou využívat znalosti své klientely ve smyslu společenských, rodinných či pracovních vazeb a tak mohou případně přizpůsobit svůj přístup k oběti DN.

Proces pomoci oběti DN

V procesu pomoci oběti DN se nejvíce uplatňují intervenční centra a Policie ČR. K pracovníkům IC se oběť DN dostává buď prostřednictvím hlášení o vykazání či přichází sama. Na počátku stojí rozhovor s obětí, kde nastíní svůj problém a pracovník následně možnosti pomoci, pokud problém oběti DN spadá pod kompetence IC, pak se na základě ústní dohody oběť DN stává uživatelem služby a následně se stanovuje cíl a zakázka, předávají se další kontakty na dílčí pomáhající instituce, atd. V případě Policie ČR dochází v první řadě po oznámení případu k zajištění všech okolností události, dále k výslechům oběti i násilníka, případně svědků, prověří se minulost násilné osoby či se využije spolupráce s OSPOD v případě přítomnosti dítěte v rodině. Na základě zjištěných okolností pak může dojít k vykazání násilníka a předání informací o oběti DN intervenčnímu centru, OSPOD. Rozhodnutí o vykazání násilníka Policie předává Okresnímu soudu. U psychologů pak proces pomoci oběti DN začíná tím, že k němu ve většině případů přichází na doporučení intervenčního centra. Proběhne tedy psychologický rozhovor, zjistí se potřeby klienta a stanovuje se zakázka a cíl spolupráce. Je možné poskytnout buď poradenství či v případě zájmu psychoterapii. V případě OSPOD dochází poté, co dojde ke kontaktu s obětí, opět k rozhovoru, zjištění rodinné situace, analyzování této situace a navrnutí takových řešení, která budou nejlepší pro bezpečí a vývoj dítěte. OSPOD též podává kontakty na intervenční centra a Policii ČR.

V otázce pravidel, které by měla oběť DN dodržovat při spolupráci s odborníky, nejčastěji bylo uváděno dodržování termínů, případně včasná omluva, dodržování toho na čem se s obětí DN odborníci domluvili, v případě, že navržená řešení nebudou oběti z nějakého důvodu vyhovovat, pak je dobré je znovu konzultovat a navrhnout tak řešení nová, přijatelnější. Také by oběť neměla odborníky kontaktovat pod vlivem alkoholu či jiných omamných látek, neměla by být agresivní, měla by zachovávat zásady slušného chování.

Každé pracoviště má ještě dále svá vlastní interní pravidla, která by měli uživatelé služby dodržovat a se kterými je odborník seznámí.

Mezi hlavní nástroje zajištění bezpečí oběti DN pak u Policie ČR patří vykazání násilníka ze společného obydlí, u intervenčního centra pak vykazání skrze Policii ČR, možnost náhradního ubytování skrze azylové domy. U OSPOD je to pak poskytnutí kontaktů na IC a Policii ČR. U psychologů pak opět poskytnutí kontaktu na Policii ČR a intervenční centrum.

Poté, co se oběť DN stane uživatelem služby, se odborníci snaží naplňovat stanovenou zakázku a to ve spolupráci s dalšími dílčími institucemi, neboť nefungují samostatně, ale jako interdisciplinární tým. Na vykazání násilníka ze společného obydlí Policií ČR navazuje kontaktování a nahlášení případu intervenčnímu centru, či proces probíhá opačně – IC kontaktuje Policii ČR. Následně pak může být oběť předána do péče psychologa, v případě že jsou v rodině přítomny nezletilé děti, případ se předává také OSPOD, intervenční centrum také zajišťuje právní poradenství skrze právníka, sjednává přechodné náhradní ubytování skrze azylové domy.

Mezi další služby, jež mohou odborníci poskytovat, patří předávání kontaktů na další členy interdisciplinárního týmu, předání základních informací k problematice DN. Dále u psychologů je to pak krizová intervence, poradenství, psychoterapie, u Policie ČR vykazání násilníka, u pracovníků IC je to mimo výše zmiňované také právní poradenství, doprovázení na úřady, k soudu atd.

V otázce spolupráce s ostatními odborníky se pracovníci pomáhajících institucí shodli na faktu, že v zásadě je nutné pracovat jako tým, protože jen tak je možné oběti DN nabídnout ucelenou a efektivní možnost pomoci. Pracovníci pomáhajících profesí tedy tvoří interdisciplinární tým, jejich pomoc se navzájem prolíná a díky tomu může být plně účinná.

Prevence DN

Kontakt s obětí domácího násilí většina pracovníků po ukončení spolupráce již dále neudrzuje, uživatel je však i nadále veden v evidenci a je tak možné jeho případ kdykoli znovu otevřít, pokud to bude třeba.

Osvětové činnosti a prevenci se věnují zejména intervenční centra a to ve smyslu jak laické veřejnosti – zejména přednášky na SŠ všech typů a VOŠ, tak i v rámci veřejnosti odborné – zde různá školení, semináře, kde jsou prezentovány statistiky, výroční zprávy. Prevenci se věnuje ve větší míře též Policie ČR a to ve spolupráci s IC. Další odborníci tj. psychologové, pracovníci OSPOD, lékaři se věnují osvětě spíše ve smyslu své klientely.

Co se týče informovanosti laické veřejnosti pak jsou pracovníci pomáhajících institucí názoru, že informovanost v ČR sice stoupá, ale zřejmě ne takovým tempem, jak by bylo třeba. Bylo by dle nich dobré o DN více hovořit například v masových médiích, která jsou plošně dostupná téměř každému, bylo by také dobré zaměřit preventivní programy nejen na SŠ, ale též už třeba na děti na základních školách. Bylo by dobré, aby se problematika DN stala věcí veřejnou, nikoli věcí skrytou, jako je tomu bohužel stále i v dnešní době. Je třeba dostat mezi lidi informaci o tom, že násilné jednání partnera není v pořádku, že jsou cesty jak se bránit, jak žít bez násilí.

Největší riziko spatřují pracovníci pomáhajících profesí právě v nedostatečné informovanosti veřejnosti. Mnoho obětí DN neví, že DN začíná již psychickým terorem, že není nutné, aby se vyskytlo fyzické násilí pro to, aby oběť mohla vyhledat pomoc. Dalším problémem je strach a stud oběti, který ji brání vyhledat adekvátní pomoc, psychická manipulace násilníka, díky níž má oběť DN ve výsledku pocit, že si za vzniklou situaci může sama a teď si musí sama nést následky, toto ale opět vyplývá z nedostatečné informovanosti o tom, co ve skutečnosti DN je a jakých práv se může oběť dovolávat, že má zastání a bude vyslyšena. Dalším velkým problémem je přítomnost dítěte v ohrožujícím rodinném prostředí, kdy se dítě samo stává obětí či je svědkem DN. Toto na dětské duši bezesporu zanechá hluboké šrámy a predisponuje jej stát se v budoucnosti potencionální obětí DN či dokonce samotným násilníkem, přebírá tak vzorce chování pozorovaného u rodičů.

Mezi nové vývojové trendy v oblasti prevence pak odborníci často řadili práci s osobou násilníka, neboť pouze práce s obětí je svým způsobem prací polovičatou. Násilník si totiž často najde oběť novou a spirála DN se roztáčí znovu, je tedy třeba pracovat i s násilníkem, jeho motivy k násilnému jednání, převzatými vzorci chování z jeho primární rodiny, závislostmi, postojem k oběti a též k sobě samému.

13.2 Výsledky šetření

Z analýzy získaných dat vyplývá, že pracovníci pomáhajících institucí preferují lidský přístup k oběti domácího násilí. Snaží se k ní přistupovat laskavě, empaticky a s pochopením, zachovávat a navracet jí pocit lidské důstojnosti. Důležitý je individuální přístup ke každé oběti DN. V komunikaci se snaží být vstřícní, netlačit, ale spíše vést. Z analýzy též vyplývá, že pracovníci pomáhajících institucí se snaží oběť namotivovat ke spolupráci a tuto motivaci v procesu pomoci udržet na co nejvyšším stupni, neboť je to právě motivace, která rozhoduje o tom, jak efektivní nakonec pomoc bude.

Nejviditelněji se v procesu pomoci oběti domácího násilí angažují intervenční centra, v závěsu pak Policie ČR, která je oprávněna vykázat násilníka ze společného obydlí a tím bezprostředně zajišťuje bezpečí osobě oběti DN. Intervenční centrum ale skutečně stojí v čele pomoci a od něj pak vedou „paprsky“ k dalším institucím. Nelze ovšem říci, že by ostatní instituce byly méně důležité, naopak, každá plní svou nezaměnitelnou roli a každá z nich je nepostradatelná a ačkoli každá z nich samostatně může oběti domácího násilí velmi pomoci, pouze ve spojení s ostatními institucemi zajišťují opravdu kvalitní pomoc. Takto kvalitní pomoc je zajišťována nejen díky širokému spektru odborníků, kteří se pomoci účastní, ale také díky velkému důrazu na adekvátní a průběžné vzdělávání, které je v případě pracovníků IC a příslušníků Policie ČR dáno jako zákonná povinnost.

O pomáhajících institucích a jejich pracovnících lze tedy mluvit nejen jako o samostatných jednotkách, ale především jako o týmu – interdisciplinárním týmu, který řeší problematiku domácího násilí z různých úhlů. Tento tým je pak schopen zajistit velice efektivní pomoc, ať už ve smyslu zajištění bezprostředního bezpečí osobě oběti DN, či

náhradního ubytování. Také dokáže řešit právní otázky týkající se problematiky DN, zažádání o převzetí dětí do péče, dále je také schopen zajistit krizovou intervenci, psychologické poradenství či psychoterapii, lékařské vyšetření, dohled nad vývojem dětí a rodinné situace či jiné nadstandardní služby, jako je doprovázení na úřady nebo k soudu. Toto všechno a vlastně i mnohem více interdisciplinární tým umí, takto se angažuje v procesu pomoci obětem domácího násilí.

Dále se věnuje též osvětové činnosti – každý z pracovníků té které instituce svým způsobem a na základě pole své působnosti, leč jako celek poskytuje interdisciplinární tým veřejnosti informovanost na poměrně slušné úrovni, ačkoli pracovníci pomáhajících institucí vesměs uznávají, že by bylo dobré preventivní programy rozšířit i za hranice jejich působnosti, například do masových médií. Závěrem lze tedy říci, že ať už se oběť domácího násilí obrátí na kteroukoli pomáhající instituci, vždy ji bude poskytnuta komplexní péče celého interdisciplinárního týmu a přístup tohoto týmu k osobě oběti domácího násilí bude vždy vystavěn na třech základních pilířích – lidskost, rovnost a empatie.

14. Diskuze

Pro své šetření jsem využila metodu polostrukturovaného interview a to z toho důvodu, že umožňuje variabilně volit znění otázek z daného tématického okruhu tak, aby odpovědi byly co nejvíce přiléhavé. Přesto jsem ale zaznamenala menší nedostatky v proběhnutých interview a to zejména v oblasti tematických okruhů, kdy ne všichni pracovníci pomáhajících institucí byli plně kompetentní se vyjadřovat k danému okruhu a to zkrátka proto, že nespadal plně pod „pole jejich působnosti“ v dané problematice.

Zdá se, že by mohlo být výhodnější vytvořit schéma interview buď pouze pro jednu konkrétní skupinu pracovníků pomáhajících institucí – například pouze pro pracovníky intervenčního centra a hloubkově mapovat jejich přístup, ovšem na úkor rozsahu a zastoupení jiných pomáhajících institucí. A nebo vytvořit různá schémata pro různé skupiny pracovníků pomáhajících institucí, zde by ale pravděpodobně nastal problém během analyzování

a srovnávání získaných dat, neboť by se pravděpodobně tématicky míjely okruhy interview a následně by tak nebylo možné udělat kvalitní analýzu a srovnání.

Proto jsem zvolila cestu nejmenšího odporu a vytvořila schéma interview, jehož základní tématické okruhy byly pro všechny pracovníky pomáhajících institucí stejné, jen se lišilo znění dílčích otázek či tyto otázky byly podpořeny otázkami doplňujícími. Ve výsledku jsem pak získala data, která díky tomu byla možná vůči sobě porovnávat, bohužel ale možná na úkor kvality interview s pracovníky pomáhajících institucí, kteří s obětí pracují například až ve druhém plánu, tedy se k nim oběť DN dostává až například na doporučení intervenčního centra, které s oběťmi především a primárně pracuje, případně prostřednictvím Policie ČR, která se v procesu pomoci obětem DN též ve větší míře účastní. Nicméně i tak věřím, že se mi podařilo dosáhnout stanovených cílů šetření a tím bylo získat informace a zmapovat přístup pracovníků pomáhajících institucí k osobě oběti DN. V praxi totiž pracovníci pomáhajících institucí fungují spíše jako jeden celek – interdisciplinární tým, v němž má každý svou nezastupitelnou roli.

Jako přínosné vnímám to, že díky tomuto šetření bylo možné vytvořit ucelený nástin toho, jak v praxi funguje pomoc obětem domácího násilí, jaké jsou možnosti toho kterého pracovníka pomáhajících institucí, jakým způsobem ten který pracovník bude s obětí jednat a pracovat, co ji může poskytnout. Osobně si myslím, že takovéto informace v této podobě příliš dostupné nejsou, což je škoda a proto mi přišlo přínosné pokusit se je získat a zpracovat do ucelené podoby, která by mohla přispět k větší a lepší informovanosti veřejnosti z o trochu jiného úhlu pohledu, než jaký se k ní běžně dostává a to z úhlu pohledu těch, kteří podávají pomocnou ruku.

V případě dalšího pokračování výzkumu problematiky domácího násilí by jistě byl přínosný výzkum orientovaný na osobnost násilníka. Výzkum by se asi pravda pohyboval na poměrně tenkém ledě a možná si kreslím jen jakési vzdušné zámky, přesto ale věřím, že pokud by se něco takového podařilo realizovat a získaná data kvalitně zpracovat, jistě by to mohlo přinést značný posun v celé této problematice směrem k lepšímu. Mnohem lépe by se cílila veškerá pomoc jak obětem DN, tak i terapeutická práce s osobou násilníka. Bylo by možné rozklíčovat motivy a osobnost násilníka, možná i vytvořit efektivnější programy

prevence a tím třeba jednou v budoucnu dosáhnout toho, že by domácí násilí postupně mizelo z našich životů až by jednoho dne vymizelo úplně.

15. Souhrn

V této práci jsem se pokoušela přiblížit problematiku domácího násilí, zaměřit se na všechny jeho aspekty a též se na něj podívat očima nejen oběti, ale také očima ostatních zúčastněných stran. A to zejména očima pracovníků pomáhajících institucí. Věřím, že se to podařilo a že jsem dokázala, že pod povrchem této problematiky se skrývá mnohem víc, než by mnozí z nás čekali. Domácí násilí není fenoménem pouze dnešní doby, jen se o něm více mluví, a to je, myslím, dobře.

Začíná se stále více mluvit také o intervenci, což posiluje a dává naději těm, kteří s domácím násilím mají osobní zkušenost. Víím, že není jednoduché se s takovouto zkušeností vyrovnat, přesto věřím, že je mnoho míst, kde obětem podají pomocnou ruku a pomohou jim znovu si uspořádat život, dát dohromady pošramocené sebevědomí a ukázat jim, že život má i mnoho světlých stránek a že to, co bylo, je už pryč. Díky pomáhajícím institucím už mnoho obětí domácího násilí vztyčilo hlavu a hrdě odešlo vstříc novému životu, životu bez násilí.

K vymanění se ze spirály domácího násilí či jeho předejití je ale velmi důležitá kvalitní informovanost, a proto jsem teoretickou část této práce ještě rozšířila o problematiku mužů coby obětí domácího násilí a to z toho důvodu, že se o ní příliš nemluví, či neví a pokud ví, pak se možná do jisté míry nebere s takovou vážností, jakou by si zasloužila. I na mužích je totiž páčáno násilí, je ale opředeno snad ještě většími předsudky, než násilí páchané na ženách, proto jeho problematiku zde uvádím pod samostatnou kapitolou, ačkoli pravdou zůstává, že by vyšla spíše na samostatnou knihu. Dále jsem uvedla též změny v zákoně na ochranu před domácím násilím, aby všechny údaje v této práci uvedené byly aktuální a mohly tak přispět k lepší a přesnější orientaci v problematice. Též jsem doplnila kazuistiky a to pro ilustraci a lepší představu o tom, jak domácí násilí vypadá, jak probíhá a jakých podob může v reálném životě nabývat.

Jak už bylo na začátku řečeno, svět není jen černý nebo bílý, a proto je potřeba, aby každé zlo a násilí bylo vyváženo dobrem a aby každé dobro prosvěcovalo naše životy. Těm, kteří svou cestu teprve hledají, přeju mnoho sil a poznání, že domácí násilí není jejich údělem, břemenem, které musí nést na svých bedrech, ale zkušeností, která, pokud se k ní správně postaví, je může v mnohém posílit. Základem pro toto je ale vědomí, že ve své situaci nejsou sami, opuštění, ale že je mnoho míst a lidí, kteří jim pomohou.

Věřím, že život může být krásný, i když si v jeho určité etapě projdeme peklem, věřím, že vždy je možnost, jak opět najít sama sebe, svou rovnováhu a dokonce i možnost, jak odpustit svému tyranovi. To je totiž ta nejlepší terapie.

Když se bezprostředně vymaníme z nadvlády agresora, zaplaví nás pocit volnosti, ale najednou také prázdnota, smíšené pocity smutku a úlevy, obavy, co bude dál. Nemá smysl v sobě dusit pocity úzkosti, vzteku, strachu, ublížení. Myslím, že je velmi důležité takové to „odpustit a propustit“. Odpustit tyranovi, jak se k nám choval, jak pošlapal vše, co bylo hezké, odpustit také sami sobě, že jsme si nechali ubližovat, dlouho nic neřešili a mnohdy raději zavírali oči před bezprávím, které se nám dělo. A pak propustit, zkrátka nechat tyrana odejít ze svého života a to nejen fyzicky, ale propustit ho i emocionálně. Nemyslet na něj, nevracet se zpátky, ale dívat se dopředu, vstříc svobodě, vstříc životu.

I já jsem byla nucena tímto si projít, ač jsem dlouhá léta vůbec netušila, že to, co se mi děje, lze označit za domácí násilí. Zkrátka jsem nechtěla vidět některé skutečnosti a i u mě se projevil mýtus, že pokud nepadají facky, nejedná se o žádné násilí, opak byl pravdou. Nicméně přišel den, kdy jsem prohlédla a dnes už vím, že už bych nikdy žádnému partnerovi nedovolila překročit jisté hranice ve vztahu dvou lidí a tím pošlapat mou lidskou důstojnost. Vyšla jsem z této zkušenosti silnější a vyrovnanější, ač se zprvu zdálo, že to nebude snadné smířit se s tím, že jsem, ač nevědomky, ale přesto dovolila blízkému člověku mi léta emocionálně ubližovat, manipulovat mě a citově vydírat. Bohužel, tyto jevy jsou častější než facky coby zjevné projevy násilí, o to jsou ale nebezpečnější.

A proto každému člověku, který si prošel domácím násilím, bych přála, aby se mu podařilo vystoupit z kruhu násilí, aby našel vnitřní klid a znovu objevil krásy života, znovu se z něj radoval, znovu žil...

16. Závěr

Ačkoli je domácí násilí velmi těžko prokazatelné, jsou cesty, jak se z jeho bludného kruhu vymanit. Dnes už si ženy (ale i muži, senioři,...) od svého partnera nemusejí nechat líbit všechno a především ne to, co je přímo ohrožuje na zdraví, či životě. Mnohé to ale dělají. Bojí se, že by jim nikdo neuvěřil, kdyby se svěřily. Mají strach o sebe, o své děti. Nechtějí, aby se tyranův hněv obrátil i vůči jejich blízkým, a tak raději dlouhá léta mlčí a nechávají po sobě šlapat. Je to škoda, protože domácí násilí je sice opravdu velký problém, nikoli však neřešitelný. Jak jsem uvedla výše, existuje mnoho organizací, které pomáhají obětem domácího násilí a navracejí je zpět do života bez násilí.

Přesto toto vnímám až jako druhou možnost, jak v tomto ohledu pomoci naší společnosti. Tu první vidím v osvětě. V tom, aby se o domácím násilí mluvilo. Například ve školách, na pracovištích, v médiích... Jen tak bude široká veřejnost informovaná o zrudnosti praktik některých tyranů, jen tak budou vědět, že domácí násilí ani zdaleka není jen o fyzickém týrání. Mnoho lidí má totiž o této problematice velmi zkreslené představy a jak jsem uvedla, ve společnosti stále koluje pár velmi hloupých mýtů o tom, co a proč se děje v rodině, která je postižená domácím násilím. Nebude jednoduché tyto mýty vyhnat z hlav lidí a nepovede se to dříve, dokud se o násilí v rodině nebude otevřeně mluvit. Mozaika domácího násilí pomalu začíná být rozkrývána, ale co dál? Co bude s oběťmi, už víme, za pomoci různých institucí se budou pokoušet vracet do normálního života, věřím, že mohou docela dobře uspět.

Co ale bude s násilníky, pomůže někdo i jim, nebo jim bude dál dovoleno páchat násilí na jejich další partnerce (partnerovi)? Naštěstí jsme již jako společnost dospěli do bodu, kdy jsme pochopili, že je třeba pracovat i s osobou násilníka, a to nejen prostřednictvím vykázaní ze společného obydlí, ale zejména prostřednictvím následné psychoterapie. Věřím totiž, že násilník je svým způsobem též obětí, obětí sama sebe. A proto vidím velký smysl v tom nezavrhovat plně násilníka, ale spíše s ním terapeuticky pracovat. Možná se totiž v osobě násilníka skrývá malé zraněné dítě, které samo bylo v dětství svědkem násilí ve své rodině. Práci s násilníkem se tak uzavírá kruh pomoci, která již díky tomu nebude polovičatá a jen takto bude moci přinést přesně ty výsledky, které by nás zase o něco přiblížily k vysněnému ideálu o společnosti bez násilí.

Použité zdroje:

1. Buriánek, J. (2006). Domáci násilí – násilí na seniorech a mužích. Praha: Triton.
2. Bílý kruh bezpečí, (9. 1. 2007). *Intervenční centra*
Získáno 15. 4. 2009 z DONA linka: <http://www.donalinka.cz/intervencni-centra/zakladni-informace/>
3. Bílý kruh bezpečí, (25.3. 2009). *Domáci násilí*.
Získáno z <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>
4. Bílý kruh bezpečí, (3. 3. 2012). *Přehled hlavních změn v nové právní úpravě institutu vykazání*. Získáno z <http://www.domacinasili.cz/pravni-uprava/prehled-hlavnich-zmen-vnove-pravni-uprave-institutu-vykazani/>
5. Bílý kruh bezpečí, (20. 4. 2009). *Metoda SARA DN*
Získáno z DONA linka: <http://www.donalinka.cz/nova-praxe/metoda-sara-dn/>
6. Browne, A., Brown, S., L., 1997, *Partner violence*
Získáno 3. 3. 2012 z American psychological association:
<http://www.apa.org/pi/women/programs/violence/partner.aspx>
7. Buskotte, A. (2008). *Z pekla ven*. Brno: Computer press.
8. Čírtková, L. (2002). *Domáci násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: BKB.
9. Čírtková, L. (2007). *Pomoc svědkům a obětem domácího násilí*. Praha: Grada.
10. Čírtková, L., (24. 3. 2009). *Zatím víme víc o ohrožených osobách*
Získáno z Bílý kruh bezpečí: <http://www.domacinasili.cz/nasilne-osoby/zatim-vime-vic-o-ohrozenych-osobach/>
11. Čírtková, L., (3. 3. 2012). *Muži jako oběti domácího násilí*.
Získáno z Bílý kruh bezpečí: <http://www.domacinasili.cz/ohrozene-osoby/muzi-jako-obeti-domaciho-nasili/>

12. Domestic vilence, (3. 3. 2012). *Men as victims*
Získáno z <http://www.domesticviolence.co.uk/practical-help/men-as-victims>
13. Gentry, W. D. (2007). O lásce a hněvu. Praha: Ikar.
14. Gjuričová, Š. (2000). Podoby násilí v rodině. Praha: Vyšehrad.
15. Hrdá, L., (22. 11. 2007). *Oběti domácího násilí*.
Získáno 24. 3. 2009 z Rodina Online: <http://www.rodina.cz/clanek6023.htm>
16. Hrdá, L., (5. 12. 2007). *Pachatelé domácího násilí*.
Získáno 24. 3. 2009 z Rodina Online: <http://www.rodina.cz/clanek6055.htm>
17. Marhánková, J. (2006) *Domácí násilí – výpovědi žen žijících v azylovém domě*.
Gender, rovné příležitosti, výzkum, ročník 7, číslo 2. Získáno 17. 4. 2009 z
http://www.genderonline.cz/uploads/375360f0d4e19db0fb3d350497c6f6be2a2f1df19_domaci-nasili.pdf
18. Marrewa, A. (2002). Nenechte si ubližovat. Praha: Portál.
19. Městská policie Opava, 2012, *Domácí násilí*
Získáno z <http://www.mp-opava.cz/domaci-nasili/default.html>
20. Mgr. Fasurová, Y. (2011). *Kazuistiky heterosexuálních mužů a gayů jako obětí domácího násilí*. Sborník z konference konané 9. 3. 2011 na fakultě sociálních studií v rámci projektu Muži a domácí násilí, 21 – 24.
Získáno 5. 3. 2012 z <http://www.nasilinamuzich.cz/wp-content/uploads/muzi.pdf>
21. Miovský, M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada.
22. Občanské sdružení Život 90 (2006). Stop násilí na seniorech. Praha: Občanské sdružení Život 90.

23. Oblastní charita Hradec Králové, 2012, *Domov pro matky s dětmi*
Získáno 20. 4. 2009 z <http://www.charitahk.cz/nase-strediska/dum-pro-matky-s-detmi/charakteristika-sluzby/>
24. Pence, E. (2005). *V našem vlastním zájmu*. Praha: Rosa.
25. Stopnásilí.cz, (24. 3. 2009). „*Co je domácí násilí.*“
Získáno z <http://www.stopnasili.cz/zeny/co-je-domaci-nasili.html>
26. Szczepaniková, A. (2002). *Jak jednat v případech domácího násilí*. Brno: Liga lidských práv.
27. Šedivá, M. (2007). *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. Praha: BKB.
28. Vargová, B., Vavroňová, M. (2002). *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci*. Praha: ROSA.
29. Vargová-Marvanová, B. (2008). *Partnerské násilí*. Praha: LINDE.
30. Voňková, J. (2004). *Vaše právo*. Praha: Profem.
31. Voňková, J. (2007). *Metodický rámec Intervenčních center a podpora jejich vzniku*. Praha: BKB.
32. Voňková, J., Huňková, M. (2004). *Domácí násilí v ČR z pohledu práva*. Mimoň: Justiční akademie České republiky.
33. Zeman, J. 12. 3. 2012, *Krizový plán*
Získáno 17. 4. 2009 z Domácí násilí: <http://nasili.unas.cz/plan.php>

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1: Zadání diplomové práce

Příloha č. 2: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

Příloha č. 3: Vzor použité metody – polostrukturované interview

Příloha č. 4: Kazuistiky

Příloha č. 1: Formulář zadání diplomové práce

Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Magisterské

Bakalářské

Diplomant: Lenka Burianová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. M. Kolařík Ph.D.

Název tématu (česky): Problematika domácího násilí a přístup pracovníků pomáhajících profesí k obětem domácího násilí

Název tématu (anglicky): The issue of domestic violence and access of workers assisting institutions to victims of domestic violence

Anotace:

Cílem této diplomové práce je obsáhnout problematiku domácího násilí v jeho komplexnosti. V teoretické části se snažím definovat domácí násilí, obsáhnout jeho charakteristiky a jeho cyklus. Věnuji se zde též osobnosti oběti i osobnosti agresora, jejich motivům, atd. Dále práce nastiňuje možnosti pomoci, které oběť domácího násilí může ve své tíživé životní situaci využít. V praktické části tato práce také mapuje přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem domácího násilí, neboť ten je velmi důležitou součástí procesu pomoci a především pak efektivnosti pomoci obětem domácího násilí. Snažím se zde tedy podat ucelené informace o tom, čím je domácí násilí, jak se mu bránit a jak se opět navrátit k životu bez násilí.

Teoretická práce

Výzkumná práce

Zásady pro vypracování:

1. Studium odborné literatury z oblasti problematiky domácího násilí, mezilidských vztahů a psychopatologie.
2. Zvláštní orientace: Současný přehled výzkumů, studií a statistik zkoumajících problematiku domácího násilí.
3. Formulace projektu práce, stanovení osnovy, metodiky a cíle práce
4. Pravděpodobný cíl práce: Osvětlit problematiku domácího násilí, práci, poslání a přístup pracovníků pomáhajících institucí.
5. Metodika: Polostrukturované interview
6. Zkoumaný soubor: 8 – 10 pracovníků pomáhajících institucí
7. Parametry práce: V souladu s metodickými pokyny katedry
8. Statistické zpracování: Analýza získaných dat: metody srovnávání a kontrastů

Seznam doporučené literatury:

1. Buriánek, J. (2006). Domácí násilí - násilí na seniorech a mužích. Praha: Triton.
2. Buskotte, A. (2008). Z pekla ven. Brno: Computer press.
3. Čírtková, L. (2002). Domácí násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích. Praha: BKB.
4. Čírtková, L. (2007). Pomoc svědkům a obětem domácího násilí. Praha: Grada.
5. Gentry, W. D. (2007). O lásce a hněvu. Praha: Ikar.
6. Gjuričová, Š. (2000). Podoby násilí v rodině. Praha: Vyšehrad.
7. Marrewa, A. (2002). Nenechte si ubližovat. Praha: Portál.
8. Miovský, M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada.
9. Občanské sdružení Život 90 (2006). Stop násilí na seniorech. Praha: Občanské sdružení Život 90.
10. Pence, E. (2005). V našem vlastním zájmu. Praha: Rosa.

Termín finalizace zadání diplomové práce ve STAGu: 26. 3. 2012

Příloha č. 2: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Problematika domácího násilí a přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem domácího násilí

Autor práce: Lenka Burianová

Vedoucí práce: PhDr. M. Kolařík Ph.D.

Počet stran a znaků: 115, 153 685

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 33

Abstrakt:

Cílem této diplomové práce je nejen popsat fenomén domácího násilí, ale také nastínit možnosti odborné pomoci a ukázat, jak se tato pomoc uplatňuje v praxi. Domácí násilí je velmi široký ale stále ještě do jisté míry skrytý problém, proto jsem se snažila zaměřit se na jeho nejpodstatnější aspekty a rizika. V empirické části se zabývám přístupem pracovníků pomáhajících institucí k obětem domácího násilí. Zaměřila jsem se zde na to, jaký je samotný přístup k oběti, ale také jak se s nimi komunikuje, jaká mají práva, jaké jsou možnosti řešení jejich životní situace atd. Jako výzkumnou metodu jsem zvolila polostrukturované interview. Interview se účastnilo osm pracovníků pomáhajících institucí. Získaná tady jsem dále analyzovala pomocí metody kontrastů a srovnávání. Výsledky analýzy ukázaly, že odborná pomoc vždy vychází z individuálních potřeb klienta. Nejdůležitější je důraz na lidskost, empatii a podporu oběti domácího násilí. Ukázalo se, že pracovníci pomáhajících institucí mají co nabídnout oběti domácího násilí i jako samostatné subjekty, ale nejlepších výsledků vždy dosahují ve spolupráci s ostatními pracovníky pomáhajících institucí jako jeden interdisciplinární tým.

Klíčová slova: Domácí násilí, pomáhající profese, oběť domácího násilí, agresivita

ABSTRACT OF THESIS

Title: The issue of domestic violence and access of workers assisting institutions to victims of domestic violence

Author: Lenka Burianová

Supervisor: PhDr. M. Kolařík PhD.

Number of pages and characters: 115, 153 685

Number of appendices: 4

Number of references: 33

Abstract:

The aim of this thesis is to describe the phenomenon of domestic violence, but also outline the support options and show how this assistance is applied in practice. Domestic violence is very broad but still to some extent hidden problem, so I tried to focus on the most important aspects and risks. In the empirical part, I explore the access of workers of helping institutions to the victims of domestic violence. I focus here on the access to the victims of domestic violence, but also on how to communicate with them, what they have rights, what are the options for solutions to their life situations, etc. As a research method, I chose semi-structured interview. Interview was carried out with eight workers of helping institutions. Subsequently I analyzed the data using the method of contrasts and comparisons. Results of the analysis showed that the support always is based on the individual needs of the client. The most important is the emphasis on the humanity, empathy and support for victims of domestic violence. It turned out that the personnel of helping institutions have much to offer as individual entities, but they always achieve the best results in collaboration with other workers of helping institutions as one interdisciplinary team.

Key words: Domestic violence, helping professions, victim of domestic violence, aggression

Příloha č. 3: Vzor použité metody – polostrukturované interview

Přístup pracovníků pomáhajících institucí k obětem DN

1. Standardy práce s obětí DN:

Jaké standardy práce s obětí DN využíváte?

Jakým způsobem nakládáte s os. daty klienta a jak jsou tyto data chráněna?

Jakým způsobem je zajištěno adekvátní vzdělání a orientace pracovníků instituce v problematice DN?

Jsou oběti DN o svých právech informovány před tím, než se rozhodnou stát se vaším klientem? Jaká mají práva?

2. Komunikace s obětí DN:

Jaké zásady využíváte při komunikaci s obětí DN?

Necháváte oběť DN hovořit spíše spontánně, vedete je v rozhovoru či využíváte nějaké předem stanovené struktury rozhovoru s obětí? Proč?

Pokud má klient zábrany se o problému rozhovořit, používáte nějaké strategie, kterými klienta navedete k větší otevřenosti a jaké?

3. Motivace a podpora oběti DN

Jaký přístup k oběti si myslíte, že je nejlepší?

Jakým způsobem motivujete klienta ke spolupráci?

Jaké možnosti podpory klientovi v jeho situaci nabízíte pro zvýšení jeho pocitu bezpečí (případně zvýšení bezpečí dalších rodinných příslušníků, kteří jsou svědky či účastníky DN)?

Jsou nějaké specifické postupy pro určité typy klientu, a pokud ano, tak jaké?

4. Proces pomoci oběti DN

Popište prosím, co se děje na začátku, když k vám oběť DN dojde či vás jinak kontaktuje s žádostí o pomoc?

Jaká pravidla při spolupráci s vámi (či přijetí vaší pomoci) musí či by měl klient dodržovat?

Čím (jakými nástroji) klientovi umožníte dostat se z bezprostředního ohrožení násilníkem či z ohrožujícího prostředí?

Popište prosím, co se dále děje s obětí DN po té, co se rozhodne stát se vaším klientem a stanoví se zakázka a cíl spolupráce.

Co vše (jaké služby) můžete klientovi v jeho nelehké životní situaci poskytnout?

Spolupracujete například i s jinými odborníky na problematice DN? Pokud ano, popište prosím stručně s kým.

5. Prevence DN

Zůstáváte i po té, co byla naplněna zakázka a cíl spolupráce, s klientem v kontaktu (je i nadále veden v evidenci)? Pokud ano, jakého charakteru tento kontakt je?

Věnujete se též osvětové činnosti, máte vytvořeny programy prevence DN? A jaké?

Jakým způsobem tyto programy prezentujete široké veřejnosti?

Myslíte si, že je laická veřejnost dostatečně informována o problematice DN? Co by bylo dle vás třeba učinit, aby se informovanost společnosti zvýšila?

Na co by se dle vás měla prevence DN nejvíce zaměřit – v čem tkví největší riziko DN?

Pozorujete nějaké nové vývojové trendy v oblasti prevence DN, a jaké?

Pracovní pozice:

Instituce či organizace, kterou zastupujete:

Příloha č. 4: Kazuistiky

Kazuistika č. 1: Případ paní Moniky

(Intervenční centrum Hradec Králové, 25. 2. 2012)

„Paní Monika se na Intervenční centrum v Hradci Králové poprvé telefonicky obrátila o letních prázdninách loňského roku. Trápilo ji chování přítele (a otce jejich pětiletého syna), který na ni nepřiměřeně žárlil, vulgárně ji osočoval a též ji i fyzicky napadal. Na základě telefonického hovoru byla s paní Monikou domluvena osobní konzultace v prostorách IC.

Den před konzultací paní Monika volala, že se omlouvá, ale na konzultaci se nedostaví. Důvodem bylo, že se u syna projevilo poměrně vážné onemocnění a paní Monika nechtěla této situaci čelit sama, rozhodla se „dát příteli ještě jednu šanci“. Pracovnice IC ji upozornila na možná rizika dalšího setrvání ve vztahu, také ale dala paní Monice na srozuměnou, že její rozhodnutí respektuje a zároveň jí nabízí možnost v budoucnu se na IC znovu obrátit. Asi za měsíc paní Monika rozrušeně telefonovala. Přítel ji fyzicky napadl údery do hlavy, přivolaná hlídka Policie ČR ale věc pouze postoupila přestupkové komisi města, násilníka ani nevykázala ze společného obydlí.

Na osobní konzultaci za dva dny poté paní Monika popisovala domácí násilí ve vztahu i detaily posledního útoku. Přítel ji dlouhodobě týral psychicky i fyzicky. Ze strachu a studu jeho útoky často nehlásila, na Policii ČR se v minulosti obrátila jen dvakrát, ale bezvýsledně – situaci řešili pouze tzv. domluvou. Po třech napadeních vyhledala ošetření a nechala si vyhotovit lékařskou zprávu. Sdělovala, jak ji přítel ponižoval, nadával, škrtil, fackoval, vyhrožoval zabitím. Ničil věci v bytě, který byl ve výlučném vlastnictví paní Moniky, kradl její peníze, demoloval zařízení, které potřebovala ke své práci. Bezprostředně před posledním útokem paní Monika příteli sdělila, že se s ním rozchází, aby si začal hledat jiné ubytování (přítel na koupi bytu ani nábytku nijak nepřispěl, na hrazení chodu domácnosti se podílel minimálně, spíše dělal dluhy). Přítel zareagoval agresivně, odmítal rozchod i odstěhování se ze společné domácnosti. Byt nehodlal opustit, argumentoval, že v něm má trvalé bydliště. Paní Monika se cítila bezmocná, v průběhu konzultace několikrát plakala. Obávala se také

negativních vlivů na zdraví syna, který byl často násilnému jednání svého otce přítomen. I s ohledem na syna chtěla soužití definitivně ukončit, v čemž byla pracovníci IC podpořena.

Na základě opakovaných konzultací v IC paní Monika postupovala následovně. Podala k soudu návrh na vydání předběžného opatření dle § 76b o.s.ř. na vykázání partnera a zákaz kontaktování své osoby. Soud návrhu vyhověl a vykázal bývalého přítele na 30 dní ze společného obydlí i přesto, že Policie ČR předtím sama nerozhodla o vykázání (paní Monika přiložila k návrhu policejní protokoly, lékařské zprávy, čestná prohlášení svých rodičů, kteří byli svědky agresivity přítele, zprávu psychologa o zhoršujícím se psychickém stavu v důsledku jednání partnera, fotografie poničených věcí v bytě...). Paní Monika poté podala k soudu žalobu na vyklizení bývalého přítele z bytu (trvalé bydliště je pouze evidenčním údajem, nezakládá právní titul k užívání bytu) a návrh na úpravu poměrů k nezletilému synovi, ve kterém žádala jeho svěřeni do péče. Na doporučení IC zkontaktovala v místě bydliště i sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD). Trestní oznámení na bývalého přítele paní Monika podat nechtěla, šlo jí spíše o zajištění bezpečí pro sebe a syna, ne o potrestání násilníka. V průběhu třicetidenní lhůty ale bývalý přítel paní Moniku opakovaně kontaktoval vulgárními sms i telefony, opět jí vyhrožoval. Paní Monika informovala Policii ČR a s pomocí pracovnice IC vyhotovila návrh na prodloužení doby vykázání a zákazu kontaktu, soud vyhověl a prodloužil lhůtu na 6 měsíců. Asi za tři měsíce bylo v plném rozsahu vyhověno žalobě na vyklizení, teprve po pravomocném soudním rozhodnutí si bývalý partner odvezl definitivně své věci z bytu. Nezletilý syn byl rozhodnutím opatrovnického soudu svěřen do výlučné péče paní Moniky, otcí byl umožněn obvyklý styk.

Pracovnice Intervenčního centra v průběhu několika konzultací nastínila paní Monice možná řešení v její obtížné situaci, pomohla jí se sepsáním právních podání k soudu, poskytla jí psychickou podporu. Paní Monika byla za poskytnutí služeb velmi ráda, IC navštívila ještě jednou - měsíc po konečném odstěhování bývalého přítele, aby osobně poděkovala. Vypadala spokojeně a klidně, tvrdila, že i psychický stav syna se výrazně zlepšil. K občasným naschválům partnera dochází již jen při předávání syna ke styku, vše se ale zatím daří řešit prostřednictvím OSPOD. Snad jde o relativně šťastný konec...

Kazuistika č. 2: Případ pana X

„Třiceti šestiletý muž, středoškolsky vzdělaný, manželství trvá devět let, mají tři děti, ve věku mladšího školního a dvě děti mladší. Dva roky s manželkou nežije, odstěhoval se k rodičům, dostavěl dům, ve kterém nyní bydlí. Jedná se o dům, který začal stavět na pozemku rodičů před uzavřením sňatku. Vzhledem k tomu, že uzavřeli sňatek v době těhotenství ženy, různé její ataky považoval spíše za projevy související s náladovými rozladami či obavami z porodu, později je omlouval obdobím po porodu, vyšším objemem práce a starostí o děti – tyto omluvy vlastně provázely celé období gravidit a raného dětství tří dětí.

Nejprve se jednalo o verbální útoky a výčitky – kvůli finanční situaci, jeho podílu na domácích pracích, starosti o děti. Při žádosti, aby na ni nechal přepsat rozestavěný dům, došlo po odmítavé odpovědi k prvnímu fyzickému útoku, jednalo se o údery do obličeje a škrabání (muž seděl). Manželka se nikdy neomlouvala, spíše se zkracovala období klidu a intenzivnější byla údobí napětí. Fyzické útoky se stupňovaly, většinou se odehrávaly později večer, jen jednou byly svědky děti při večeři.

Kromě ran pěstí a již zmíněného škrabání měl muž dvakrát zničené brýle, pohmožděnou nohu, jednou mu žena vyhrožovala s nožem v ruce. Muž 2 x kontaktoval policii, byl pozván na sepsání protokolu, ale nikdy se nedostavil. Nenechal se ošetřit lékařem, ošetřily ho vždy kolegyně v zaměstnání. Do poradny přišel kvůli řešení situace s dětmi, má k dětem silný citový vztah, konzultoval četnost styků a jak se chovat při předávání dětí, přitom vyšlo najevo, co vlastně bylo důvodem jeho odchodu ze společné domácnosti.

Jedná se o submisivnějšího muže, maskulinního habitu, profesně úspěšného. Vzhledem ke své snaze vyhýbat se konfliktům a spíše volit strategii domluvy, je kvalitně sociálně adaptován v pracovní skupině, kde převažují ženy. Vyčítají mu pouze jeho závislost na manželce. Nyní se chystá k právnímu řešení rodinné situace s maximálním ohledem na děti, nebude podávat trestní oznámení, z obav, aby se mohl s dětmi co nejčastěji kontaktovat, neuvedl ani pravý důvod rozvodu. S manželkou se prakticky nepotkává, děti mu předávají její rodiče. Z psychologického hlediska přetrvávají symptomy syndromu týraných osob – pocity viny, nižší sebevědomí, obavy z ženy, ale zejména silná závislost na ní, ospravedlňována

faktem společných malých dětí. Nápadná vstřícnost v řešení situace, na kterou manželka nereaguje. Trpí častými bolestmi hlavy a zad, subdepresivní, zatím bez psychiatrické intervence a bez medikace.“ (Fasurová, Y., 9. 3. 2011)